

BRAZILIAANSE HORIZONTEN

Uitwijken naar andere
horizonten: hoe ervaar je dat,
wat kom je tegen, wat mis je,
hoe verwerk je de cultuurschok,
is het nou beter of slechter, is het
moeilijk om plots een andere taal
te leren, werd je goed onthaald,
hoe zit het met de praktische kant?

Eenieder met emigratieplannen, privé
of investeerder, tijdelijk of definitief,
alook de gewone Brazilië-reiziger,
zal een kluif hebben aan dit boek.

De schrijver mixt persoonlijke ervaringen
met een pak nuttige informatie die zeker
van pas komt voor iedereen die naar
Brazilië lonkt!

BRAZILIAANSE HORIZONTEN

Uitwijken naar andere
horizonten: hoe ervaar je dat,
wat kom je tegen, wat mis je,
hoe verwerk je de cultuurschok,
is het nou beter of slechter, is het
moeilijk om plots een andere taal
te leren, werd je goed onthaald,
hoe zit het met de praktische kant?

Eenieder met emigratieplannen, privé
of investeerder, tijdelijk of definitief,
alook de gewone Brazilië-reiziger,
zal een kluif hebben aan dit boek.

De schrijver mixt persoonlijke ervaringen
met een pak nuttige informatie die zeker
van pas komt voor iedereen die naar
Brazilië lonkt!

BRAZILIAANSE HORIZONTEN
werd geschreven door de redactie van het bekende internetportaal
[Link2Brazil](#)

INHOUD

- Inleiding
 - Stukje geschiedenis
 - Vandaag
- Jeitinho
 - Jeitinho & zaken
- Braziliaanse realiteit
 - Hoe word ik Braziliaan?
 - Sistema fora do ar
 - Terroristen
- Pro's en Con's
 - Get yourself a second opinion
 - Brazilianen
 - Verkeer
 - Familie
 - Geldzaken
 - Televisie
 - Winkelen
 - Eten & drinken

- [Wonen](#)
- [Werken](#)
- [Telefoon & internet](#)
- [Andere nutsvoorzieningen](#)
- [Klimaat](#)
- [Gezondheid](#)

- [Clichés](#)
 - [Voetbal](#)
 - [Muziek](#)
 - [Braziliaanse vrouwen](#)
 - [Braziliaanse mannen](#)
 - [Braziliaanse verscheidenheid](#)
 - [Braziliaans Portugees](#)
 - [Bananenrepubliek?](#)
 - [Braziliaanse jungle](#)

- [Emigreren](#)
 - [Waar vestigen](#)
 - [Stiptheid](#)
 - [Despachante](#)
 - [Bankrekening openen](#)
 - [Bankieren](#)
 - [Criminaliteit](#)

- [Werken](#)
- [Werkvergunning](#)
- [Verblijfsvergunning](#)
- [Reizen](#)
- [Veel gestelde vragen](#)
- [Er was eens...](#)

- [Bedrijf openen](#)
 - [Opstarten](#)
 - [Autonom of beperkte aansprakelijkheid](#)
 - [Kapitaal](#)
 - [Adres](#)
 - [Milieu](#)
 - [Registratie](#)
 - [Kleine zelfstandige](#)
 - [Vergunningen & licenties](#)
 - [De fiscus](#)
 - [Simples Nacional](#)
 - [Belastingen & bijdrages](#)
 - [Werknemers](#)
 - [Sociale zekerheid](#)
 - [De boekhouder](#)

- Zakendoen
 - Regionale verschillen
 - Europeaan versus Braziliaan
 - Economie
 - Import & export
 - Wat Brazilianen willen
 - Zakelijke ontmoetingen
 - Samengevat

- Toerisme
 - Rio de Janeiro
 - Espírito Santo
 - Minas Gerais
 - São Paulo
 - Paraná
 - Santa Catarina
 - Rio Grande do Sul
 - Distríto Federal
 - Goiás
 - Mato Grosso – Mato Grosso do Sul
 - Bahia
 - Sergipe- Alagoas
 - Pernambuco
 - Paraíba

- [Rio Grande do Norte](#)
 - [Ceará – Piauí – Maranhão](#)
 - [Pará – Amapá – Tocantins](#)
 - [Amazonas – Roirama](#)
 - [Rondônia – Acre](#)
- [Wonen in Brazilië](#)
 - [Waar wonen](#)
 - [Hoe wonen](#)
 - [Huizen](#)
 - [Onderhoud](#)
 - [Huren](#)
- [Immo kopen](#)
 - [Vooraf](#)
 - [Administratief](#)
 - [Betalen](#)
 - [Na de aankoop](#)
 - [Condomínio](#)
 - [Andere kosten](#)
 - [Hoe kopen](#)

- Drie grootste steden
 - Rio de Janeiro
 - São Paulo
 - Salvador

- Sport in Brazilië
 - Olympische Spelen
 - Populairste sporten
 - Voetbal
 - Strandvoetbal
 - Basket
 - Volleybal
 - Zwemmen
 - Overige
- Politiek
- Over Brazilië

1 – Inleiding

Iedere expat zal het kunnen bevestigen; de FAQ's die hij of zij te horen krijgt zijn steevast dezelfde: 'Hoe kwam je hier terecht? Ga je nog ooit terug naar je eigen land? Heb je geen heimwee? Spijt? Ben je niet ongelukkig?'

Ik heb nog geen seconde spijt gehad van mijn beslissing. Heimwee dan? Niet echt, al denk ik wel eens aan al het goede dat mijn vaderland te bieden heeft. En hoe ik hier terecht kwam? Ik had er gewoon mijn buik van vol. Van wat? Simpel, van de kerktorenmentaliteit, de regeltjes, de beperkingen van grenzen, kortom, ik wilde eruit, uit die beschermde en betuttelende omgeving. Het internet, destijds nog vrij jong, toonde mij een wereld die ik nog niet kende. Datzelfde internet bracht mij ook in contact met andersdenkenden, mensen van elders, opgegroeid in een totaal andere cultuur. Ondanks mijn reiservaringen in eigen continent, wilde ik meer. En plots bood die gelegenheid zich aan. In een opwelling boekte ik een reis naar een van die bekende Braziliaanse badsteden, onwetend over de impact die een dergelijke trip kan hebben, nog meer wanneer je in 10 dagen tijd ook andere attracties beleeft die dat exotisch strand herleiden tot iets gewoons, niets bijzonders zelfs. En dat was het begin.

En ongelukkig ben ik zeer zeker niet. Wie het drastische besluit neemt om zijn land te verlaten om expat te gaan wezen in een ander land, die moet rekening houden met mogelijke consequenties en vooral niet in een hoekje gaan zitten wenen wegens heimwee en andere sentimentele bullshit. Je deed het, dus zit niet te janken en los je problemen op. Trouwens, was je al ongelukkig, dan zal je ergens anders ook niet gelukkig worden.

Brazilië is een fantastisch land in vele opzichten. Er is nog ruimte zat, er zijn onvoorstelbaar veel natuurlijke bronnen, het land biedt nog groeikansen, vooral voor mensen die van uitdagingen houden.

Verscheidene malen heb ik het moeten horen: 'Waarom schrijf je geen boek over Brazilië'? Dat zal wel te wijten zijn aan mijn haast onverklaarbare drang om zoveel mogelijk te leren over het land van mijn keuze. Sommige Brazilianen zegden me: 'Jij weet meer over Brazilië dan wij'. Dit zegt natuurlijk meer over hen dan over mij. Ik ben hier als het ware te gast, heb mij zo goed mogelijk aangepast en vind het niet meer dan normaal dat ik alles wil weten over het land dat mij een verblijfsvergunning verstrekt. Zestien jaren later ben ik er nog steeds. Is het daar dan zo goed zal men vragen?

Het antwoord op deze vraag kan niet eenvoudig zijn en heeft veel, zo niet alles te maken met persoonlijke aspecten. Er zijn landen met een hogere levensstandaard, er zijn landen waar de levenskwaliteit aanzienlijk lager is. Eén ding is zeker: er is maar één Brazilië, weliswaar onderverdeeld in vele kleine fascinerende stukjes Brazilië, elk met zijn eigen aantrekkelijkheden, plussen en minnen. Maar het land is groot, zo groot dat een inwoner van de lage landen het zich nauwelijks kan voorstellen. Er is ruimte, letterlijk en figuurlijk.

Brazilië heeft erg veel te bieden. Het is een groeiland met groeipijnen, maar er zijn kansen voor iemand die durft, zelfs flink wat kansen. Of u nou om privé redenen naar Brazilië trekt, als werknemer van een bedrijf met een filiaal in dit land of als zelfstandig ondernemer/investeerder; het is altijd goed om uzelf voor te bereiden. Dit boek kan u hiermee helpen, en als dat lukt, dan zijn we in ons doel geslaagd.

De eerste keer

De eerste keer dat ik de grote oversteek maakte, lukte het me niet om te slapen in het vliegtuig, ondanks dat het om een nachtvlucht ging. Er ging ook zoveel door mijn hoofd nietwaar. Ik was nog nooit in Brazilië geweest en wist eigenlijk niet goed wat ik me daarbij moest voorstellen. Jawel, ik had de reisgids van Lonely Planet gekocht en me daar op voorhand al uitvoerig in verdiept. Ergens in mijn bagage stak ook zo een klein zakwoordenboek Portugees; ik had er zelfs op gelet dat het om Braziliaans Portugees ging. Het was een immens groot land, zoveel was zeker. Fernando Henrique Cardoso was president ten tijde van mijn eerste reis. Maar eigenlijk had ik geen flauwe notie van de toenmalige politieke situatie. Brazilië was ooit een militaire dictatuur, dat had ik ergens gelezen. En dat was het zo 'n beetje.

Het einde van die dictatuur waarbij de militairen de macht in handen hadden gedurende een periode van 21 jaar, lag nog geen 2 decennia achter op het moment dat ik landde in de luchthaven van Rio de Janeiro. Op dat ogenblik werden mijn gedachten echter door andere dingen overheerst. Wie gaat er nou nadenken over al die heisa terwijl je overweldigd wordt door een subtropische warmte, in sterk contrast met de gekoelde lucht binnen in het transcontinentale vliegtuig waar je net wat meer dan 10 uur in doorbracht? Het was bovendien 5u30 in de ochtend en de jetlag speelde me parten. Wat doet de militaire dictatuur er nu toe in dit verhaal? Meer dan ik dacht. Het is belangrijk om je te verdiepen in alle aspecten van het land vooraleer je ernaar toe trekt, inclusief de geschiedenis.

Oorlogen komen nauwelijks voor in de Braziliaanse geschiedenis. Er zijn ook geen vijanden die het land voortdurend bedreigen. Toch is er een vrij sterk militair apparaat, en dat kan van pas komen in de politiek, zeker in een bananenrepubliek. Is Brazilië een bananenrepubliek? Neen, vandaag niet meer, ook al zullen sommigen daar vast anders over denken. Maar als we even de Braziliaanse realiteit onder de loep nemen, dan kunnen bepaalde dingen niet ontkend worden, noch in het recente verleden, noch tot op de dag van vandaag. Legerleiding, hoge ambtenaren, politici en grootgrondbezitters zijn familie van elkaar, en dat heeft zo zijn gevolgen. Ons kent ons nietwaar. De grondwet is duidelijk: het leger moet erop toezien dat de constitutionele machten de wet en orde ongestoord kunnen handhaven. Zoals wel vaker gebeurt, grijpt het leger in wanneer er een democratisch verkozen leider sociale bewegingen steunt die de grootgrondbezitters bedreigen, m.a.w. de maatschappelijke verhoudingen willen veranderen.

Dat gebeurde ook in 1964 in Brazilië toen president João Belchior Marques Goulart (*foto – Wikimedia Commons*) (1918-1964), algemeen bekend onder de bijnaam 'Jango', toestond dat de vakbond actief werd in het leger. De militaire leiding pikte het niet en er volgde een coup. Het leger herstelde de orde maar greep ook de macht en zette links georiënteerde leiders aan de kant. Vooraanstaande politici en leiders van sociale bewegingen werden gevangen genomen, van hun politieke

rechten ontheven en verjaagd. De vakbonden werden geconfronteerd met het verbod tot uitvoering van verdere acties. Dat een en ander verliep met de hulp van de Amerikanen lijkt geen twijfel. De rest staat in de geschiedenisboekjes. In het begin van de jaren tachtig kwam er een einde aan de economische groei als gevolg van de tweede oliecrisis in 1979. Een ander leger, dat van de werklozen, stroomde naar de grote steden, maar ook daar was het vet van de soep. De criminaliteit steeg onrustbarend en het geduld van de werkende klasse raakte op. Dat was dan weer voor de destijds jonge arbeiderspartij PT (Partido dos Trabalhadores) o.l.v. vakbondsman Luíz Inácio Lula da Silva die het volk de straat op leidde. De militairen zagen het aankomen en begonnen met de voorbereiding van een burgerregering. Vanaf 1985 werd Brazilië weer stilaan een democratie. Het zou nog duren tot de tweede helft van het eerste decennium van 2000 vooraleer de sociale verhoudingen echt wat begonnen te veranderen, maar niet helemaal, integendeel. Er zijn nog steeds politici met heimwee naar 'Os velhos tempos', grootgrondbezitters, schrijnende sociale ongelijkheden en een machtsapparaat dat niet altijd voorrang geeft aan de lagere sociale klasse, integendeel. De nieuwe linkse machtshebbers mikken op sociale verbeteringen en geven voorrang aan een assistentiële politiek, in de praktijk gerealiseerd door uitkeringen aan de allerarmsten, sociale woningbouw e.d. meer. Hierdoor werden vooral de uitgaves gestimuleerd, en dat had zijn gevolgen voor de Braziliaanse economie. Bovendien worden ze geplaagd door grote corruptieschandalen waarbij, naast gewone burgers, ook politici van de regeringspartijen betrokken zijn. Hun

verdediging bestaat er vooral in om te zeggen dat zij op zijn minst iets doen aan die corruptie. Die corruptie is eigenlijk de extreme kant van de fameuze 'jeitinho brasileiro' die ook door gewone Brazilianen wordt toegepast, op kleinere schaal. De burger die wat geld stopt in de handen van een agent om een grotere boete te vermijden, is immers even schuldig als de agent die het geld aanneemt.

Vandaag is de kans op een nieuwe militaire coup erg klein, maar er is nog een generatie Brazilianen in leven die het allemaal meemaakte, tot en met het beslag op hun spaargeld door de regering van Fernando Collor, op 16 maart 1990. Er was toen geen sprake meer van de militairen. Dat beslag deed erg veel pijn. Wie het aan den lijve ondervond, zit nog altijd met een wrange nasmaak. Collor zelf werd ontzet uit zijn ambt door het Braziliaanse parlement, op 29 september 1991, wegens corruptie. Vandaag is hij nog steeds senator. Men hoeft dus geen universitaire studies gedaan te hebben om te begrijpen dat de Brazilianen argwanend zijn, en dat heeft zijn gevolgen in het dagelijkse leven. Het heersende gebrek aan vertrouwen ligt dan weer aan de basis van vele bureaucratische regeltjes. Wat in Europa vanzelfsprekend is, is dat niet noodzakelijk in Brazilië, integendeel.

Mocht ik dat allemaal vooraf geweten hebben, het zou me wat ongemakken bespaard hebben. Europeanen zitten nou eenmaal anders in elkaar, klagen steen en been maar we houden ons aan de regels. Ieder weldenkend schepsel beseft wel dat er orde moet zijn, het zou anders bepaald uit de hand kunnen lopen. Regels en wetten worden niet gemaakt met de uitdaging om achterpoortjes te vinden. De Braziliaan denkt daar anders over en is er zelfs trots op als hij er een

spitsvondige draai kan aan geven die hem goed uitkomt. Het begrip 'jeitinho' vraagt dus enige toelichting, niet in het minst in de wetenschap dat dit gedrag moeilijk uit te roeien valt. Het zal nog wel enkele decennia duren vooraleer we zover zijn, m.a.w. er valt niet aan te ontsnappen.

2 – Jeitinho

Brazilianen hebben een unieke methode om dagdagelijkse hindernissen te nemen, iets wat buitenstaanders kan verrassen. Een persoonlijk netwerk in eigen omgeving, maar ook op zakelijk vlak, is essentieel. De 'jeitinho brasileiro' kan vertaald worden als 'de Braziliaanse manier om dingen op te lossen'. Een voorbeeld: iemand is gehaast omdat hij tijdens zijn lunchpauze van 1 uur niet alleen moet eten, maar ook nog snel een stapeltje rekeningen moet betalen in de bank die op dezelfde dag gaan vervallen. Eenmaal in de bank ziet hij zich geconfronteerd met een rij wachtenden voor het loket, genoeg om te beseffen dat het wel eens een uurtje (of langer) kan duren eer hij aan de beurt is. Maar wacht even, hij is een Braziliaan nietwaar? Even verderop, als tweede in de rij, staat een bevriende collega. Wat denkt u dat onze Braziliaan doet? Juist, hij verlaat de wachtrij en gaat snel even 'gedag' zeggen tegen zijn collega die uiteraard de rekeningen (en het geld) in zijn hand geduwd krijgt. Opgelost. Ah ja, die collega weet ook wel dat dat hij op zijn vriend zal kunnen rekenen mocht het hem overkomen. De rest van de wachtenden zullen dus nog wat meer geduld moeten hebben, maar dat is bijzaak.

Dergelijke dingen gebeuren uiteraard ook in andere landen, maar de Brazilianen maakten er een kunst van: het verkrijgen van een zitje in een volgeboekt vliegtuig, reizen met meer bagage dan toegelaten, parkeren op plaatsen die voorbehouden zijn aan ouderen of gehandicapten, iets bestellen in het restaurant dat niet op de kaart staat, een voetbalwedstrijd meepikken zonder ervoor te betalen,

creatieve oplossingen bedenken voor dagdagelijkse probleempjes, kortom ‘er een draai aan geven’.

Vlees roosteren op een strijkijzer of karretje van de supermarkt, een voetbalwedstrijd bijwonen vanop een nabijgelegen gebouw, autobanden vervoeren met stijl, een mixer maken van een boormachine: kleine Braziliaanse jeitinhos! Foto's: YouTube.

Sinds de koloniale periode wordt vrijwel alles in Brazilië gedaan zonder veel (of helemaal geen) planning vooraf. De maatschappij heeft dus steevast voor zichzelf moeten zorgen. De dingen moeten gewoon opgelost worden, en dat telt. Wie er niet aan meedoet, moet het wel lijdzaam ondergaan. Anderzijds, wie vertrouwd is met de ingewikkelde doolhoven van de Braziliaanse bureaucratie en de jeitinho zal volmondig toegeven dat het werkt. Het is bepaald moeilijk om te leven in Brazilië zonder geconfronteerd te worden met enige ongeregeldheden. Spijtig genoeg staat het begrip ‘eerlijk’ een beetje synoniem met naïviteit.

Is die jeitinho nu goed of slecht in zaken?

Beide. Een jeitinho wordt niet altijd toegepast om het eigenbelang te dienen, het is ook vaak een creatieve manier om tegen de complicaties van het dagelijkse leven in Brazilië aan te kijken en ze op te lossen. De jeitinho is een weerspiegeling van de gebreken in de Braziliaanse instituten en de publieke diensten. En het is precies dit waar nogal wat emigranten en investeerders over struikelen. Door dat ze er

niet mee vertrouwd zijn, is het zakendoen in Brazilië anders en moeilijker, tenzij ze zich weten aan te passen.

De meeste buitenlandse zakenlui kijken verbaasd op wanneer ze geconfronteerd worden met het feit dat zakendoen met Brazilianen ook dikwijls inhoudt dat er vriendschap in het spel moet zijn. Brazilianen hebben er moeite mee om zaken en vriendschap van elkaar te scheiden. Een zakenman is tegelijk een gewone burger maar ook een bedrijf. Vriendschap sluiten met beiden bevordert de onderhandelingen en schept vertrouwen. Wil je zakendoen in Brazilië, zorg dan dat je bevriend raakt met je toekomstige partner. Vele dingen zijn gebaseerd op de uitwisseling van diensten. De uitspraak 'Aos amigos, tudo, aos inimigos, a lei' (voor mijn vrienden alles, voor mijn vijanden de wet) wordt soms toegeschreven aan voormalig president Getúlio Vargas, maar het zinnetje is gemeengoed in Brazilië en past perfect in de Braziliaanse realiteit. M.a.w. vriendjespolitiek met als enige excuus: het lost mijn probleem op!

*Wandelen langs de Avenida Atlântica in Copacabana. Op zo een moment worden de gedachten aan gevaarlijke sloppenwijken wel even naar de achtergrond geduwd.
Foto: Link2Brazil.*

Uiteraard wordt dit alles pas belangrijk nadat de eerste euforie achter je ligt. En die euforie kan even aanslepen,

ondanks het feit dat de weg (Linha Vermelho) van de luchthaven van Rio de Janeiro naar je hotel in Arpoador (op de scheiding van Copacabana en Ipanema) uitzichten geeft op de gevaarlijkste sloppenwijken van deze miljoenenstad, een realiteit die toeristen niet graag zien en liefst zo gauw mogelijk vergeten. Immers, al snel ben je op de Aterro de Flamengo met indrukwekkende en fraaie beelden als de Pão de Açúcar (bekend als de suikerbroodrots), de Baia de Guanabara (Guanabara baai) en het mondaine gedoe van Copacabana. Terloops zag je ook het Cristo beeld in de hoogte, op de top van de meer dan 700m hoge Corcovado berg, allemaal voldoende om vooralsnog geen aandacht te besteden aan de rest van Brazilië. Dat komt later wel. Op dit ogenblik kan je enkel vaststellen dat het begrip 'Cidade maravilhosa' (wonderbaarlijke stad) niet overroepen is. Nogal wat toeristen die enkele dagen in Rio doorbrengen met de obligate bezoeken aan de suikerbroodrots, het Cristo beeld, en voor het overige de geneugtes van de stranden van Leme, Copacabana en Ipanema ontdekken, krijgen geen kans om zich te ergeren aan de mindere leuke kant van dit toeristische hoogtepunt. Ik kreeg die kans wel, woonde enkele jaren in de 'zona norte' en maakte kennis met een realiteit die bepaald verschillend is, echter niet noodzakelijk en uitsluitend negatief, zeer zeker niet. Maar dat is weer een ander verhaal.

Op weg naar mijn volgende bestemming, een afgelegen pousada nabij een bekend en indrukwekkend nationaal park, zag ik opnieuw de armoede, de wanorde, het verval aan weerszijden van de bekende verbindingsweg Via Dutra. Dat uitzicht wijzigde al snel naar bergachtige landschappen met veel groen. Eenmaal aangekomen, was de ommekeer

helemaal een feit. Dit moest het aards paradijs zijn, zo dacht ik. De eerste avond kon ik nauwelijks de slaap vatten; de stilte was indrukwekkend buiten wat krekels en hier en daar het geblaf van een hond in de verte. Ik strekte me uit op het grasveld naast mijn chalet en zag een sterrenhemel die enkel nog in mijn dromen bestond. Deze keer was het geen bedrog. Het gebrek aan enige lichtvervuiling toonde me het heelal zoals het is. Ik kon me niet meer herinneren dit ooit te hebben gezien in eigen land. De dagen nadien trok ik het nationale park in en kon zelf vaststellen hoe het almachtige oerwoud 'Mata do Atlântica' er ooit in zijn geheel moet hebben uitgezien. Vooral de vele watervallen met kristalhelder water maakten indruk, maar ook de exotische planten, bloemen en bomen. Zo mooi als de Ardennen ook zijn, dit was anders, gigantisch, enorm, verpletterend schoon.

Een van de vele watervalletjes in het nationale park van Itatiaia. Foto: Link2Brazil.

De Lonely Planet reisgids leerde me al gauw dat dit nog maar een speldeknop voorstelde in vergelijking met de rest van dit grote land. Rio de Janeiro is een van de kleinere deelstaten van Brazilië met een oppervlakte van 43.780 km², wat groter dan Zwitserland (41.285 km²). Het ganse land is 8.515.767 km² groot. België heeft een oppervlakte van 30.528 km² en past dus ongeveer 279 keer in gans Brazilië. Stilaan drong

het tot me door dat ik nog jaren voor de boeg had om dit allemaal te zien. Dus werden er plannen gemaakt. Die plannen werden later enigszins in de war geschopt door het lot, maar ook dat is weer stof voor een ander verhaal.

Een besluit om te emigreren kan voorspruiten uit overweldigende indrukken zoals hierboven beschreven, waarbij de realiteit wel eens even opzij gezet wordt, in casu de Braziliaanse realiteit. Is die dan zo verschillend van de onze? Toch wel. Er vooraf kennis van nemen hoeft de kandidaat emigrant/investeerder niet af te schrikken, integendeel, het hoort nu eenmaal bij een goede voorbereiding.

3 – Braziliaanse realiteit

Wat zoeken kandidaat emigranten, wat willen ze ontvluchten, wat zijn hun verwachtingen? Wordt het beeld dat ze zich van Brazilië vormen niet bepaald door clichés als zonnige stranden, tropische vrouwen en temperaturen, wonderlijke natuur, levenslust, muziek, voetbal en carnaval? Misschien is het goed om op de werkelijkheid te wijzen. De clichés zijn er, zoveel is zeker. Ook de economie deed het niet slecht, ondanks de huidige dip die omschreven wordt als een gevolg van de crisis in andere delen van de wereld. Maar niet alles wat blinkt is goud. De Brazilianen moeten hun hand in eigen boezem steken; hun regering is medeverantwoordelijk als het niet goed gaat met de economie, of als de inflatie op hol slaat. Er zijn trouwens erg veel Brazilianen, meer dan 200 miljoen om precies te zijn. En die willen allemaal werken, wonen, kortom een goed leven leiden. De Braziliaanse regering streeft er naar om hun levenskwaliteit te verbeteren: betere opvoeding, gezondheidszorg, veiligheid en vooral: werk. Werk betekent inkomen, inkomen betekent koopkracht, koopkracht betekent groei. Brazilië verwelkomt buitenlanders, maar het is nogal logisch dat Brazilianen de voorrang krijgen als het gaat om werkverschaffing gaat. En dat verklaart voor een groot deel bepaalde protectionistische maatregelen.

Hebt u voldoende middelen van bestaan, dan kan u overal terecht. Met geld is alles te koop. De meesten moeten echter hun eigen toekomst opbouwen, en dat vraagt een inkomen. Illegaal verblijven en werken in Brazilië valt ten eerste af te raden. Legaal is al moeilijk genoeg, illegaal leidt enkel tot problemen. Elders in dit boek staat te lezen wat de

voorwaarden zijn. Sommigen vragen zich af ‘Hoe word ik een Braziliaan?’. Men wordt geen Braziliaan, dat is enkel weggelegd voor diegenen die hier geboren worden. Komt u naar Brazilië en slaagt u erin om te voldoen aan een van de voorwaarden om een verblijfsvergunning te verkrijgen, dan nog blijft men een ‘gringo’, niet noodzakelijk pejoratief bedoeld.

Foto: Wikimedia Commons.

Hangmatcultuur kent men niet in Brazilië, niettegenstaande dat hangmatten hier erg populair zijn. Zelfredzaamheid is de boodschap. Wie ondernemersbloed heeft en geen moeite heeft met het nemen van bureaucratische hindernissen, die maakt een goede kans om ten gepaste tijde in zijn of haar eigen hangmat uit te rusten. Kindergeld, werklozensteun, ziekenkas, vergeet het maar. In Brazilië moet betaald worden voor een goede school, een goede gezondheidszorg. Brazilië is duur. Er moet gewerkt worden, vaak tegen lonen die lager liggen dan in België of Nederland, en dat in een land waar tegenwoordig alles duurder is dan in de lage landen. Meer verdienen kan ook, maar daar moet men zelf voor zorgen. Tenzij u naar Brazilië gehaald wordt door een bedrijf dat hier ter plaatse geen geschikt personeel kan vinden. Dat zijn echter uitzonderingen. Er zijn hier niet zoveel ‘knelpuntberoepen’. Bovendien gaat het dan om

omslachtige procedures met een bureaucratische lijdensweg waar bedrijven enkel voor kiezen als er geen alternatief is. Er worden goede lonen betaald voor ambtenaren, politici en hoger opgeleide mensen in diverse sectoren, vrijwel altijd ingevuld door Brazilianen.

Sistema fora do ar (systeem buiten dienst)

Eenmaal gevestigd zal men te maken krijgen met de Braziliaanse bureaucratie en bepaalde gebreken die men best met geduld ondergaat. Alles raakt uiteindelijk opgelost, maar niet zo snel als men gewoon is. Een goed voorbeeld zijn de bekende stopwoorden ‘Sistema fora do ar’. Braziliaanse burgers krijgen er dagelijks mee te maken, ergens in het land, niet altijd op dezelfde plaats, maar wel ergens, dagelijks: “Sorry. We kunnen uw reis niet boeken... ‘sistema fora do ar’. De vluchten zijn verhinderd... ‘sistema fora do ar’. We kunnen uw betalingsopdracht niet uitvoeren... ‘sistema fora do ar’. We kunnen geen rijbewijs afleveren... ‘sistema fora do ar’. We kunnen geen paspoort afleveren... ‘sistema fora do ar’. We kunnen de datum van uw voertuiginspectie niet vastleggen... ‘sistema fora do ar’. We kunnen uw weddenschap niet boeken... ‘sistema fora do ar’. We kunnen uw pensioen vandaag niet uitbetalen... ‘sistema fora do ar’. En zo gaat het eindeloos door. Overdreven? Neen hoor.

Doe even de volgende test: typ de url <http://www.google.com.br> en geef een zoekopdracht in met de woorden ‘sistema fora do ar’. U zal verbaasd zijn van het aantal resultaten, vrijwel allemaal nieuwsberichten die melden dat een of ander systeem het weer eens begeven heeft waardoor de burgers en consumenten het voor een tijdje konden schudden. ‘Sistema fora do ar’ zijn magische

stopwoorden geworden in Brazilië. Wie het te horen krijgt, of ermee geconfronteerd wordt via een haastig opgehangen mededeling op een blad papier aan de muur van een of andere publieke dienst, die weet het wel: vandaag zal het niet meer lukken, kom morgen maar eens terug. De economische schade hebben we niet berekend, maar die moet enorm zijn. Kwatongen beweren ook wel eens dat deze beruchte woorden een excuus vormen voor ambtenaren die even willen uitrusten. Of dit nu juist is of niet, het valt wel te begrijpen in bepaalde gevallen. Stel, je hebt een of andere bureaucratisch probleempje op te lossen bij een zetel van Detran (Braziliaanse dienst voor verkeer), ergens in het binnenland. Het overkwam me.

Je staat geduldig aan te schuiven aan een loket rond 11u in de voormiddag, en plots klinken de stopwoorden: 'sistema fora do ar', aangevuld met de laconieke mededeling "Kom nog maar eens terug na de 'almoço' (lunch)". De lunchpauze loopt van 12u tot 14u. Velen zijn van ver gekomen om hun probleem op te lossen, staan al sinds 9:00 u aan te schuiven, maar kunnen nu best zelf op zoek gaan naar een 'almoço', zonder de garantie dat het 'systeem weer terug in de lucht' zal zijn na 14u. Merkwaardig is de berusting van de Brazilianen. De meesten halen hun schouders op en verdwijnen. Een enkeling gromt even. 'Sistema fora do ar',

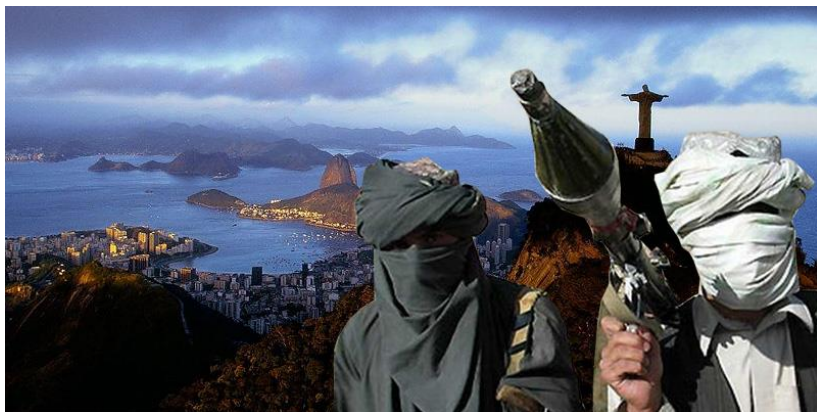
oorlogen zijn werkelijk onmogelijk op deze manier. Terroristen maken geen schijn van kans in Brazilië. Voor de anderen: mens erger je niet. De zon schijnt overvloedig, de tropische vruchten zijn heerlijk, de natuur overweldigend mooi, de Braziliaanse medemens erg hartelijk. Brazilië-reizigers laten de stress best thuis. Zoveel te meer valt er te genieten van de voordelen in het vorige zinnetje.

Verse tropische vruchten zijn heerlijk! Foto: Link2Brazil.

Wil u het nog sterker? Hieronder een fictief verhaal dat enkele jaren geleden de ronde deed in Brazilië, via e-mail. Verzonnen zelfspot, met de nodige humor. Niet letterlijk nemen dus, enkel lezen, lachen en genieten. Terroristen maken inderdaad geen schijn van kans in Brazilië.

Terroristische aanslag vrijdeld

Geheime documenten van de Polícia Federal onthullen een geplande aanslag in Brazilië door de terroristische organisatie Al Qaida. Het doel van de aanslag is het bekende beeld Cristo Redentor, op de top van de Corcovado berg in Rio de Janeiro. De aanslag moet gerealiseerd worden door het overmeesteren van de bemanning van een passagiersvliegtuig dat zich nadien op het beeld zal storten. Al Qaida wil hiermee het hart raken van de “ongelovige Christenen”. De documenten onthullen ook de frustraties van de terroristen die uiteindelijk niet slagen in hun opdracht. Een relaas van de gebeurtenissen:

Twee uitverkorenen van de terroristische organisatie landen in de internationale luchthaven Tom Jobim van Rio de Janeiro, via een vlucht van Air France, op een zondagavond. De missie kent zijn eerste hindernis omdat de bagage van de twee “strijders” per ongeluk al op weg is naar Paraguay, in een ander vliegtuig. Na een pelgrimstocht van 6 uur, er niet in slagend om te communiceren met het personeel wegens gebrek aan kennis van de Engelse taal, besluiten beide

terroristen om een hotel op te zoeken, dit op aanraden van Infraero, met het advies om 's anderendaags terug te keren in het gezelschap van een tolk.

Beide helden nemen een taxi, zonder te beseffen dat het om een piraten-taxi gaat. De bestuurder heeft snel door dat zijn passagiers 'gringos' zijn en maakt twee uur lang rondjes om hen tenslotte te droppen, ergens in de Baixada Fluminense (randstedelijk gebied), uiteraard niet zonder de betaling van een astronomische som geld. Na het uitstappen wordt het duo meteen overvallen door enkele bandieten uit een nabije sloppenwijk en krijgen een pak slaag omdat ze 'zo weinig te bieden hadden' na beroofd te zijn door hun taxi-chauffeur.

Maandagmorgen. Dankzij hun training slaagden beiden erin om een hotel te vinden in Copacabana, zo ongeveer rond 7u30 's morgens. De strijders checken in, nemen een douche, eten snel wat en nemen opnieuw een taxi naar de luchthaven, vastbesloten om een vliegtuig te kapen. Helaas. Een enorme verkeersopstopping, veroorzaakt door een betoging van studenten en leerkrachten, laat hun taxi vastlopen op de Avenida Brasil, nabij de favela Manguinhos. Bandieten profiteren van het stilstaande verkeer, overvallen een reeks voertuigen waaronder de taxi. Beide strijders worden beroofd van hun uurwerk.

Even na het middaguur besluiten ze om terug te keren naar het centrum, dit in een poging om de dollars, verborgen in hun onderbroek, om te wisselen in de Braziliaanse munt real. Ze slagen in hun poging, maar komen later tot de vaststelling dat hen vals geld in de handen gestopt werd. Uiteindelijk, rond 16:00u, komen ze weer aan in de luchthaven. Een staking van het personeel van een bekende

Braziliaanse vliegtuigmaatschappij stuurt hun plannen voor een kaping in de war. Ook de luchtverkeersleiders staken: zij willen dat hun loon opgetrokken wordt tot hetzelfde niveau als dat van de piloten. Het enige vliegtuig dat klaar is om op te stijgen is van Transbrasil. Helaas kan dat niet opstijgen wegens gebrek aan brandstof. De stakers, zowel piloten, stewards, airhostessen als de luchtverkeersleiders, maken tumult in de vertrekhallen. De oproerpolitie verschijnt en begint op iedereen in te hakken, inclusief op de helden van Al Qaida. Beiden worden meegesleurd naar een politiekantoor omdat ze betrappt werden op het bezit van drugs, snel in hun zakken gestopt door enkele agenten zonder dat ze het merkten.

Rond 18:00u kunnen de helden ontsnappen, dankzij een actie van de misdaadfractie Comando Vermelho die het politiekantoor overvalt om hun makkers te bevrijden. Ze hebben het geluk om geen 'bala perdida' (verloren kogel) in hun lijf te krijgen tijdens de schietpartij. Rond 19:00u 's avonds komen de strijders weer heelhuids aan in de luchthaven. Aan het balkon van de vliegtuigmaatschappij krijgen ze te horen dat er momenteel niet kan ingecheckt worden: sistema fora do ar, zo luidt het. Beiden, min of meer wanhopig, beginnen zich af te vragen of een aanval op Rio de Janeiro een terroristische daad is, of een werk van barmartigheid.

Om 23:30u, uitgehongerd en bezweet, besluiten beiden om iets te gaan eten in de luchthaven. Het is pas 's anderendaags na 16:00u dat ze zich wat beter beginnen te voelen, dit na de opgelopen voedselvergiftiging wegens het consumeren van eetwaren waarvan de vervaldatum overschreden werd.

Beiden worden wakker in het hospitaal Miguel Couto, liggend op een draagberrie in de gang. Er waren geen bedden meer vrij. Een verpleegster probeert hen duidelijk te maken dat ze pas weg kunnen na een observatieperiode van 5 dagen.

Zondag 18:20u. De Al Qaida helden mogen het hospitaal verlaten en komen al snel in de buurt van het bekende voetbalstadion Maracanã waar Flamengo net een wedstrijd verloor tegen Paraná Clube, met 6 – 0. De supporters van Flamengo verwarren beide strijders met supporters van de tegenpartij en geven hen een pandoering van jewelste. Een uur later besluiten onze helden om zich eens goed te bezatten, ondanks de regels van hun geloof die alcohol verbiedt. Ze drinken enkele glazen cacháça, ergens in een straatcafé (botequim), zonder te beseffen dat de drank aangelengd werd met methanol. Wat later ontwaken beiden, tot hun grote verbazing, opnieuw in het hospitaal Miguel Couto.

Maandagavond 23:40u. Onze helden slaan op de vlucht, verborgen in een vrachtwagen gevuld met elektrische huishoudtoestellen, op weg naar Minas Gerais. In het gebergte van Serra das Araras wordt de vrachtwagen overvallen door bandieten die het op de lading gemunt hebben. De rovers gooien hen op straat en vluchten met de buit. Uren later worden beiden naar São Paulo gevoerd, in een bestelwagen van een NGO die zich bezig houdt met mensenrechten. In São Paulo aangekomen, worden beiden aan hun lot overgelaten. De strijders hebben honger, gaan op zoek naar iets eetbaars en vallen tenslotte in slaap op het trottoir, onder het afdak van een winkel.

De Policia Federal heeft tot op heden niet onthuld in welk hospitaal beide strijders terecht kwamen, dit na mishandeld te zijn door een groep haters van straatbewoners. Er werd wel vrijgegeven dat het duo zal opgevangen worden in de sector van illegale immigranten, in de hoofdstad Brasília, na het verlaten van de intensieve afdeling van het hospitaal. Dit alles uiteraard na het betalen van de kosten van de deportatie door de betrokkenen.

Beide strijders zijn er nu van overtuigd dat Brazilië de beste optie is voor het opleiden van Al Qaida strijders.

Moraal van het verhaal: een betrouwbare man/vrouw ter plaatse met enkele jaren ‘Brazilië-ervaring’, is goud waard voor eender wie die iets wil doen in dit immense land. Voor het overige, niet letterlijk nemen. Dit alles zal u heus niet overkomen wanneer u naar Brazilië reist.

De boodschap van dit hoofdstuk moge duidelijk zijn: het is mogelijk om een toekomst op te bouwen in Brazilië mits u beschikt over wat spaargeld (leningen zijn hier peperduur), een sterk uithoudingsvermogen, veel geduld, bereidheid om de taal te leren (spreken, lezen en schrijven!), een ‘mens-erger-je-niet’ houding en het besef dat de Braziliaanse regelgeving en dito gebreken moeten gerespecteerd & ondergaan worden, of men dat nou leuk vindt of niet.

Emigreren is trouwens ook ‘investeren’. Naar Brazilië komen met het idee ‘Bei uns ist alles viel besser’ is een verkeerd uitgangspunt. Brazilianen zitten niet te wachten op kritiek, die geven ze zelf wel. Hebt u nog twijfels, lees dan het volgende hoofdstuk. Er zijn voldoende Europese immigranten in Brazilië die het allemaal kunnen bevestigen,

aanvullen, corrigeren of ontkennen. Jezelf vooraf uitgebreid informeren is geen overbodige luxe, integendeel. Voorkomen is beter dan genezen.

4 – Pro's en Con's

Het onderstaande is geen evangelie, het is gewoon een samenvatting van persoonlijke ervaringen. Het is raadzaam om regelmatig een forum te bezoeken over Brazilië waar veel meer goede tips en meningen van diverse ervaren niet-Brazilianen in Brazilië kunnen gevonden worden.

Enkele tips:

<http://brazilie.reisforum.nl/>

<http://www.fortalezacorner.nl/>

<http://www.wereldwijzer.nl/brazilie>

<http://www.gringoes.com/forum/default.asp> (Engelstalig)

Get yourself a second opinion. Het leven in Brazilië is niet eenzijdig negatief of positief. Er zijn pro's en con's zoals ook in andere landen. Wie overweegt om zich in Brazilië te vestigen kan hier wat aan hebben. Doe er uw voordeel mee. In de tekst staat regelmatig het woord gringo, zonder pejoratieve betekenis. Brazilianen beschouwen elke buitenlander als een gringo en bedoelen daar niet noodzakelijk iets verkeerd mee. Het woord maakt gewoon deel uit van de dagelijkse omgangstaal van de Brazilianen.

Wie voor het eerst naar Brazilië reist, loopt het gevaar om stapelverliefd te worden op dit land en zijn inwoners, een passie die voor de meesten tijdsgebonden is. Ook in een gewone relatie tussen twee mensen speelt dit aspect mee. Nadat de hevigste passie begint af te nemen volgt de kennismaking met de minder aangename kantjes van de tegenpartij. Die kans krijgt een occasionele reiziger naar Brazilië niet. Hij of zij keert terug naar huis met fantastische

verhalen over de prachtige natuur, de tropische stranden, de gastvrije bevolking, exotisch vrouwelijk schoon, palmbomen, kokosnoten en grillrestaurants waar rijen kelners aanschuiven om het lekkerste vlees ter wereld op te dienen. Een caipirinha is plots de fijnste cocktail ter wereld, rijst en bonen couleur locale. Het hoort er bij en dus is het lekker. Viva Brasil!

Rijst & bonen, (Arroz & Feijão) met een stukje vlees. Foto: Henrique de Almeida/Wikimedia Commons.

Emigranten ontdekken vroeg of laat dat de Braziliaanse natuur erg veel te lijden krijgt van de Braziliaanse mens, dat de stranden soms overstroomd worden met bevuild zeewater, dat sommigen van die gastvrije Brazilianen hen proberen te belazeren, dat er vele kale plekken zijn waar vroeger ooit bomen stonden, dat er ook mannen & vrouwen rondlopen met een overgewicht (hun aantal steeg in de jongste decennia), dat er soms veel teveel aangerekend wordt voor een eenvoudige ‘água de coco’ (kokosnoot), dat de grillrestaurants beter uitzonderlijk kunnen bezocht worden wegens een overvloed aan schadelijke cholesterol, dat het vlees eigenlijk best duur is bij de lokale ‘açougue’ (slager), of

dat rijst en zwarte bonen eigenlijk niet meer te vreten zijn als je het alle dagen op je bord krijgt. De caipirinha blijft wel lekker. Toch kan een gringo zich best goed in zijn vel voelen in Brazilië. De officiële slagzin van dit land is immers: 'Brasil, um país de todos' (Brazilië, een land voor allen), dus ook voor gringo's.

Wie het dan toch volhoudt is hij/zij die erin slaagt zich aan te passen, zich te verzoenen met de minder fraaie kantjes van het land en steeds redenerend: 'mijn glas is halfvol' en niet 'mijn glas is al voor de helft leeg'. Positive thinking, de Brazilianen doen dat ook.

Enkele van de meest gestelde vragen: Hoe is het leven daar eigenlijk in Brazilië? Waar mag ik mij aan verwachten? Geen gemakkelijke vragen, maar in dit hoofdstuk doen we een poging. De plussen en minnen op een rijtje, de Pro's en Con's.

Brazilianen

Pro's:

Ze zijn toch zo lief meneer. Juist, er is haast geen gastvrijer volk dan Brazilianen. Er wordt gekust (zedig hoor, op de wangen), men slaat elkaar op de rug, het woord 'saudades' (heimwee) komt stevast terug. Drinken en eten, een bed, goede raad, hulp, Brazilianen staan altijd klaar om de medemens te helpen, zeker een gringo en nog meer een

Europese gringo. Europa is 'primeiro mundo', daar hoor je respect voor te hebben. Europa heeft cultuur, geschiedenis, alles is er netjes, er zijn goede regels, het is er de beschaafde wereld. Iedereen spreekt er minstens twee of drie talen, iedereen heeft er een goede opvoeding genoten, iedereen kent de rest van de wereld. Leuk dat u Brazilië komt bezoeken, seja bem-vindo (wees welkom)!

Braziliaanse vrouwen zijn exotische 'gata's', de mannen exotische en gebruinde "gato's" ('gato' is kater, een kat is 'gata'). Ze houden van hun lichaam, verzorgen het (over het algemeen) goed, doen aan sport, roken niet, eten gezond, uitzonderingen bevestigen de regel. Ze dromen allemaal van een beter leven, willen allemaal Engels leren spreken. Indien u hen in het Portugees aanspreekt zullen ze niet lachen als u een foutje maakt. Brazilianen zijn erg vriendelijk en beleefd, zelfs als u ongeduldig staat aan te schuiven in een of andere lange rij wachtenden voor een loket, en eindelijk aan de beurt komt. Ook aan de telefoon zijn ze beleefd, zelfs als u uw geduld verliest. Vrienden maken in Brazilië is kinderspel, een aangename ervaring voor de Europeaan die gewoon is aan een wat meer gereserveerde maatschappij. Brazilianen zijn levenslustig, opgewekt en creatief. Zij zijn meesters in het omzetten van onmogelijkheden naar kansen. Brazilianen zijn emotioneel, huilen hard (maar nooit lang), lachen graag en zingen veel. Vreemdelingenhaat is uitzonderlijk, het Braziliaanse volk bestaat zelf uit een mengelmoes van verschillende rassen.

Con's:

Bij het afscheid belooft een Braziliaan u te bellen. Dat doet hij niet. Bij een latere toevallige ontmoeting zal hij zeggen:

Sumiu? (verdwenen?), net alsof niet hij, maar wel de gringo hem volkomen vergeten is.

Bij een afspraak tussen een Braziliaan en een Europeaan zal de laatste op tijd aankomen. De Braziliaan komt te laat of komt zelfs helemaal niet opdagen. Een verontschuldiging stuurt hij misschien, maar de kans dat hij dit 'vergeet' is niet gering.

Een gringo in Brazilië kan last krijgen van wantrouwen ten opzichte van de Brazilianen. Immers, zo gauw men de mond opent weet een Braziliaan dat het om een gringo gaat, iemand waarvan automatisch aangenomen wordt dat hij geld heeft en dat hij daar eigenlijk wel wat van kan missen. Hierdoor krijgt de gringo stilaan het gevoel dat het woord 'dinheiro' (geld) op zijn voorhoofd gegrift staat, en dat sommige Brazilianen hem beschouwen als een wandelende ATM. De niet ophoudende berichtgeving in de Braziliaanse media over fraude, corruptie en oplichterspraktijken sterken dit gevoel aan en zorgen ervoor dat men na verloop van tijd een inwendig verdedigingssysteem op bouwt dat in werking treedt zodra men met een Braziliaan te maken krijgt. Men gaat de kleine lettertjes uitpluizen, men gaat leren dat een blind vertrouwen in de Braziliaanse medemens niet altijd zonder risico's is tot het tegendeel bewezen wordt. Dit wil niet zeggen dat alle Brazilianen oplichters zijn, beslist niet. Maar zelfs een ervaren gringo heeft het moeilijk om dat van in het begin juist in te schatten. Laat het een troost wezen dat een Braziliaan met minder fraaie bedoelingen toch nog meestal vriendelijk, charmant en beleefd blijft.

Brazilianen zijn luidruchtig. Keiharde muziek, geschreeuw, gezang, feesten, knallend vuurwerk, kapotte uitlaten van

voertuigen, het hoort bij het dagelijks Braziliaans leven. Om rust te vinden in Brazilië moet een rustig plekje gezocht worden. Wil men alle comfort in de buurt: winkels, bakkers, banken enzovoort, dan leeft men dicht bij Brazilianen en bij het lawaai dat ze maken. Uitzonderingen bevestigen de regel.

'Carro de Som': Brazilianen (niet alle) zijn er dol op. Foto: Baixandowallpaper.com.br

Brazilianen begrijpen ook niet goed waarom een gringo hier wil komen wonen. Het is hier toch de derde wereld? Zij mogen dat zeggen, de gringo niet. Brazilianen zijn gevoelig voor kritiek, zeker als die van een niet-Braziliaan komt.

Er heerst nogal wat sociale discriminatie bij Brazilianen. De drempel tussen arm en rijk is nog steeds erg hoog. In kleinere of grotere steden komt men nog veel bourgeoisie tegen, het soort mensen dat zijn neus ophaalt voor hen die het minder goed hebben. Rio de Janeiro is een goed voorbeeld. Rijken wonen in de zona sul, gewone mensen en armen in de zona norte. Beide groepen hebben weinig contacten. Een inwoner van de zona norte vindt al dat dure gedoe maar niks. Een

inwoner van de zona sul kijkt wat neer op de zona norte en zou er niet willen wonen. Beide bevolkingsgroepen worden symbolisch gescheiden door het Cristo beeld op de Corcovado berg dat met de rechterarm naar de rijken wijst, en met de linker naar de minder gefortuneerden.

Cristo Redentor. Foto: Wikimedia Commons.

Verkeer

Pro's:

Er zijn meer dan 60.000 kilometers Braziliaanse federale wegen, dit zonder de wegen mee te tellen die onder de verantwoordelijkheid vallen van de deelstaten of gemeentes. Het totaal aan verharde (asfalt) wegen bedraagt 213.000 km. Met een goede wagen kan men naar hartenlust rondreizen. Een mensenleven zal waarschijnlijk niet volstaan om alle Braziliaanse wegen en plaatsen minstens eenmaal bereden & bezocht te hebben. Er zijn ook erg veel onverharde wegen, vooral in het binnenland. In België of Nederland koopt men een 4WD als statussymbool, in Brazilië is dat echt een nuttig voertuig, ook al is dat in de jongste jaren gewijzigd. Ook in

Brazilië werden dergelijke voertuigen een statussymbool. De meeste gewone auto's rijden met Flex-motoren, aangedreven door ethanol ofwel benzine. Er zijn voldoende pompen waar men kan tanken. Het aantal auto's groeit zienderogen, dus ook de servicepunten en concessionarissen.

Con's:

Braziliaanse wegen zijn gewoon goed, slecht of superslecht. De verkeersdrempels ('quebra mola' of 'lombada') zijn monsterlijke hindernissen die een wagen en een goed humeur om zeep kunnen helpen. Er zijn veel gaten, maar geen nood. Brazilianen steken er takken van struiken of bomen in om de collega autobestuurder te waarschuwen voor het gevaar.

Rodovia dos Imigrantes (SP-160)(links) en een stukje van de 'Transpantaneira' in Mato Grosso. Foto's: Wikimedia Commons - Flickr Geoff Gallice

Geïmproviseerde signalisatie

De signalisatie is niet goed. Een goede wegenkaart of GPS is onontbeerlijk. En dan nog. Brazilianen vertragen (soms) voor een rood licht, soms stoppen ze zelfs. In grote steden en zeker

‘s nachts kunnen verkeerslichten niet vertrouwd worden. Brazilianen rijden ‘s avonds en ‘s nachts graag met flauwe standlichtjes, als ze niet vergeten om die aan te steken. Brazilianen rijden hard, erg hard. Of erg traag. Brazilianen rijden graag op de linkerrijstrook, ook al rijden ze trager dan de andere chauffeurs op de rechterstrook. Brazilianen houden van toeteren. Brazilianen zijn dol op inhaalmanoeuvres, liefst gevaarlijke. Van vrachtwagens en bussen houdt men best een veilige afstand. In Brazilië rijden er soms nog oude wagens rond, wrakken die telkens weer opgelapt worden. Een deel van de files wordt dan ook vaak veroorzaakt door voertuigen die plots stilvallen, ook omwille van gebrekkig onderhoud. De verkeersmoeilijkheden zijn erg groot in de grote steden, niet in het minst in steden als Rio de Janeiro en São Paulo. In deze laatste stad rijden dagelijks zowat zes miljoen voertuigen rond met alle nare gevolgen.

Het verkeer in São Paulo. Foto: Fotos Públicas.

Benzinepompen zijn niet altijd betrouwbaar; sommige uitbaters knoeien met de samenstelling van de brandstof,

met schadelijke gevolgen voor de motor. Gas is niet overal verkrijgbaar en wordt steeds duurder.

Wie vooraan staat aan het rode verkeerslicht mag zich verwachten aan zenuwachtig getoeter zodra het licht op groen springt. Brazilianen zijn sneller dan het geluid om te toeteren, precies alsof ze aannemen dat de bestuurders vooraan altijd kleurenblind zijn en niet zien dat het verkeerslicht van kleur veranderde. Niet aan storen en rustig wegrijden. Snelheidsduivels laat men best voorgaan.

Familie

Pro's:

De familie is heilig voor een Braziliaan. Nergens zult u zo hartelijk onthaald worden als bij een Braziliaanse familie. Het is een veilige haven, een voor allen en allen voor een. Levensvreugde, joelende kinderen, feestjes, bier, churrasco (barbecue), samen aan tafel, huilen, lachen, emoties, de familie staat centraal in het leven van de Braziliaan.

Braziliaanse familie. Foto: Felipe Lalli – Wikimedia Commons.

Con's:

Een gringo die een relatie begint met een Braziliaanse komt er al snel achter dat hij die moet delen met de familie in vele opzichten, behalve in de echtelijke sponde, ook al kan daar een gevaar schuilen via een afgunstige schoonzus of een hitsige 'sobrinha' (nichtje). Dit wil zeggen dat lief en leed gedeeld moeten worden. Aangezien Brazilianen dol zijn op kredietkaarten (die stevast geblokkeerd worden omdat de limieten overschreden werden) loopt de gringo de kans om aangesproken te worden voor bijstand. Alle emoties zullen worden ingezet om hem te overtuigen, uiteraard met de belofte dat volgende week alles terugbetaald wordt. In vele gevallen gebeurt dit niet en weg zijn de centen. Voorkomen is beter dan genezen, de gringo zal dus snel leren om eveneens de sukkelaar uit te hangen. Wat men niet heeft kan men niet delen nietwaar. Nederlander Norbert Bruggeman (inmiddels overleden) schreef er ooit een leuk [stukje](#) over. Een fragment:

“Brazilianen zetten geen mens het huis uit, of er moet sprake zijn van een criminele actie. Eenmaal binnen, is binnen. Ze verkopen ook geen nee aan familie. Wat voor gevolgen heeft dat in de praktijk? Simpel: mijn vriendin vraagt me of ik geen zin heb om haar zus te bezoeken in een dorpje vlakbij. Dat wil ik wel. Eenmaal daar, tref ik nog een zus van haar aan, met drie kinderen. Wij zullen slechts een dagje blijven, kondigt vriendin aan. Dat worden er drie. Ook goed.

Op de vierde ochtend krijg ik vroeg de volgende mededeling: we gaan naar huis. Heel goed. Maar zus twee gaat mee en de drie kinderen ook. Voor een paar daagjes maar. Minder goed. Er gaat een rood lampje branden en niet voor niks. Die paar

daagjes worden bijna twee volle weken. Want zus heeft geen centjes voor de bus terug. Het gaat niet zo goed met haar man, die haar én geen liefde én geen centjes geeft. Ze is afhankelijk van een lift van vrienden of een familielid. Voor die lift komt 'opdagen', tja, dat kan wel even duren.

Ons huis is klein, maar aanwonende tante van mijn vriendin is weg, dus daar kunnen die vier mooi slapen. Tot 's ochtends heel vroeg dan, want jonge kinderen zijn vroeg wakker en willen vroeg spelen. Het moet gezegd worden, de moeder beseft de lasten die ze op onze schouders legt en is heel lief. Ze kookt en dat doet ze heerlijk, ruimt op en wast af. Ik sjouw me twee keer per dag een breuk aan verse broodjes, verse melk en andere etenswaren. Ruilhandel, zagezegd.

Het is een drukte van belang de hele dag. Het voelt aan als kamperen in eigen huis. Dat komt ook omdat enige privacy niet meer bestaat. De wet in Brazilië is als volgt: staat een deur open, dan mag je binnenkomen zonder kloppen. Wil je je terugtrekken in de slaapkamer, zorg dan dat de deur dicht is, het liefste ook nog op slot. Een goede Nederlandse vriendin van me heeft jaren in Brazilië gewoond en was getrouwd met een Braziliaan. Het huwelijk hield geen stand. Op het einde was het een grote klaagzang. Haar man zei destijds tegen mij: 'Ze klaagt dat ze nooit eens alleen kan zijn. Als ze alleen wil zijn, moet ze maar naar de badkamer toe. Die deur kan op slot, heb ik tegen haar gezegd.' Ik vond het een rare en nare redenering. Maar toen woonde ik nog niet in Brazilië.

Met het gebrek aan privacy valt te leven. Maar daar houdt het niet mee op. Alles in huis is gemeengoed. Computer, televisie, dvd-speler, tot aan het echtelijk bed toe. Volle

ijskast, hé, dat is lekker. Even die pure chocolade proberen, die krijgen we thuis nooit, daar heeft papa geen geld voor. Nestlé, goed merk. Grote stukken afbreken, we moeten profiteren. Alles tegelijk in het mondje. Gadver! Uitspugen! Oeps, op de net gerenoveerde sofa. Ach, die maakt tante wel weer schoon. Wat is die pure chocola toch puur zeg!

Ik ben niet gek. Die chocolade, vooruit, jammer. Maar de dure Remy Martin gaat bovenin een keukenkastje. Netjes achter een hoge stapel grote borden. Die gebruiken we toch nooit. Jawel, wij niet, maar de familie wel. Want grote borden, daar kan veel op. Wat staat daar achterin? Een rare fles. Kurk eraf, ruiken. Dat is lekker, sterke drank. Glaasje maar. Gatver! Uitspugen! Wat is die sterke drank toch sterk zeg. Iedereen in een deuk. Ik lach mee, als die boer met die kiespijn. Mijn heerlijke fles cognac mag zo goed als leeg zijn, de maat daarentegen is zo goed als vol”.

Geldzaken

Pro's:

De Braziliaanse banken hebben behoorlijke en vrij goed beveiligde internetbanking diensten ter beschikking. Vrijwel alle verrichtingen kunnen eenvoudig en snel via het internet opgelost worden. Overheidsinstellingen werken goed mee. Vele taksen e.d. meer kunnen vlot betaald worden via de website van de bank. De jaarlijkse belastingaangifte gebeurt via het internet, met het programma ‘Receitanet’. De gegevens worden snel verwerkt. Wie moet bijbetalen krijgt meteen uitsluitsel en kan in stukjes betalen. Wie belastingen terug krijgt van vaders staat moet niet lang wachten. In

verschillende loten, verspreid over enkele maanden, krijgt de belastingplichtige zijn centjes vlot op zijn eigen bankrekening gestort. Spaarrekeningen (poupança) zijn leuk met een rendement van 6 á 7% per jaar. Wie hier een klein kapitaaltje kan vastzetten op een termijn van minstens twee jaar moet 15% belastingen betalen op de opbrengst. Zeer fraaie winst voor de verstandige spaarder. Uitkijken voor een eventuele devaluatie en de inflatie in het oog houden.

Con's:

Een bankrekening openen kan in principe slechts na de toekenning van een verblijfsvergunning en nadat men in het bezit is van een CPF (Cadastro de Pessoas Físicas) en een RNE (Registro Nacional de Estrangeiros). Ook moet een 'Comprovante de Residência' voorgelegd worden, een bewijs van een vast adres (telefoon- of elektriciteitsrekening). We komen hier later nog op terug. De 'juros' (intresten) zijn zeer hoog, geld lenen is een peperdure zaak. Kredietkaarten zijn gevaarlijk. Banken zijn vlot om die kaarten uit te delen en erg soepel in de terugbetalingen die natuurlijk in stukjes mag gedaan worden. Wie in de val trapt en telkens het minimumbedrag terugbetaalt, geraakt nauwelijks uit de cirkel van de 'juros' die de schuld telkens weer groter maakt. Wie toch naar de bank moet om een verrichting uit te voeren die (uitzonderlijk) niet via het web kan, kijkt aan tegen een rij wachtende mensen die de moed in de schoenen doet zinken. Ondanks de goede services via het internet gaat de meerderheid nog zelf naar de bank om hun telefoonrekening, elektriciteit e.d. meer, te betalen. Zijn er tien loketten, dan zijn er twee of drie open. Een halfuur of langer aanschuiven is heel gewoon. Mens erger je niet.

Televisie

Pro's:

Breed aanbod waar veel te genieten valt voor de selectieve kijker. Digitale televisie deed zijn intrede. In de meeste steden en ook deels in het binnenland is kabeltelevisie beschikbaar, meestal inclusief CNN, BBC World, Bloomberg, MTV, Discovery, HBO, Fox, Warner, Sony, Animal Planet, Deutsche Welle, MGM of Canal Rural (waar de ganse dag Braziliaanse koeien te zien zijn). De belangrijkste Braziliaanse openbare stations zijn O Globo, Rede Record, Bandeirantes en SBT. Record en Bandeirantes zijn van evangelische strekking. SBT is het commerciële tv-station van de altijd glimlachende en gladjes afgestreken Silvio Santos.

Silvio Santos. Foto: Antonio Cruz/ABr

O Globo is de media magnaat van Brazilië met goede programma's en uitstekende journaals. Record is eigendom van de beruchte (bisschop) Edir Macedo en zijn evangelische

kerk Igreja Universal. Dit station is de grootste concurrent van O Globo en biedt, naast het evangelische gedoe, ook wel enkele goede en leuke programma's. De voetballiefhebber zal in zijn nopjes zijn bij de meeste stations. Andere sporten komen minder aan bod.

Con's:

Braziliaanse televisie is schreeuwerig. De vele reclameblokken hebben meestal een debiele inhoud waarbij men niet anders kan als zich afvragen of de makers ervan de kijker wel ernstig nemen. De Braziliaanse televisieprogramma's worden soms onderbroken voor politieke propaganda die zo mogelijk nog debieler is als de reclame. In de aanloop van verkiezingen is het goed om ook kabel tv te hebben zodat men kan weg zappen van die dagelijkse beproevingen. Vele programma's zijn gewoon pulp. Programma's als Cidade Alerta, Brasil Urgente of Balanço Geral zijn bewegende sensatiekranten waar figuren als José Luís Datena of Wagner Montes luidkeels tekeer gaan tegen het krapuul dat Brazilië onveilig maakt. Verdachten worden getoond met naam en toenaam, beschimpt en uitgescholden, ook als hun schuld nog niet bewezen is. Braziliaanse televisiestations zijn absolute meesters in het maken van 'novelas' (soap opera's). Vrijwel ieder station heeft er verschillende tegelijk lopen die gretig en massaal gevolgd worden door de Braziliaanse kijker. Emotie is het sleutelwoord. Novelas zijn niet goed als er niet minstens om de twee minuten iemand begint te huilen, schreeuwen, brullen, omhelzen of hijgend het bed induikt met de tegenpartij. Een gringo zal moeite hebben om te

begrijpen hoe die acteurs/huiltuiten erin slagen om zoveel tranen te produceren, bewonderenswaardig.

Winkelen

Pro's:

Aan winkels & shoppings en markten geen gebrek. Het aanbod is gewoon te gek. Braziliaanse spullen zijn kleurrijk, exotisch, mooi en wie de moeite neemt om te vergelijken, te kiezen en te keuren, kan zaakjes doen.

Op de markt van Conde, Bahia. Foto: Jan Dirkx

Con's:

Opletten met betalen in 'x vezes sem juros' (x aantal deelbetalingen zonder intresten). Vooraf vergelijken in diverse winkels is een goed idee. Vrijwel alles kan op afbetaling gekocht worden. Bruin- en witgoedketens als Casas Bahia, Ponto Frio, Insinuante e.v.a. verkopen het liefst op afbetaling. Uiteindelijk wordt het product dan wel stukken duurder. Vele producten lijken spotgoedkoop in de etalage, tot dat u de kleine lettertjes leest waar staat dat dit

het deelbedrag is dat 3, 4, 5, 6 of 12 keren moet opgehoest worden. Cash betalen wordt soms op een zuur gezicht onthaald. Verkopers begrijpen niet waarom iemand de aankoop in 1 keer wil betalen. Aan de kassa is het meestal aanschuiven. Het kan lang duren vooraleer men aan de beurt is. De meeste Brazilianen kopen immers op afbetaling, een bureaucratische bedoening die geduld vraagt, veel geduld.

Eten & drinken

Pro's:

Brazilië heeft te lijden van de stijgende voedselprijzen, helaas. Braziliaans vlees is erg lekker, het aanbod is gigantisch. Vis is in ruime mate verkrijgbaar, zeker in kustgebieden. Kip en ander gevogelte doen het ook erg goed. Supermarkten puilen uit van vers fruit, groenten en andere voedingswaren. De creatieve keukenprins of prinses kan zijn of haar hartje ophalen. Aan drank is er ook geen gebrek. Brazilianen zijn bierdrinkers, maar zijn ook dol op fruitsappen, frisdrank en (in mindere mate) wijn. Straatmarkten zijn feestelijk en hebben een groot aanbod. Er bestaan vele traditionele gerechten in Brazilië die minstens eenmaal moeten geprobeerd worden. Sommige van die gerechten zijn erg lekker. Brazilianen houden van zoetigheden en felle kleuren.

Con's:

De hygiëne is soms beneden peil. Sommige winkels en supermarkten roepen twijfels op. Diepvriezers zijn soms gewoon open koelkasten waar de waren ontdooien. Er moet steeds gecontroleerd worden of de vervaldatum gerespecteerd wordt. Idem dito voor straatmarkten waar de

hygiëne vaak te lijden krijgt omdat de eetwaren gewoon in de blakende zon liggen. Het is voor een gringo even wennen aan typische Braziliaanse gewoontes om overal en altijd rijst en bonen bij te eten, of dingen als farofa (maniok) en andere mysterieuze gerechten die men niet kent. Frieten bakken kunnen ze niet, een lekkere saus bereiden wordt ook weinig gedaan. Brazilianen houden van grote hoeveelheden en diversiteit. Braziliaanse wijn is maar zo zo van kwaliteit, uitzonderingen niet te na gesproken. Importwijnen zijn duur. Kazen zijn ook duur. Bier is redelijk goedkoop maar wordt naar Europese maatstaven erg koud opgediend, te koud eigenlijk.

Moqueca, een typisch gerecht uit Bahia. Foto: Visit Brasil.

Wonen

Pro's:

Geen probleem voor wie een huis wil kopen, aanbod genoeg. De prijzen zijn goedkoop, redelijk of duur, afhankelijk van de kwaliteit en de ligging. Gezien het subtropische klimaat is er ook geen noodzaak aan isolatie of stoken (behalve in het

diepe zuiden van Brazilië waar het bepaald koud kan zijn in de winter). Op het platteland is het goed wonen, tenminste als men tevreden is met beperkt comfort betreffende nutsvoorzieningen, handelsaanbod en dies meer. In en rond de steden woont men best in een appartement. Het huuraanbod is groot en er wordt flink gebouwd in Brazilië.

Con's:

Huren is een bureaucratische lijdensweg. De gemeenschappelijke kosten in een condominium swingen soms de pan uit. De kwaliteit van de gebouwen is soms minderwaardig, met flinterdunne muren waardoor men last krijgt van de burens. De meeste flatgebouwen hebben een 'playground', een ruimte waar de bewoners feestjes mogen houden. Die kunnen bepaald luidruchtig zijn en het leven van een gringo zuur maken als hij op rust gesteld is. Huurprijzen zijn democratisch of vrij duur, afhankelijk van de ligging. Stoken hoeft dus niet (of uitzonderlijk), maar een airco is geen overvloedige luxe en kan de stroomrekening aardig omhoog drijven. Ventilatoren kunnen een alternatief zijn. We komen later nog terug op het onderwerp wonen.

Werken

Pro's:

Brazilië is een land in volle ontwikkeling, er is altijd een kans voor een goed opgeleide gringo om hier werk te vinden.

Con's:

Zonder verblijfsvergunning mag een buitenlander niet werken in Brazilië. Zelfs met een verblijfsvergunning blijft het vinden van een job een ernstige uitdaging. Het

werkloosheidscijfer gaat in de goede richting maar er staan nog steeds lange rijen aan te schuiven als er ergens een baan aangeboden wordt. Taalkennis is een pluspunt, maar een niet-Braziliaan maakt geen schijn van kans als hij geen Portugees spreekt. Werkloosheidsvergoedingen bestaan niet. Verplichte ziekteverzekering ook niet. Sommige werkgevers bieden een ziekteverzekering aan voor hun werknemers, zo niet kan men best zelf een (dure) ziekteverzekering nemen. Solliciteren doet men best persoonlijk. Op cv's wordt vaak niet eens gereageerd. Relaties uitbouwen is een must. Dikwijls gaat het meer om wie men kent dan wat men kent. Mensen die taalkennis hebben kunnen soms terecht bij een privé school om Engels of Frans te doceren. De lonen zijn er niet goed, de uurregeling ook niet. In het algemeen zijn de lonen teleurstellend voor hen die gewoon zijn aan Europese lonen. Stad en staat São Paulo zijn wat dat betreft de beste keuze.

Telefoon & Internet

Pro's:

Goede telefoonverbindingen, ruime keuze aan providers voor internet en gsm.

Con's:

Het internet is in volle ontwikkeling maar wie niet in een grote stad woont, zal moeite hebben om een vlotte verbinding te hebben. Op vele plaatsen is breedband beschikbaar via radio, maar het werkt gebrekkig. Gsm-providers bieden het 3G systeem aan, maar dat werkt nog niet goed. 4G is in aantocht, maar ook dat zal nog wat tijd vragen. Het napluizen van de kleine lettertjes bij het tekenen van een

overeenkomst valt aan te raden. Er zijn dikwijls beperkingen betreffende dataverkeer. Het onthaal aan de help desks van telefoonmaatschappijen en internetproviders is niet om over naar huis te schrijven. Het lijkt wel of ook daar de bureaucratie een hinderpaal is, maar dan gedicteerd door een robot. Ook hier is geduld vereist. Over het algemeen zijn de tarieven te duur.

Andere nutsvoorzieningen

Pro's:

Elektriciteitsmaatschappijen, gas en water werken normaal. Op sommige plaatsen kan men gas laten aansluiten van het openbaar net. In andere gevallen moeten er gasflessen gekocht worden. Zo een gasfles kost gemiddeld 16 euro.

Con's:

Het water van het openbaar net is niet echt betrouwbaar. Drinkwater koopt men best apart, of men installeert een goede waterfilter. Vrijwel overal is drinkwater verkrijgbaar, in plastic bussen van 5, 10 of 20 liter. De elektriciteit valt al dan niet geregeld uit, afhankelijk van waar men woont. Velen gebruiken daarom een 'no-break' bij hun computer (grote batterij die stroomuitvallen opvangt). Op vele plaatsen bedraagt de spanning van het elektriciteitsnet 110 V.

Klimaat

Pro's:

Brazilië heeft een subtropisch klimaat in het zuiden; in het noorden van het land eerder tropisch. Aan mooi weer en zon geen gebrek. Afhankelijk van waar men de voorkeur aan

geeft kan men kiezen aan een droger klimaat, meer regen, frisser of warmer. Brazilië is immers groot genoeg. De meer dan 7.000 km lange kustlijn heeft meer dan genoeg mooie stranden waar het goed is om in de buurt te wonen, met een frisse zeebries om de hitte draaglijker te maken.

Muriqui, Mangaratiba (RJ). Foto: Link2Brazil.

Con's:

Ondergelopen straten in Brasília. Foto Valter Campanato/ABr

Er bestaan extreme toestanden. In het diepe zuiden van Brazilië kan het bepaald koud zijn in de winter, in andere gebieden regent het erg veel en op sommige plaatsen heerst er veel droogte. Seizoenen zijn minder uitgesproken dan in België of Nederland. Het kan ook vroeg donker zijn. Brazilianen zorgen nog niet goed voor hun milieu. Rioleringen zijn er te weinig of ze werken niet goed. Bij hevige regens is het dan ook koekenbak: overstroomde gebieden en straten, modderstromen en andere ellende. Droogte komt veel voor in het noorden en noordoosten. In São Paulo regent het vrij veel, in Rio de Janeiro kan het in de zomer erg heet zijn met temperaturen van 40 graden Celsius.

Gezondheid

Pro's:

Er zijn veel goede dokters, hospitalen, klinieken en laboratoria. Voor wie het kan betalen is er een goede gezondheidszorg.

Con's:

De openbare gezondheidszorg is niet goed, er is een gebrek aan personeel, goede klinieken en hospitalen, medicijnen en apparatuur. De publieke gezondheidsdiensten zijn ook steeds overbevolkt. Ziekteverzekeringen zijn duur. De procedures om allerlei examens en onderzoeken te laten uitvoeren die gedekt worden door een privé verzekering stuiten op bureaucratische hindernissen, of plots ontdekt men dat de verzekeringsmaatschappij bepaalde dingen niet terugbetaalt. Goed wikken & wegen alvorens een contract af te sluiten valt aan te raden. Wegens de enorme afmetingen van het land moet ook nagekeken worden waar de privé

verzekering aanvaardt wordt alvorens op reis te gaan. In sommige streken van Brazilië heerst dengue gevaar, vooral in de zomer wanneer het vaker regent. Tropische ziektes als malaria en gele koorts komen nog voor in bepaalde regio's in het binnenland. Vooraf laten inenten tegen dergelijke ziektes valt aan te raden indien men gaat rondreizen.

De overheid voert campagnes tegen dengue die de bevolking moeten sensibiliseren. Hierboven een waarschuwing van de regering van de deelstaat Minas Gerais.

5 – Clichés

Een cliché is een (te) vaak gebruikte uitdrukking of woordcombinatie, die daardoor afgezaagd of betekenisloos wordt. Dooddoeners dus die de werkelijkheid niet meer weergeven. Met betrekking tot Brazilië bestaan er verscheidene clichés die hardnekkig blijven bestaan in de hoofden van sommigen, ondanks alle informatie die er tegenwoordig beschikbaar is, niet in het minst via het internet. Vriendelijk gezegd: het gaat om misverstanden, en die moeten worden opgeruimd. Een lijstje:

- Alle Brazilianen houden van voetbal
- Samba is dé muziek van Brazilië
- Braziliaanse vrouwen zijn allemaal exotisch mooi, slank, gebruind en meegaand.
- Brazilië bestaat voornamelijk uit carnaval, het regenwoud en Rio de Janeiro
- In Brazilië spreekt men Spaans
- Brazilië is een bananenrepubliek met achterop lopende technologie
- Alle Brazilianen hebben een stukje jungle in hun achtertuin

Voetbal

Neen, niet alle Brazilianen houden van voetbal. Toch is voetbal ongetwijfeld de populairste sport van Brazilië. Bovendien is het geen elitaire sport. Vele grote Braziliaanse voetbalcracks kenden een zeer bescheiden afkomst. Traditioneel hebben al die grote spelers hard moeten knokken om het zo ver te schoppen. Hun succes en de reputatie van het Braziliaanse voetbal heeft veel, zo niet

alles te maken met een zeker gevoel van nationale trots. Bij grote wedstrijden die uitgezonden worden op de televisie zijn regelmatig opzwepende jingles te horen (Brazil..il..il..il... met een echo). Commentators hebben altijd een bijzonder lange adem, nodig om Goooooooooooooooooooooooooooooilllll te roepen als er weer eens een doelpunt gemaakt wordt. Maar ook andere sporten zijn populair, niet in het minst de autosport, volleybal e.v.a. Bij de laatste uitgave van het WK ging het wat bergaf met de Braziliaanse prestaties. Mogelijk heeft dit te maken met de alsmaar stijgende welvaart. Jongeren kijken op naar voetballers als Neymar, een inspirerend idool, inclusief zijn bekende hanenkuif. Zij kijken vooral naar de uiterlijkheden van zo 'n status: fame & fortune. Cracks worden te pas en te onpas opgevoerd in televisieprogramma's, reclamespots, tijdschriften en internetportalen waar ze hun mening mogen verkondigen. Voormalige cracks worden sportjournalist (Ronaldo) of beginnen een carrière in de politiek (Romário). Er leuk uitzien zoals krullenbol David Luiz of ladykiller Neymar streelt het ego, niet altijd met positieve gevolgen.

Neymar tijdens een wedstrijd van het WK 2014. Foto: Copa2014.gov.br

Muziek

Samba is slechts een van de vele muziekstijlen die populair zijn in Brazilië. Er bestaan andere stijlen zoals Sertanejo, Forró, Axé, Bossa Nova, Zouk-Lambada, Choro, Maracatu, MPB (Música Popular Brasileira), Funk Carioca, Pagode, Seresta, Tropicália.. de lijst is haast eindeloos. Een vrij goede beschrijving van de Braziliaanse muziek is te vinden op deze [Wikipedia pagina](#), inclusief 500 jaar geschiedenis.

De razend populaire Sertanejo ster Luan Santana. Foto: Sergio Savarese/Wikimedia Commons.

Braziliaanse vrouwen

Niet alle exotische gebruide Braziliaanse vrouwen zijn slank, niet alle slanke exotische vrouwen zijn gebruid, niet alle slanke en gebruide vrouwen zijn exotisch. De verscheidenheid is groot, erg groot. De Braziliaanse bevolking is een mengelmoes van vele rassen, afstammelingen van Europese en Aziatische immigranten, en Afrikanen die er terecht kwamen door de onmenselijke slavenhandel van destijds. Tel daarbij de oorspronkelijke bewoners van het Zuid-Amerikaanse vasteland en men krijgt

al een idee van de verscheidenheid. Beweren dat alle Braziliaanse vrouwen exotisch, slank en gebruind zijn, is dus niet correct. Er zijn blonde vrouwen met blauwe ogen en blanke huid, er zijn Aziatische types, er is een zwarte bevolking en alles wat daar tussen ligt als resultaat van gemengde relaties.

Rainha de Carnaval. Foto: YouTube.

Een van de redenen waarom een buitenlander zich aangetrokken kan voelen tot Brazilië is een reputatie van seksuele aantrekkelijkheid. Vele buitenlanders associëren Brazilië voornamelijk met voetbal en carnaval. Ieder jaar zien duizenden mensen in andere landen beelden van halfnaakte meisjes, dansend in de straten van Rio de Janeiro of Salvador. Die meisjes zien er veel gelukkiger en meer sexy uit dan de mooiste modellen op de catwalks van 's werelds mode centra. Er is geen kritiek op al die Braziliaanse vrouwelijke uitbundigheid, zelfs niet in Brazilië dat toch nog steeds een overwegend katholiek land is. Bij een vergelijking tussen het Braziliaanse carnaval waar mensen zingend en dansend defileren bij een temperatuur van 30 graden Celsius

en een carnavalsoptocht in Keulen met hoempa muziek en rode neuzen van de koude is het niet moeilijk om een winnaar aan te duiden.

De seksuele aantrekkingskracht van de Braziliaanse vrouwen is niet nieuw. De eerste Portugezen die hier 500 jaar geleden voet aan wal zetten waren ook al erg onder de indruk van de mooie (en halfnaakte) Indiaanse vrouwen die ze te zien kregen. De bereidwilligheid waarmee die vrouwen zichzelf overgaven aan zeelui die maandenlang over de oceaan zwierven zette de eerste stappen voor een reputatie van een soort exotische erotiek. Dat aspect breidde zich sterk uit na de massale immigratie van de 19de eeuw waarbij Brazilië bevolkt werd door mannen en vrouwen uit Europa, het midden oosten, Japan, China, andere zuid Amerikaanse landen en vooral Afrika. Hierdoor ontstond er een wel zeer kleurrijke mix.

De openheid en vrijheid van de Braziliaanse vrouw maakt hen wat verschillend van de Europese of Amerikaanse vrouwen en vormt een van de redenen waarom buitenlandse mannen zich tot hen aangetrokken voelen. Terwijl Europese en Amerikaanse vrouwen zich laten bruinen op de zonnebank lopen er in Brazilië miljoenen vrouwen rond met een exotische huidskleur die nooit of nimmer op een zonnebank kan verkregen worden. Brazilië heeft een subtropisch/tropisch klimaat waardoor de vrouwen vrijwel altijd luchtig gekleed door het leven gaan (behalve in de winter, in het zuiden van Brazilië), iets wat hun Europese of Amerikaanse soortgenoten enkel maar in de zomer kunnen. Braziliaanse vrouwen doen er ook alles aan om hun vrouwelijkheid te benadrukken. Wekelijks bezoeken aan de

kapster, manicure en tonnen schoonheidsproducten, het hoort er allemaal bij, meer, het is zelfs een prioriteit. Voor velen is hun uiterlijk hun kapitaal, het wapen dat ingezet wordt in een zoektocht die overal ter wereld dezelfde is: het vinden van een geschikte en goede partner. Daarnaast valt niet te ontkennen dat er een zekere lichaamscultuur bestaat, een streven naar een gezond en mooi lichaam waarbij het beoefenen van sport of het regelmatig bezoeken van een fitnesscentrum voor sommige vrouwen erg belangrijk is.

Innerlijk zijn Braziliaanse vrouwen heus niet zo verschillend van anderen. Ze hebben dezelfde verzuchtingen, streven eveneens naar een leven waar ze door de man gerespecteerd worden, een goede vader voor hun kinderen, een eigen familie. Vooral dat familiale aspect is doorslaggevend. De familie komt op de eerste plaats. Het vinden van een goede partner is niet vanzelfsprekend in een land waar jonge mannen steeds meer en steeds langer vrijgezel willen blijven. Dat wil niet zeggen dat Braziliaanse mannen zich onthouden. Een groot aantal alleenstaande moeders is dan ook het gevolg. Niet alleen dat, maar ook een zeker wantrouwen ten opzichte van mannen die de hemel beloven. De voornaamste vraag van alleenstaande meisjes en vrouwen is dan ook: is hij eerlijk? Naast die terughoudendheid wordt er ook vaak gezegd dat Braziliaanse vrouwen jaloers zijn. Die jaloersheid is vooral gericht op het mogelijke gevaar dat hun man door een andere vrouw weggekaapt wordt, niet zozeer op de man zelf waarvan ze het heel normaal vinden dat hij zwak van vlees is. Vele Braziliaanse vrouwen vinden het trouwens verdacht als een man geen toenaderingspogingen onderneemt en durven wel

eens het besluit trekken dat hij dan ‘wel een homoseksueel’ moet zijn.

Juliana Paes en Cleo Pires. Foto's: Alex Carvalho – Bahianoticias/Wikimedia Commons

Het lijkt geen twijfel dat Braziliaanse vrouwen nog steeds een sterke aantrekkingskracht uitoefenen op mannen in het buitenland. De resultaten van de Censo 2010, een volkstelling uitgevoerd door het IBGE, wijzen bovendien uit dat 51,03% van de Braziliaanse bevolking vrouwen zijn. Anders gezegd, er zijn bijna 4 miljoen meer vrouwen dan mannen in Brazilië (op een bevolking van meer dan 200 miljoen zielen). Het internet, de vele datingsites gespecialiseerd in Braziliaanse vrouwen en ook sociale media als Facebook hebben er voor gezorgd dat de natte droom van sommige mannen werkelijkheid kan worden. Hoe mooi en exotisch die vrouwen en meisjes ook kunnen zijn, die werkelijkheid kan echter ook uitdraaien op een ontvenderende belevenis. Soms, maar niet noodzakelijk.

Men kan immers niet generaliseren en zeggen dat alle Brazilianen of Braziliaanse vrouwen hetzelfde zijn. Er zijn

verschillen in de socio-economische status, de klasse van de bevolking waarin zij thuis horen of opgroeiden, het opvoedingsniveau, de etniciteit. Anderzijds zijn er ook culturele gelijkenissen in de manier waarin jongeren opgroeien in Brazilië. Een koppel samengesteld uit een buitenlandse man en een Braziliaanse vrouw, kan te maken krijgen met communicatiestoornissen als gevolg van bepaalde verschillen of gewoontes. Nogmaals, niet noodzakelijk. Maar het kan geen kwaad om wat voorbereid te zijn.

De familie staat centraal in de Braziliaanse samenleving, dat staat ook al elders te lezen in dit boek. Het gaat dan voornamelijk om de naaste familieleden, mensen die dicht bij vader en moeder leven, ooms en tantes. Het is ook een matriarchale maatschappij wanneer het gaat over de opvoeding van kinderen. De moeder heeft hier meestal het overwicht en is wat dat betreft belangrijker dan de vader. Er zijn ook nog niet zoveel alleenstaande mannen in Brazilië, ook al begint dit stilaan te veranderen door het stijgende aantal echtscheidingen. Hoe dan ook, de meeste opgroeiende kinderen blijven bij hun ouders wonen tot ze huwen. Hierdoor zijn de relaties tussen kinderen en ouders ook hechter, en het heeft ook invloed op het beeld dat die kinderen zich vormen van hun eigen toekomstige familie.

De gedragsregels van een koppel bepalen ook dat men niet alleen op stap gaat. Gehuwde of samenwonende mannen en vrouwen gaan niet in hun eentje naar gelegenheden waar het gevaar bestaat dat men met iemand anders kan flirten. Mannen kunnen wel gaan voetballen, vrouwen gaan met hun vriendinnen naar de shopping, maar 's avonds laat men

elkaar niet alleen. Doet een man het toch, dan kan hij rekenen op een heftige reactie van zijn vrouw, op zijn minst.

Als het tijdstip aanbreekt dat men zich gaat verloven of huwen, dan is een peperdure diamanten ring niet echt nodig. Een eenvoudige ring (aliança) zal volstaan. Een aliança lijkt sterk op een trouwring. Voor het huwelijk wordt die links (vrouw) of rechts (man) gedragen, na het huwelijk wordt hij verschoven naar de andere hand. Een Braziliaanse vrouw zit ook niet te wachten op een klassiek huwelijksaanzoek waarbij de man op zijn knieën valt (uitzonderingen niet te na gesproken). Een koppel beslist om samen te wonen of te huwen, deelt dat mee aan de familie en that's it. Vergeet de laatste vrijgezellenavond met de vrienden, de toekomstige Braziliaanse bruid zal dat niet kunnen waarderen. In het algemeen is de Latijnse medemens erg emotioneel en zelfs wat bezitterig, goed om te weten wanneer er ruzie komt. Tranen, opstoten van jaloersheid, sterke reacties op datgene wat de man 'fout' deed, liggen in de verwachtingen.

Alhoewel de Brazilianen er zich stilaan van bewust worden dat racisme verwerpelijk is, kijken blanke meisjes en vrouwen vaak nog neer op hun afro-Amerikaanse soortgenoten die zij dikwijls thuis wijzen in een lagere sociale klasse. Tussen die verschillende klassen is er weinig of geen sociale interactie, behalve in die gevallen waarin (gekleurde) vrouwen tewerkgesteld zijn bij de blanken. Ook daarin begint nu stilaan verandering te komen, niet in het minst door de pogingen van de overheid in het jongste decennium om die verschillen wat uit te vlakken.

Meisjes uit de midden- of hogere klasse zijn vaak opgegroeid met een (meestal gekleurde) huismeid en zijn niet vertrouwd

met huishoudelijke taken die zij beneden hun waardigheid beschouwen. Handenarbeid wordt in Brazilië nog veel gezien als iets voor de lagere sociale klasse. Daardoor kan het gebeuren dat Braziliaanse vrouwen (en mannen) dikwijls niet weten hoe kleine klusjes of herstellingen uit te voeren. Er zijn immers genoeg goedkope arbeidskrachten om dat in hun plaats te doen. Braziliaanse vrouwen verwachten ook dat hun man een gentleman is: de deur voor hen openen, hen ergens naartoe brengen, e.d. meer. Wanneer er beslissingen moeten genomen worden, dan neemt men die samen. Braziliaanse vrouwen hebben een opinie en willen ook dat die gehoord wordt.

Vloeken of schelden is helemaal uit den boze. Dat beschouwen ze als een belediging. Een echtgenote, moeder of dochter is heilig, daar wordt niet op gescholden. Ze kijken ook naar Amerikaanse films waarin het F-woord veelvuldig gebruikt wordt. Brazilianen associëren dit met gangsters en bandieten.

En dan de schoonmoeder (sogra). Vele vrouwen op leeftijd verkeren in een slechte economische situatie omwille van het overlijden van hun man, een scheiding, gebrek aan kansen of een slecht betaalde baan. De oudere generatie vrouwen werkte meestal niet buitenhuis. Zij verwachten dan ook dat ze geholpen worden door hun kinderen. Nogal wat van die schoonmoeders moeien zich met het huishouden van hun kinderen en proberen hen onder controle te houden. Is er een meningsverschil tussen het koppel, dan zal de schoonmoeder altijd de zijde kiezen van haar dochter en de kinderen. Uiteraard is dat geen vaste regel. Een schoonmoeder met een eigen carrière en/of een geslaagde eigen relatie zal zich niet

moeien met het leven van haar dochter. Anderzijds moet een man niet verbaasd zijn als zijn Braziliaanse vrouw plots haar moeder in huis haalt voor een maand. Sommige Braziliaanse vrouwen worden nooit volwassen en blijven erg afhankelijk.

Andere verschillen kunnen optreden op het vlak van tijdsbesteding. De zondag is heilig. Er wordt niet gewerkt op zondag. Dat is een dag om samen naar het strand te gaan, een 'churrasco' (barbecue) te houden, of een bezoek te brengen aan de kerk. Een voetbalmatch bijwonen, vrienden bezoeken, samen naar een film kijken, het kan allemaal. Maar niet werken. Dat moet tijdens de week gebeuren. Het weekend is er om te ontspannen, om te rusten. De man die zijn auto wil wassen, een verbouwing uitvoeren, de garage opruimen, forget it. De Braziliaanse vrouw zal zich in de steek gelaten voelen. Bovendien is de kans groot dat zij opgroeide in een familie waar vader anderen betaalde om dergelijke dingen te doen. Die hulpjes mogen werken, de midden- en hogere klasse rust of speelt.

In Brazilië is een koppel een KOPPEL. Man en vrouw vormen de basis van het gezin, de kinderen komen op de tweede plaats (wat niet wil zeggen dat zij minder belangrijk zijn). De man kan dus niet alleen op de kinderen focussen, hij moet in eerste instantie voldoende tijd besteden aan zijn vrouw. De vader-dochter of vader-zoon relatie zoals die elders wel voorkomt, is niet gebruikelijk in Brazilië. Kinderen brengen hun tijd door met vader en moeder samen. De romance na het huwelijk duurt verder, een Braziliaanse vrouw wandelt graag hand in hand met haar man, hoe lang ze ook al samen zijn. Zij verwacht dat zij op de eerste plaats

komt. Respect is een sleutelwoord voor de Braziliaanse vrouw, ze wil gerespecteerd worden.

Buitenlandse mannen die niet gelovig zijn, moeten beseffen dat veel Braziliaanse vrouwen een katholieke opvoeding genoten, ofwel naar een van de vele evangelische kerken gaan die Brazilië rijk is. Dat geven ze niet op na het huwelijk. Atheïsme wordt door vele vrouwen beschouwd als slecht. In dergelijke gevallen is de buitenlandse echtgenoot best tolerant ofwel negeert hij botweg dat aspect, een persoonlijke keuze.

Omwille van het sterke familiegevoel houdt een Braziliaanse vrouw ook niet erg van gescheiden financiën. Zij verwacht dat geldelijke middelen samen gevoegd worden om te bouwen aan de toekomst, huisje, tuintje, kortom alles wat belangrijk is voor de familie. De meeste dromen van een 'casa propria' (eigen woning); het huis of de flat waarin men woont is best eigen bezit. Huren wordt beschouwd als weggegooid geld. Financiële zekerheid is erg belangrijk. Een huwelijk is een zaak van twee partners, of zij nu buitenhuis werkt of niet. In het laatste geval bestaat haar bijdrage uit de zorg voor het huishouden, de kinderen. Financiële beslissingen worden samen genomen.

De buitenlandse man die dit alles kan volgen zal beloond worden met een trouwe echtgenote met een sterk familiaal gevoel, een vrouw die er altijd 'vrouwelijk' wil uitzien, een vrouw die veel affectie geeft en ook wil krijgen. Best leeft die man ook een tijd in Brazilië vooraleer zijn Braziliaanse bruid mee te nemen naar zijn eigen land. Een goede kennis van het land en zijn gebruiken zal sterk bijdragen tot het welslagen van een relatie.

Braziliaanse mannen

Braziliaanse mannen oefenen blijkbaar ook een bepaalde aantrekkingskracht uit op vrouwen in andere delen van de wereld. We gaan ons niet verdiepen in het waarom van die aantrekkingskracht. Er is trouwens genoeg info te vinden over Braziliaanse mannen op het internet, geschreven door vrouwen die erover kunnen meepraten. Een van die vrouwen heet Mary Bolling Blackiston, een jonge Amerikaanse die er van houdt om de wereld te verkennen en ook enige tijd in Brazilië verbleef, meer bepaald in Rio de Janeiro. Zij hield haar ervaringen bij via een weblog waar ook de Braziliaanse mannen onder de loep gelegd werden.

Zij zegt zelf dat ze te weinig opdeed over het vrijgezellenleven van een vrouw in Brazilië omdat ze al snel een relatie begon met een Braziliaan. Haar bevindingen mogen echter niet veralgemeend worden, en zijn louter gebaseerd op eigen ervaringen en op datgene wat ze van anderen hoorde.

Jaloers

Brazilianen zijn jaloers. Voor hen die wat gewoon zijn aan een onafhankelijk bestaan, kunnen Braziliaanse mannen zelfs wat bezitterig overkomen. Haar vriendje had er moeite mee dat ze ook wel eens alleen weg wilde: *“Waarom mag ik*

niet met je mee? Je beseft toch wel dat andere mannen je het hof gaan maken? In Brazilië is het niet gebruikelijk dat een vrouw alleen op stap gaat“, en meer van dergelijke opmerkingen. Wie er alleen op uit trekt in Brazilië, geeft het signaal dat hij of zij beschikbaar is, zo wordt gezegd. Koppeltjes die samen uitgaan, blijven ook samen, ook al denkt een van beiden daar anders over en wil hij/zij ook met andere mensen omgaan. De eerder onafhankelijke natuur van Amerikaanse of Europese vrouwen kan hierdoor wel eens botsen met de Braziliaanse man die het zeker niet leuk vindt wanneer zijn liefde door een ander omhelsd wordt, of eenvoudigweg aangeraakt.

Facebook

Braziliaanse koppeltjes vinden het heel normaal om elkaars Facebook pagina of sms'jes te bekijken, niet meteen een grote blijk van vertrouwen. Wie zich in een relatie stort, maakt dat ook meteen bekend op zijn pagina. Europeanen of Amerikanen zijn meestal wat meer gereserveerd, houden van hun privacy en wachten liever wat af om de wereld te laten weten ze verliefd zijn.

Namorar

‘Namorar’ betekent vrijen, een relatie beginnen. Braziliaanse mannen zijn nogal snel wat dat betreft. De meeste buitenlandse vrouwen kijken raar op wanneer de Braziliaanse man al na een kwartiertje zegt: ‘*Eu te amo*’ (ik hou van je). De vrouw die minstens een weekje of zo wil wachten vooraleer zich in de eerste fase van een nieuwe relatie te storten, kan rekenen op onbegrip van de

Braziliaanse man die niet begrijpt waarom dat zolang moet duren.

Braziliaanse mannen laten er geen gras over groeien en doen directe uitspraken die niets aan onduidelijkheid over laten: *“Ik wil met jou rond de wereld zeilen, en daarom moet je mijn vrouw worden”*, of *“Hoeveel kinderen denk je dat wij moeten hebben”*? Nogal wat vrouwen krijgen meteen te horen: *“Ik hou echt veel van je”*, waarna de kerel in kwestie niet eens meer komt opdagen. Braziliaanse mannen zijn erg passioneel, maar die passie gaat niet zelden gepaard met een zwakke relatie en ontrouw. De uitspraken worden gedaan in de eerste opwelling, zonder dat er echt veel nagedacht wordt over wat men precies zegt. In Brazilië betekent: *‘Eu te amo’* heel vaak niet meer dan *‘Ik vind je erg leuk.... nu’*, oftewel *‘morgen wellicht niet meer’*. De Braziliaanse cultuur is passioneel en warm, maar een buitenlandse vrouw vraagt zich best af of die uitspraken echt gemeend zijn. Misschien is het goed om het begrip ‘apaixonado’ (verliefd) meer te interpreteren als ‘lust’, minder dan ‘dol verliefd’. Er bestaat teveel echtelijke ontrouw in Brazilië om deze raad niet ter harte te nemen.

Familie

Vele Braziliaanse mannen (ook vrouwen) blijven bij hun ouders tot wanneer ze eindelijk huwen of gaan samenwonen. Er zijn dus nogal wat dertigplussers die nog altijd bij papa en mama wonen. Dit heeft veel te maken met de Braziliaanse cultuur met hechte familiebanden, en met de moeilijkheden die jongeren hebben om een goedbetaalde baan te vinden. Met een of twee minimumloontjes van R\$ 788 of R\$ 1.576 (260 of 520 euro) doe je niet veel. Tel daarbij de hoge

huurprijzen en dan wordt een zelfstandig bestaan eerder een forse uitdaging. Financieel gesproken kan er wel begrip worden opgebracht voor de jonge Braziliaan die bij zijn ouders blijft wonen, maar voor de eerder onafhankelijke buitenlandse vrouw kan dit een domper op de feestvreugde zetten. Zij zal ook vrij snel kennis maken met die familie. In het begin is dat meestal een positieve ervaring met een warm onthaal, lekker eten en drinken, kortom de vrouw zal zich meteen thuis voelen. Het is pas later dat ze merkt dat de man in kwestie geen greintje onafhankelijkheid vertoont, niet meteen een grote kwaliteit.

Last-minute dates

Braziliaanse mannen plannen weinig of niets op voorhand. Een vrouw die op maandag uitgenodigd wordt voor een etentje op woensdagavond, loopt een grote kans om een blauwtje op te lopen. Het is meestal beter om er van uit te gaan dat een en ander toch niet zal doorgaan, of om op zijn minst de vraag te stellen (op enigszins humoristische toon) *“Is dit een typische Braziliaanse uitnodiging?”*, m.a.w. *‘Meen je het echt?’*.

Verblindend mooi!

“Nossa, você é muitoooo lindaaaaaaaaa!” (Wow, jij bent verblindend mooi!) en meer van dat soort complimentjes, Braziliaanse mannen zijn er erg gul mee, en vooral erg snel. Dit geldt nog meer voor blondjes die zelfs geen juwelen hoeven te dragen, zo vinden ze meestal. Braziliaanse mannen willen ook graag meteen zoenen en vinden het raar wanneer ze afgewezen worden. Ervan uit gaan dat de meeste Braziliaanse meisjes dit eveneens te horen krijgen, is een

goede houding. Hoe leuk al die complimentjes ook zijn, best niet meteen ernstig nemen is de boodschap. Wat het zoenen en andere vormen van expressieve affectie betreft, Brazilianen vinden het normaal om dat in het publiek te doen. Fysieke aanrakingen, aaien over het haar en meer van dat, het zit gewoon in hun bloed, ze kunnen het niet laten. Braziliaanse mannen doen trouwens soortgelijke dingen met elkaar; het is absoluut niet onmannelijk om elkaar te omhelzen, fors op de schouders te kloppen of zelfs te zoenen op de wang. Ook onder henzelf worden dingen gezegd als “*Querido*” (schat) of “*Te amo*” (ik hou van je). Best niet ernstig nemen, het is gewoon hun manier om hun wederzijdse affectie te tonen, zonder meer. Vrouwen mogen er van uit gaan dat de Braziliaanse man recht op zijn doel af gaat. Braziliaanse vrouwen zijn dat gewoon en vinden het zelfs vreemd wanneer die man niets onderneemt. Bovendien wordt al dat gekus vrij snel vergeten door die man die de volgende dag nergens meer te bekennen is. Iedereen doet het in Brazilië, waarom jij niet? Zoiets dus.

Dat wil niet zeggen dat de Braziliaanse man het bij een poging zal laten. Zij zien het spelletje als volgt: “*Alles wat je moet doen is naar haar toe stappen en vragen hoe ze heet. Dan geef je haar twee zoenen op de wang, maar zorg ervoor dat je dat zacht en teder doet. Vervolgens doe je haar enkele malen lachen, je raakt haar enkele malen aan en dan ga je voor de echte kus. Doen, ook al moet je het enkele malen opnieuw proberen!*”

M.a.w., ze kunnen bepaald volhoudend tewerk gaan en een vrouw moet soms botweg weigeren om hem te doen begrijpen dat hij kan ophoepelen. Gewoon neen zeggen, is niet genoeg.

Er zijn trouwens genoeg Braziliaanse vrouwen die liever een buitenlandse man willen daten dan een van hun landgenoten. Hun redenen? Naast de voor hen exotische look van een niet-Braziliaan (blanke huid, blond haar, blauwe ogen...) vinden ze dat de buitenlander meer het gedrag vertoont van een gentleman. Braziliaanse mannen zijn in hun ogen te ruw in hun benadering, de meesten zijn ontrouw, betalen nooit een rekening, en meer van dat fraais.

Charme

Braziliaanse mannen kunnen erg charmerend zijn. Vrouwen die kennis maakten met een Braziliaanse man hebben het er vaak over: de vele complimentjes, verleidelijke blikken, het kan moeilijk zijn om te weerstaan aan zoveel charme. Velen hebben ook dat exotisch uiterlijk waar hun vrouwelijke landgenoten voor bekend staan in gans de wereld: mooie ogen, een natuurlijk gebronsde huid, pikzwart haar, mooie lichamen, een fraai gebit, een goede fysieke verzorging in het algemeen. Ook dit mag niet veralgemeend worden. De acteurs in de vele Braziliaanse novelas zien er vrijwel allemaal zo uit, maar in werkelijkheid zijn er ook anderen, mannen met een overgewicht, kalende plekken op hun schedel, een bierbuik(je), kromme benen, kortom de pluimen maken niet altijd de vogel. Velen zijn (en hebben) ook goede vrienden, zijn hulpvaardig, gedienstig, romantisch, solidair, ze hebben zelfvertrouwen, ze doen de afwas, helpen met boodschappen of vragen stevast “*Quer alguma coisa?*” (heb je iets nodig?).

Tenslotte

Het kan geen kwaad om wat terughoudend te zijn ten opzichte van de Braziliaanse man. Zijn voortvarendheid staat in schril contrast met de wat koelere en gereserveerde houding van Europeanen. Misschien moeten deze laatsten wat meer passie vertonen terwijl de Braziliaanse mannen zouden moeten leren dat buitenlandse vrouwen niet altijd meteen hoeven in te gaan op hun charmes. Het zijn werelden van verschil, maar een contact tussen beide werelden kan erg verrijkend zijn. Dat was de boodschap van de blogster in kwestie. Wij vinden dat zij gelijk heeft. Braziliaanse mannen kruiden hun passie, voegen er wat meer peper aan toe. Soms wat teveel. Buitenlandse vrouwen die een en ander kunnen beheersen, hoeven niet noodzakelijk spijt te krijgen van een eventuele relatie met een Braziliaan.

De Braziliaanse verscheidenheid

Carnaval, het regenwoud, de stad Rio de Janeiro, uiteraard zijn dat bekende begrippen, een gevolg van de nogal eenzijdige berichtgeving in de media van andere landen. Alledrie trekken ze de aandacht omdat ze extreem zijn. Het carnaval is nergens zo spectaculair als in Brazilië, het regenwoud staat bijna continu in het nieuws omwille van zijn unieke aard als groene long van onze planeet, en de stad Rio de Janeiro is een toeristische wereldtopper met bovendien het jaarlijkse carnaval als uitschieter. Het loont nochtans zeer de moeite om verder te kijken.

Een luchtfoto van het regenwoud nabij Manaus. Foto: Neil Palmer/Wikimedia Commons.

Het Pantanal gebied in Mato Grosso is op zijn minst even spectaculair als het Amazonië gebied. Daarnaast barst het in Brazilië van natuurlijke attracties, nationale parken, rivieren, bergen, watervallen. Een avontuurlijke reiziger zou jaren kunnen rondtrekken en telkens weer verrast worden. Wie het liever dichter bij de bewoonde wereld zoekt, kan kiezen tussen een groot aantal steden en stadjes, het ene al

aantrekkelijker dan het andere. Europeanen zullen hun eigen maatschappij herkennen in het zuiden van Brazilië. Bezige bijen die zich enkel goed voelen in de grootstad kunnen naar steden als Brasília, Belo Horizonte, Curitiba, Porto Alegre en last but not least São Paulo en randsteden. Keuze zat.

Braziliaans Portugees

U zal niet zo veel Spaans sprekende Brazilianen tegenkomen bij uw bezoek aan Brazilië. De taal is Portugees, meer specifiek Braziliaans Portugees. Het grote voordeel van deze taal is dat ze overal in Brazilië gesproken wordt, zelfs door de Indianen (behalve door enkele kleine geïsoleerde gemeenschappen die afgezonderd leven in het woud). Het kost misschien wat moeite om een basiskennis van het Portugees op te doen, maar dan kan men ook overal terecht.

Portugees lijkt op Spaans (op papier) maar klinkt wel helemaal anders. Brazilianen zullen u doorgaans begrijpen wanneer u Spaans spreekt, maar u zal weinig begrijpen van wat zij zeggen. Portugees leren is dus geen tijdsverlies. Het Braziliaanse Portugees wijkt af van het originele Portugees door de invloed en mix met de talen & dialecten van de oorspronkelijke bewoners van het land (Indianen) en met die van de ingevoerde Afrikaanse slaven in de 16de eeuw. Het is niet moeilijk om vrienden te maken in Brazilië, maar de meerderheid spreekt geen of nauwelijks Engels (laat staan Nederlands, Frans of Duits). Stilaan komt daar verandering in, de meeste Braziliaanse jongeren leren nu Engels op school. Reken er echter niet op om veel Engelssprekenden te ontmoeten indien u hier op reis komt, zeker niet buiten de grote steden. Met andere woorden, zorg dat u de taal onder

de knie krijgt, zoveel te sneller, zoveel te beter. Anderzijds zal u nooit kunnen verhullen dat u geen Braziliaan bent.

Emigranten mogen een jaar, tien jaar, twintig jaar in Brazilië wonen en werken, het blijven ‘gringos’ voor de Brazilianen. Het uiterlijk verraaft hen zelden. De bevolking van Brazilië is een zodanige mengelmoe van rassen dat zowat iedereen kan doorgaan voor een Braziliaan. Maar zo gauw als een buitenlander zijn mond opent, kan hij het schudden. Brazilianen merken meteen dat ze met een gringo te maken hebben, ook al spreekt hij of zij vloeiend Portugees.

Vrijwel meteen volgen de vragen: *‘Van waar ben je eigenlijk? Wat doe je hier? Ga je nog wel eens terug naar eigen land? Hoe lang ben je hier al? Waarom kwam je naar Brazilië? Wat vindt je eigenlijk van dit land?’*... Vooral die laatste vraag is een valkuil. Wie lang genoeg in Brazilië woont en werkt kan meteen een aantal prangende vraagstukken opwerpen. Het is immers duidelijk dat de regering stuntelt op politiek en economisch vlak, en dat probeert te verbergen door de aandacht te vestigen op evenementen als het voorbije WK, of de Olympische Spelen. Daardoor worden de sociale klassen tegen elkaar opgezet en staan er andere dingen in de spotlights. Echter zoals eerder gezegd, Brazilianen houden erg veel van voetbal. Velen van hen vonden echter dat het WK niet in Brazilië had moeten gehouden worden. Ze zijn immers zelfbewuster geworden. In die dagen nog gehoord bij de kapper: *“Voor mij hoeft de Copa niet, dat ze maar eerst werk maken van onze gezondheidszorg, scholen voor mijn kinderen, betaalbaar en goed openbaar vervoer, dan praten we nog wel eens”*. Die kapper had net daarvoor de vragen gesteld van hierboven. Na enkele nietsbeduidende

antwoorden stak hij zelf van wal. Immers, mocht hij van de gringo dit alles te horen hebben gekregen, hij zou (op zijn minst) gedacht hebben: *“Wat kom je dan hier zoeken”*. Neen dus. De Brazilianen moeten zelfbewuster worden en het zelf oplossen. Hij deed alvast zijn deel en gaf een toespraak die eigenlijk in het parlement thuishoort:

“Hoezo, wij hebben de politici die wij verdienen? Als er een kandidaat zou opstaan en zeggen ‘ik ben corrupt en ga jullie bestelen’, dan zou ik zeker niet voor hem stemmen. Maar dat zeggen ze niet. Allemaal, zonder uitzondering, beloven ze ons de hemel. Blanco stemmen is ook geen oplossing. Wat moet ik dan doen? Ik ben er trouwens zeker van dat de politiek betrokken is met al die protesten. Ik hoop dat Brazilië het WK niet wint”.

Oh neen, waarom niet?

“Is toch logisch? Stel je voor, Brazilië wint. Het volk zal juichen en verder weer berusten. De politici zullen ook juichen en zeggen ‘zie je nu wel?’. En verder blijft alles hetzelfde. Ik hoop dat er meer protesten komen, echt waar, dat hoop ik”.

Tot zover een beknopte samenvatting van de eerder uitgebreide toespraak van de kapper, een bescheiden figuur, geboren en opgegroeid in de sertão. Tussen haakjes: Brazilië verloor en het werd stil in het land; geen protesten, enkel schaamte.

Daarna volgden de gebruikelijke eindvragen: *‘Welke taal spreken ze in uw land?’*. Vele Brazilianen gaan er van uit dat een gringo Engels spreekt, en op zijn minst een Amerikaan of een Brit is: *‘Nederland? België? Wat spreekt men daar?’*

Wat is het verschil tussen Hollandês en Neerlandês? Uw 'Português' is trouwens niet slecht, ik versta alles hoor. Maar het blijft natuurlijk Gringês haha!.

De “gringês”-sprekende gringo die voldoende tijd in Brazilië doorbracht heeft alvast een voordeel: hij ziet een kleurenrijkdom, een verscheidenheid die de eenmalige bezoeker niet ziet.

Het Braziliaanse Portugees is een bijzonder rijke taal met vele betekenissen en nuances. Het vraagt werkelijk tijd om alle achterliggende bedoelingen tijdens een gesprek meteen te kunnen doorgronden. Sommigen slagen er nooit in, ook al kunnen ze best een basiskennis van de taal voorleggen, zowel in spreken, lezen als schrijven. Nogal wat woorden en uitdrukkingen hebben meer dan 1 betekenis. Bovendien kan ook de manier waarop iets gezegd wordt, een verschil uitmaken. En dat kan de gringo in kwestie bepaald in verlegenheid brengen. Ik kan erover meepraten.

Op een dag deed ik inkopen in een grootwarenhuis. Het meisje aan de kassa vergiste zich waardoor de rekening plots

R\$ 2.768 bedroeg, dit terwijl het totaal van mijn aankopen in werkelijkheid niet meer bedroeg dan R\$ 579. Het meisje in kwestie, uiterst gedienstig, een leuk snoetje, een “Afro-brasileira” of “Afro descendente” zoals men het ras officieel omschrijft in Brazilië, gaf haar fout toe, verontschuldigde zich en corrigeerde haar vergissing meteen. Niks aan de hand. Echter...

Foto: Link2Brazil

Later vertelde ik het voorval het aan (Braziliaanse) vrienden (die ook wilden weten of de winkel in kwestie goede waren verkoopt aan redelijke prijzen). Bij het deel van de fout aan de kassa omschreef ik het (overigens lieve) meisje in kwestie als ‘neguinha’ (negerinnetje) en BAM! Plots stond er iemand recht en beschuldigde me van racisme. Hoezo racist? Ik beschreef het meisje als gedienstig, lief, en wilde enkel het verhaal visualiseren door erbij te zeggen dat het om een gekleurde kassierster ging.

Fout, er is plots wel meer aan de hand. Ik gebruikte het woord neguinha en dat mag niet. Een Braziliaanse moeder mag haar gekleurde dochter wel aanspreken als neguinha,

dat is dan een soort koosnaampje. Een blanke buitenlander mag dat niet. Immers, dan gaat men ervan uit dat hij neerbuigend doet tegenover kleurlingen.

Ik vertelde het onschuldige verhaaltje met de beste bedoelingen, zelfs de winkel in kwestie en het meisje aan de kassa ophemelend, maar hield er geen rekening mee dat een van de toehoorders een Afro-brasileira was, en dat kwam me duur te staan. Neguinha wordt dus als een negatieve omschrijving beschouwd, net als 'Negão' (neger), afhankelijk van wie de term gebruikt. Je mag nog zo vriendelijk zijn als je wil, een gringo die dergelijke woorden gebruikt is een racist, pronto.

Er bestaat in Brazilië een dag van het zwarte zelfbewustzijn: 'Dia Nacional de Consciência Negra', ieder jaar op 20 november. In feite gaat het om de herinnering aan de opstand van de slaven tegen hun onderdrukking. De datum refereert naar de dood van Zumbi dos Palmares in 1695, een leider van deze opstand. Het kan niet ontkend worden dat de zwarte Braziliaanse bevolking tot op vandaag door velen nog als tweederangsburgers beschouwd worden, helaas. Maar...

Een buitenlander die naar Brazilië emigreert, is zich heel goed bewust van de kleurenrijkdom van het Braziliaanse volk, of zal daar snel van doordrongen worden. Niet zelden vormt dat net een van de aantrekkelijkheden. Bovendien zijn er nogal wat niet-Brazilianen die een relatie beginnen met een exotisch uitziend liefje, al dan niet een Afro-brasileira. Waarom zou hij dan neerkijken op kleurlingen? Niet dus. Maar hij moet voorzichtig zijn en opletten bij zijn uitspraken, ook al zijn ze goed bedoeld. Dergelijke benamingen schieten in het verkeerde keelgat en het kan zelfs gebeuren dat men

voor de rechtbank gesleept wordt, in extreme gevallen. Dat een gringo soms omschreven wordt als een 'branquelo' (iemand met een blanke of witte huid) doet er niet toe. Dat maakt deel uit van de gewone omgangstaal en is niet beledigend bedoeld, zeker niet als de branquelo in kwestie een welgevulde bankrekening ter beschikking heeft. In dergelijke gevallen maakt het ook niet uit dat hij ouder is, of lelijk. Financiële geborgenheid is nu eenmaal een prioriteit voor sommige Braziliaanse vrouwen, en dat kan je hen niet eens verwijten, gezien het gebrek aan opties op de Braziliaanse markt.

However, de gringo moet zich aanpassen. Hij is 'te gast' in het land, maakt zich best niet druk over dergelijke uitschuivertjes maar probeert ze te vermijden. En mocht het toch nog gebeuren dat een lief Braziliaans donkerbruin snoetje een foutje maakt aan de kassa van de supermarkt, omschrijf haar dan later als een 'morena bonita' (mooi bruintje). Dat kan je hooguit wat jaloerse en boze blikken opleveren van je eigen Afrikaans-Braziliaanse partner, indien van toepassing.

Bananenrepubliek?

Sommigen gaan er (nog steeds) van uit dat Brazilië een derde wereld land is. Ergens in het achterhoofd beeldt men zich in dat Brazilianen zich enkel bekommeren om voetbal, carnaval en bier. *“Een olifant tegen komen op straat, of een aap in de tuin, in Brazilië zal dat wel zo zijn. En met mijn opleiding, ervaring en kennis, het kan niet anders of ze zitten daar op mij te wachten”.*

Neen. De Brazilianen zitten op niemand te wachten. Ze redden zich zelf en dat doen ze al jaren, ook nog in de tijd toen het in Zuid-Amerika nog stikte van de bananenrepublieken. En neen, ze zijn absoluut en totaal verschillend van Europeanen. Het zal hun worst wezen dat de buur een mooiere tuin heeft, een dure auto, een beter inkomen. Red je zelf, dat is de regel. Brazilianen weten dat de overheid hen niet in de watten legt. Wie geen ziekteverzekering kan betalen moet zijn plan trekken en uren wachten in een snikhete en niet zo 'n propere wachtzaal waar nog tientallen sukkelaars voor hem zijn. Wordt hij echt ziek, dan moet hij soms zelfs zo ver gaan om een ziekenhuis voor het gerecht te slepen om opgenomen te worden, want daar heeft hij recht op. Helaas zijn er te weinig bedden, te weinig dokters, te weinig geneesmiddelen.

Maar er wordt wel al jaren gestemd met stemcomputers, iets waar men in bepaalde (lage) landen nog steeds mee sukkelt. Belastingaangifte? Via het internet, al jaren zonder noemenswaardige problemen. De Receita Federal (ministerie van financiën) is een van de best werkende ter wereld. Oh ja, de Braziliaanse regering heeft geld, daar zorgen ze wel voor. Meer dan 1 triljoen reais per jaar, nog steeds stijgend.

Er zijn veel gaten in de wegen, er is nog steeds armoede, het drugsprobleem is gigantisch, het verkeer hectisch, de steden slibben dicht, de vervuiling is groot, de opvoeding is gebrekkig, de verschillen tussen arm en rijk zijn (nog altijd) groot, er bestaat nog altijd veel corruptie, er is veel misdaad, er zijn droogtes, elders is er teveel water, de levensduurte is groot, de belastingtarieven wegen zwaar op de economie en

die levensduurte, de bureaucratie is een grof spelletje mens-
erger-je-niet. Maar de Brazilianen doen het niet slecht. Ze
werken hard, ze verdienen nu meer, ze kunnen zich meer
veroorloven, de nieuwe generatie maakt stilaan komaf met
het verleden.

Neen dus, ze zitten niet op u te wachten en Brazilië loopt
zeker niet achterop op technologisch gebied. Er wordt nog
steeds stevig geïnvesteerd, er worden nieuwe fabrieken
gebouwd, de werkgelegenheid is goed, dit alles ondanks de
huidige economische moeilijkheden en daverende
corruptieschandalen. Een Europeaan is welkom, maar hij
moet zich aanpassen in deze maatschappij. Vragen de
Europeanen dat ook niet van anderen die hun heil daar gaan
zoeken?

De Braziliaanse jungle

De vooruitgang die Brazilië boekte in de jongste 20 jaren
heeft zo zijn gevolgen. De bevolkingsdichtheid in de steden is
niet geminderd, maar wel gewijzigd. Velen kunnen zich nu
een eigen woning veroorloven, maar dat gaat in de meeste
gevallen om een flat(je). Er is dus geen sprake van een stukje
jungle in de buurt. De Mata Atlântica aan de oostkust was
500 jaar geleden op zijn minst even belangrijk en groot als
het Amazonië gebied. De meeste Brazilianen wonen
voornamelijk in dat kustgebied, maar van die Mata Atlântica
blijft niet veel meer over. De mens hakte, kapte, verbrandde
en bouwde er zijn stulpje. Bloemen en planten zijn er nog, in
parken en op de terrasjes van sommigen.

Mata Atlântica. Foto: Guaráwolf/Wikimedia Commons.

De stukjes regenwoud die er nog zijn hebben hun bestaan te danken aan de Braziliaanse overheid die net op tijd inzag dat bescherming nodig was. Daardoor bestaat er in de noordoostelijke staten zoiets als APA (Área de Proteção Ambiental), of de schoonheid van de Costa Verde in de staten Rio de Janeiro en São Paulo met uitschieters als Angra dos Reis, Paraty en andere mooie plekken zoals de Serrana regio rond Petrópolis, Teresópolis en Nova Friburgo.

Een 'Onça Pintada' (jaguar) in het Pantanal-gebied. Foto: Wikimedia Commons.

Het echte regenwoud is dan weer een ver-van-mijn-bed show voor vele Brazilianen. Ze kennen het wel maar bezochten het nooit, ook al omdat dit te duur is voor velen. Idem dito voor het Pantanal gebied. Hierdoor valt te verklaren waarom dat er zoveel geplunderd, gekapt en verbrand wordt door bepaalde individuen die enkel geldelijk gewin op het oog hebben. Mocht de voltallige Braziliaanse bevolking weet hebben van wat er gebeurt in hun achtertuin, het zelf kunnen zien en meemaken, er zou veel meer druk gezet worden op de autoriteiten om in te grijpen.

Wie naar Brazilië reist laat alle vooroordelen best thuis. Oordelen kan u ter plaatse, en dan liefst nadat men vele plaatsen bezocht, met vele Brazilianen kennis maakte en een beter inzicht kreeg in de Braziliaanse maatschappij. Die maatschappij is erg veelzijdig en het vraagt tijd vooraleer men grondig kan oordelen. Dit geldt zeker voor de kandidaat emigrant die er zich definitief wil vestigen. Wie er tijdelijk gaat verblijven, bijvoorbeeld in opdracht van een werkgever met een vestiging in Brazilië, die kan immers nog altijd terug.

6 - Emigreren

Brazilië is de jongste jaren een gewilde bestemming geworden voor mensen die op zoek zijn naar een drastische verandering van levensstijl, een plek ver weg van oorlogen en mogelijke terroristen, een leven zonder stress of gewoon een plaats om de laatste fase van het leven in rust door te brengen. Dit alles ligt binnen de mogelijkheden, maar er zijn wat dingen die men moet weten alvorens zo 'n stap te zetten.

Waar zal u zich vestigen? Dat hangt af van uw noden, eventueel van waar u gaat werken. Indien werken een noodzaak is, u niet kan leven zonder een supermarkt in een straal van 5 kilometer en een goede opvoeding wenst voor uw kinderen, dan bent u best af in het centrum/zuiden van Brazilië. Wie in het echte Brazilië wil wonen, moet het zoeken in het noordwesten. Zij die orde en rust willen en toch in een subtropisch gebied willen wonen, zoeken het best een plekje in het zuiden. Bereidt u wel voor op enkele eigenaardigheden, typisch voor Brazilië.

Stiptheid hoort niet echt bij de goede eigenschappen van de doorsnee Braziliaan. De chaos is een dagelijks gegeven in de Braziliaanse maatschappij met een torenhoge bureaucratie als voornaamste hinderpaal. Hieruit besluiten dat Brazilië een chaotisch land is, zou een foute conclusie zijn. Een nog grotere denkfout bestaat erin dat sommigen denken dat alles kan in Brazilië; niets is minder waar. Er bestaan wetten en reglementen (zelfs teveel), en die moeten worden opgevolgd. Samen met de eerder vermelde bureaucratie zorgen die ervoor dat het leven in Brazilië een chaotische indruk maakt en dat niets kan worden opgelost zonder de hulp van een

‘despachante’. Dat kan wel, maar u moet ervoor zorgen dat u goed ingelicht bent. Een woordje uitleg.

Een despachante is een officieel erkend beroep in Brazilië. De term is afkomstig uit het Portugees en betekent een persoonlijke dispatcher, expediteur, aankoper of loper. Voor het verkrijgen van officiële documenten moet er in de rij gestaan worden in Brazilië. Een despachante kent de gemeentelijke ambtenaren, de bedienden in het gerechtshof, de politici, de douane. Hij kent het systeem van binnenuit en weet wat hij moet doen om iets gedaan te krijgen. Beschouw hem als de man die als een vis doorheen de zee van bureaucratie zwemt. Hij zal de juiste mensen aanduiden, contacten leggen en zorgen voor alle paperassen.

Bankrekening openen

Het kan niet ontkend worden: de belangstelling bij niet-Brazilianen om een rekening te openen bij een Braziliaanse bank is sterk gestegen. De Braziliaanse banken zijn daar niet ongevoelig voor; er is echter een grote MAAR...

Zij moeten namelijk de richtlijnen volgen van de Banco Central, en die richtlijnen zijn strenger geworden, zowel voor vennootschappen met een CNPJ (Cadastro Nacional da Pessoa Jurídica – registratie voor vennootschappen) als voor fysieke personen met een CPF (Cadastro de Pessoas Físicas – registratie van gewone burgers). Er zijn zelfs banken in Brazilië die bepaald moeilijk doen als een vennootschap een bankrekening wil openen en als er niet Braziliaanse vennoten bij betrokken zijn. De regels daaromtrent zijn niet voor iedereen duidelijk, de ene bank is al wat soepeler dan de andere. Als privé persoon kan u wel een rekening openen

bij een Braziliaanse bank, mits u voldoet aan de eisen. Het is evenwel goed om vooraf te bedenken wat precies het doel is. Voor velen is die bedoeling eenvoudig: Braziliaanse banken geven een beter rendement op spaargelden (poupança) en op bepaalde vormen van beleggingen zoals een CDB (Certificado de Depósito Bancário). Beiden zijn niet alleen veilig maar brengen momenteel minstens 6% op per jaar en dat klinkt als muziek in de oren van sommigen. Helaas is het allemaal niet zo vanzelfsprekend.

Om geld te parkeren op een Braziliaanse rekening en het te beheren vanuit een luie Europese zetel via het internet moeten er eerst een aantal hindernissen overwonnen worden. De Braziliaanse regering doet er alles aan om een overwaardering van de real te bestrijden en om de toevloed van vreemde munten in te dijken, dit onder de noemer 'guerra câmbial' (wisselkoers oorlog). Ze zijn vies van het woord speculatie, nog erger als er een mogelijk vermoeden bestaat van witwassen van geld. Als de afkomst en bestemming van dat geld duidelijk is, dan is het welkom. Maar er moet iets mee gedaan worden wat Brazilië ten goede komt: inkomsten via belastingen, werkgelegenheid, bijdragen aan de Braziliaanse economie, kortom men moet een beetje Braziliaan worden. Anders gezegd: consequent wezen. U doet het op de Braziliaanse manier of u doet het niet.

De eisen om een bankrekening te openen voor buitenlandse privé personen zijn dezelfde als voor alle Braziliaanse burgers bij de meeste Braziliaanse banken (Caixa Econômica, Banco do Brasil, Itaú, Bradesco..). Wat moet er voorgelegd worden? Vier belangrijke documenten zijn nodig.

1 – Een Braziliaanse identiteit, t.t.z. een RNE (Cedula de Identidade de Estrangeiro – identiteitskaart voor vreemdelingen). Die bekomt men na de goedkeuring van aanvraag tot een definitieve verblijfsvergunning. Een Habilitação (Braziliaans rijbewijs) wordt ook aanvaard.

2 – Een CPF (“Cadastro de Pessoa Física”. Een CPF is te vergelijken met een Belgisch rijksregisternummer of een Nederlands Sofi-nummer)

3 – Een ‘Comprovante de Residência’. Dit is een bewijs van woonplaats. Als bewijs van woonplaats geldt een rekening van een nutsvoorziening als telefoon (geen gsm), elektriciteit, water of gas op uw persoonlijke naam.

4 – Een bewijs van uw inkomen. Dit kan een uitkering zijn, een kopie van uw aangifte voor de (Braziliaanse) belastingen (IR ofwel Declaração Imposta de Renda), een arbeidsboekje (carteira de trabalho) met ontvangstbewijzen van uw salaris (contra cheques).

U moet dus een vast adres hebben in Brazilië, een inkomen, een Braziliaanse identiteit en ingeschreven zijn bij de Receita Federal (ministerie van financiën).

Tenslotte kan het ook geen kwaad om het prijskaartje van de Braziliaanse banken even te bestuderen. De keerzijde van de medaille van een meeropbrengst op uw spaarcenten is het kostenplaatje van de banktarieven en peperdure intresten op kredieten. Bestudeer even de tarieven van de overheidsbank [Caixa Econômica](#) en die van een privé bank als [Itaú](#), zo krijgt u al een aardig idee. Wie er uiteindelijk in slaagt om een bankrekening te openen kan zeker de vruchten plukken en

genieten van de betere rentes, mits een en ander goed beheerd wordt.

Bankieren

Bankieren doet u doet best via de behoorlijke en goed beveiligde internetservices van de Braziliaanse banken. Moet u toch naar de bank of een overheidsinstelling, doe dat dan in de namiddag in de tweede helft van de maand, of zoek een instelling in een kleiner stadje. Er bestaan verschillende manieren om de dingen te vergemakkelijken, die ontdekt men wel vanzelf na een tijdje Brazilië.

Sociaal

Wordt u uitgenodigd door een Braziliaan, neem dan niet vanzelfsprekend aan dat het gemeend is. Brazilianen zijn erg hartelijk maar voelen zich in hun binnenste vaak geïntimideerd door een buitenlander en weten niet goed hoe om te gaan met iemand waarvan zij denken dat hij/zij uit de 'eerste wereld' komt. Natuurlijk zijn er uitzonderingen op deze regel, maar in het begin houdt men best contact met andere buitenlanders die hier al jaren wonen en al een vriendenkring hebben opgebouwd. De goede contacten komen dan wel vanzelf.

Criminaliteit

Nieuwsberichten laten vaak uitschijnen dat het geweld in de Braziliaanse steden groeit, maar die indruk is er niet als men zich hier vestigt. Anderzijds kan niet ontkend worden dat de criminaliteit in grotere steden een factor is waarmee rekening moet gehouden worde. Een confrontatie met geweld

hangt sterk af van het eigen gedrag, het al dan niet toepassen van enkele 'common sense' maatregelen.

De algemene regel moet zijn: 'keeping a low profile'. Wat men ook moge beweren, de voornaamste drijfveer van de kleine crimineel is afgunst en nijd. Er zijn Brazilianen die in zodanig arme omstandigheden leven dat men het zich in Europa niet eens kan voorstellen, maar die overvallen geen mensen op straat. De meeste kleine criminelen zijn rotverwende jeugdige kereltjes die weliswaar in een arme omgeving opgroeiden maar nooit leerden hoe bij te dragen tot enige verbetering door hun ouders. Die ouders laten dergelijke kinderen doen wat ze willen, om welke reden dan ook. Geen wonder dat ze op straat opgroeien en zich tot de misdaad bekeren uit verveling, niet omdat ze arm zijn. Het zijn zij die een revolver tegen het hoofd van hun slachtoffer duwen, omdat hij een mooiere fiets heeft dan zij zelf, niet omdat ze eten willen kopen voor hun broers of zusjes. Een ander motief voor dergelijke misdrijven is de drugshandel, helaas een ernstig probleem in Brazilië.

Een ietwat bescheiden houding is dus de juiste. Rij met een gewone Braziliaanse auto, geen dure import slee. Kleed uzelf gewoon en niet opvallend, en loop niet rond met luxe goederen die om aandacht schreeuwen. Tachtig procent van de Brazilianen zijn wellicht minder ontwikkeld dan u, zijn armer of zijn minder welopgevoed, maar ze zijn wel hartelijk en vriendelijk, staan altijd klaar om een helpende hand toe te steken.

Werken

Wie in Brazilië officieel wil werken en ingeschreven zijn heeft een “Carteira de Trabalho” (arbeidsboekje) nodig, uitgereikt door het Ministerie van Arbeid. Miljoenen Brazilianen werken nog steeds in de ‘Informalidade’, vrij vertaald ‘in het zwart’. Ook buitenlanders die hier aan de slag willen hebben zo ‘n arbeidsboekje nodig. Dat wordt pas uitgereikt nadat de aanvraag voor een ‘visto permanente’ (definitieve verblijfsvergunning) goedgekeurd is en nadat die goedkeuring in het staatsblad verscheen, iets wat een jaar of langer kan aanslepen.

Regelmatig zijn er in Brazilië beelden te zien van lange rijen mensen die staan aan te schuiven voor een betrekking, niet in het minst als er weer ergens een plaats aangeboden wordt als openbare ambtenaar, of als arbeider bij een openbare instelling. Het vinden van een baan is dan ook niet vanzelfsprekend voor een buitenlander. Mensen met hogere diploma’s maken een kans, maar moeten ook opboksen tegen Brazilianen met een vergelijkbaar diploma. Werkgevers zijn niet echt geneigd om voorrang te geven aan een buitenlander, tenzij er geen Braziliaans alternatief is. Een andere absolute vereiste is een goede kennis van het (Braziliaanse) Portugees, zowel spreken als lezen & schrijven. Kennis van andere talen zoals Engels, Frans, Duits of Spaans is uiteraard een pluspunt. Nogal wat buitenlanders proberen een baan te vinden bij een van de vele privé scholen waar die talen onderwezen worden. Wie een van die talen als moedertaal heeft en een diploma in de letteren (of vergelijkbaar) maakt een goede kans. De lonen zijn echter niet om over naar huis te schrijven.

Een baan vinden kan via de gebruikelijke kanalen: advertenties in kranten, via het internet, of een tewerkstellingsagentschap. In Brazilië echter maakt men meer kans via persoonlijke contacten. Het gaat er meer om 'wie je kent' dan 'wat je kent'. Het uitbouwen van een persoonlijk netwerk kost wat tijd maar kan de moeite lonen. Sollicitaties met indrukwekkende cv's worden vaak niet eens beantwoord en dat kan bepaald ontmoedigend werken. Zo ook voor de privé scholen waarover hierboven sprake. Een bezoek en een persoonlijk gesprek zullen meer kans bieden dan het sturen van een CV die vaak gewoon in de prullenmand terechtkomt, ook al is er wel degelijk een vraag naar leerkrachten.

Een andere factor is de locatie. Het zuiden van Brazilië, meer bepaald São Paulo en omgeving staan economisch het sterkst en het is dan ook logisch dat de vraag naar goed geschoolde werknemers er hoger is dan pakweg in het binnenland van Bahia. Volhouden is een must, geduld een goede eigenschap. Wat beslist moet vermeden worden is werken terwijl men nog geen verblijfsvergunning heeft, dat kan een reden zijn om weggestuurd te worden door de Braziliaanse autoriteiten.

Werkvergunning

De huidige wereldcrisis, een aanzienlijke verhoging van salarissen en lonen en de zoektocht naar goed opgeleide en gespecialiseerde mensen zorgt ervoor dat Brazilië aantrekkelijk is geworden voor buitenlandse technici op hoog niveau. In 2011 steeg het aantal uitgereikte werkvergunningen met bijna 26%, resulterend in 66.000 nieuwe (tijdelijke) 'vistos'. Meer dan de helft van deze vergunningen gingen naar professionals met een hogere,

vaak universitaire, opleiding. Volgens het ministerie van buitenlandse zaken zouden er op dit moment meer dan 2 miljoen buitenlanders met een geldige verblijfsvergunning in Brazilië wonen. En toch is er nog een tekort aan gespecialiseerde werkkrachten.

Dat tekort zou sneller kunnen aangevuld worden, ware het niet dat de bureaucratie tot het verkrijgen van een werkvergunning zodanig stokken in de wielen steekt, dat kandidaten erdoor worden afgeschrikt. Er is echt veel geduld en doorzettingsvermogen nodig om op een legale manier te kunnen werken in Brazilië. Vertalingen, wettigen en authenticiseren van documenten incl. de kosten, tegenstrijdigheden tussen bepaalde instanties, onwetendheid van ambtenaren, het uitreiken van licenties, wettigen van handtekeningen e.d. meer, het schrikt de buitenlanders af, zeker als ze het allemaal zelf moeten uitzoeken. Door de snelle groei van grote ondernemingen, gestimuleerd door grote werken en projecten, is de aanwerving van hoogopgeleide mensen op korte termijn een noodzaak geworden. Die vinden ze niet of te weinig in eigen land. Brazilië telde in 2010 in totaal 10 miljoen ingeschrevenen in hogere cursussen, in verhouding veel minder dan in buurlanden Chili en Argentinië. Een groot

deel van deze studenten komen zelfs niet eens terecht in deze sectoren.

Het ministerie van arbeid liet in 2012 weten dat het mogelijk zal zijn om de aanvraag tot een werkvergunning volledig af te handelen via het internet. Indien alles correct verloopt, dan worden verzoeken tot een vergunning nu afgehandeld binnen een termijn van 30 dagen, afhankelijk van het soort werk en de termijn dat de kandidaat in Brazilië zal werken.

Het ministerie actualiseerde de gids die kandidaten doorheen de normen moet loodsen. Deze 'Guia de Procedimentos' kan u [hier downloaden](#) en raadplegen, ten minste als men het Portugees machtig is. Naast die gids is er ook een e-mail adres waar men terecht kan voor vragen en twijfels omtrent de procedure. Het hoeft geen betoog dat men dergelijke e-mails best in het Portugees opstelt.

Het ministerie verleende in 2012 17.081 werkvergunningen, een stijging van 31% i.v.g. met dezelfde periode van 2011. Het geïnteresseerde bedrijf moet aantonen dat men geen geschikte Braziliaanse werknemer kan vinden voor de vacante job, behalve voor artiesten of werknemers van cruise-schepen. Het al dan niet toekennen van een werkvergunning wordt bepaald door een commissie van het ministerie, de 'Conselho Nacional de Imigração' (nationale raad voor immigratie). De uiteindelijke toekenning gebeurt door het ministerie van buitenlandse zaken. De vergunning kan tijdelijk zijn, maar ook permanent. De eerste mogelijkheid geldt voornamelijk voor culturele reizigers, studenten, zaken, artiesten of sportlui, correspondenten e.d. meer. Een verblijfsvergunning (visto permanente) kan

verkregen worden door hen die zich definitief in Brazilië willen vestigen.

Verblijfsvergunning

Foto: Link2Brazil

Een verblijfsvergunning kan verkregen worden mits te voldoen aan een van de voorwaarden zoals die bij wet vastgelegd werden.

A – Administrator, manager of directeur van een bedrijf

De kandidaat moet al tewerkgesteld zijn bij het moederbedrijf, of bij het filiaal of afdeling van dat bedrijf in Brazilië, er bestaat hiervoor geen minimum termijn. Voorwaarden: een bewijs van die tewerkstelling, een bewijs dat de activiteit van het bedrijf gespecialiseerd werk verricht dat technologische, productieve en sociale vooruitgang voortbrengt, een bewijs dat het bedrijf minstens R\$ 600.000 heeft geïnvesteerd voor iedere gewenste verblijfsvergunning.

B – Administrator, manager of directeur van een beginnend bedrijf

Een bedrijf met plannen voor de opstart van een Braziliaans filiaal of afdeling heeft recht op drie verblijfsvergunningen. Voorwaarden: een bewijs dat het bedrijf al minstens 5 jaar actief was in het thuisland, bewijzen dat het bedrijf zich laat vertegenwoordigen bij wettelijke volmachten. Dit type van verblijfsvergunningen wordt uitgereikt voor een periode van drie jaar, te verlengen na het aantonen van de nodige investeringen en scheppen van werkgelegenheid (minstens 10 banen in de eerste twee jaren). Een investering van (minstens) R\$ 500.000 is vereist per vergunning.

C – Investeerder

Een buitenlander die zich permanent in Brazilië wil vestigen en minstens R\$ 500.000 wil investeren in een bestaande of nog op te richten vennootschap.

D – Researcher of specialist op hoog niveau

Hiervoor is een bewijs vereist van een Braziliaanse instelling dat de interesse voor een buitenlandse researcher of specialist aantoont. Verder zullen een CV en de nodige academische referenties en diploma's gevraagd worden.

E – Gepensioneerde

Een gepensioneerde buitenlander heeft recht op een verblijfsvergunning indien hij/zij een maandelijks pensioen van minstens R\$ 6.000 kan aantonen. Tot 2 afhankelijkken kunnen eveneens een verblijfsvergunning verkrijgen, maar die afhankelijkheid moet wel bewezen worden. Voor iedere bijkomende afhankelijke moet de aanvrager R\$ 2.000 extra

inkomsten kunnen aantonen. Voorwaarden: een bewijs van de uitbetalingsinstelling van het pensioen en een bewijs van de bank die de maandelijkse transfer bevestigt.

F – Huwelijk

Een verblijfsvergunning wordt uitgereikt aan de buitenlander die met een Braziliaanse burger huwt. De aanvraag en uitreiking gebeurt via de federale politie die controleert of het al dan niet om een schijnhuwelijk gaat. Huwen met een verblijfsvergunning als doel, is geen goed idee. Indien u na rijp beraad de stap wil zetten, dan kan dat in Brazilië zelf maar ook in het thuisland waar u de aanvraag voor een verblijfsvergunning kan indienen op de Braziliaanse ambassade.

Mannelijke vrijgezellen komen vaak naar Brazilië in de hoop er de liefde van hun leven te ontmoeten. Men mag echter niet vergeten dat een buitenlandse man meestal een gegeerde prooi is voor een Braziliaanse vrouw, tenzij ze zelf welgesteld en onafhankelijk zijn. Voor hen is een Europese of Amerikaanse man een ridder op een wit paard die hun een leven kan aanbieden zonder armoede, harde leefomstandigheden, misbruik en vooroordelen. Het gebeurt maar al te vaak dat ze nadien tot de vaststelling komen dat die ridder in werkelijkheid niet bestaat. De gevolgen kunnen dramatisch zijn: ingewikkelde scheidingen, onderhoudsgeld, emotionele teleurstellingen, gevechten omwille van kinderen. De beste manier om dit alles te voorkomen is wachten met huwen tot de periode van de hevigste passie voorbij is. Neem hem/haar mee naar uw land, leer elkaars familie kennen, reis zo vaak op en neer als nodig is.

G – Kind

Een verblijfsvergunning wordt uitgereikt aan de buitenlandse ouder(s) van een Braziliaans kind.

Reizen

Tijd

Brazilië is een erg groot land met verschillende tijdzones. In Rio de Janeiro is het 3 tot 5u vroeger dan in België en Nederland. Het juiste uur verschil is afhankelijk van zomer- en winteruur in de respectievelijke landen en van de tijdzone in Brazilië. Raadpleeg deze [website](#) om het juiste uur te kennen in de Braziliaanse staat van uw keuze (kolom rechts, onder “Brazil”).

Documenten

Voor Brazilië is enkel een paspoort nodig (geldig tot 6 maanden na terugkeer). Een kopie van het paspoort die men overal kan meenemen in plaats van het originele document is altijd handig en veiliger. Om een auto te huren is een internationaal rijbewijs nodig. Hou rijbewijs en autopapieren onderweg altijd binnen handbereik, er zijn regelmatig controleposten op de Braziliaanse wegen. Er staan hoge boetes op het niet dragen van de veiligheidsgordels op de grote wegen. Recentelijk werd de wet ‘Lei Seca’ (letterlijk ‘droge wet’) goedgekeurd, er wordt nu een zero tolerantie toegepast betreffende drinken en rijden. Ook snelheidscontroles zijn niet ongewoon, in de nabijheid van grotere steden hangen overal camera’s (die al dan niet werken) en op de ‘rodoviárias’ (hoofdwegen,

snelwegen) voert de wegenpolitie (in lichtbruin uniform) controles uit met de radar.

Ziekteverzekering

Een goede reisverzekering valt aan te raden. Wie in Brazilië komt wonen, neemt best een ziekte verzekering ter plaatse (Plano de Saúde) omdat de publieke hospitalen niet zo goed zijn en altijd overbevolkt. De privé-gezondheidszorg is beduidend beter. Inentingën zijn enkel nodig indien u dieper het binnenland in trekt (gele koorts, malaria). Bescherm uzelf tegen muggen die ziektes als dengue en chicungunya overbrengen, en ook tegen zonnebrand (best producten met een hoge beschermingsfactor).

Geld

De koersschommelingen tussen de Euro en de Real zijn eerder beperkt maar kunnen niet als stabiel bestempeld worden. In alle internationale luchthavens van Brazilië zijn 'Cambio's' te vinden, wisselkantoren waar u doorgaans vlot geld kan wisselen. In de grote steden kan men terecht bij bankautomaten, vooral bij Bradesco, Banco do Brasil, Citibank en enkele anderen waar een Maestro of Visa-kaart aanvaard wordt. Vermijdt alleenstaande automaten, zeker 's avonds of 's ochtends vroeg. Ook reisbureaus bieden doorgaans een goede wisselkoers aan. In winkels vraagt u best vooraf of er kan betaald worden met een internationale Visa-kaart; meestal zal het wel lukken, maar niet altijd. Sommige aanvaardden enkel Visa-kaarten van Braziliaanse banken.

Veelgestelde vragen

Heb ik een visum nodig als ik naar Brazilië wil reizen?

Neen, het volstaat om een internationaal paspoort te hebben dat niet gaat vervallen in de eerste zes maanden. Een bezoeker of een toerist kan maximaal 90 dagen in Brazilië verblijven en/of rondreizen, mogelijk te verlengen met 90 dagen. De vaste regel is: 90 dagen per periode van 180 dagen.

Wat gebeurt er als ik langer dan 90 dagen in Brazilië blijf?

In dat geval krijgt u een boete opgelegd. Die boete moet betaald worden vooraleer u toelating krijgt om het land te verlaten. Ook hiervoor moet men naar een kantoor van de federale politie.

Mag ik werken in Brazilië?

Als tijdelijke bezoeker/toerist mag u niet werken in Brazilië, dat kan enkel nadat u een verblijfsvergunning heeft aangevraagd en daadwerkelijk verkrijgt.

Ik wil investeren om een verblijfsvergunning te verkrijgen. Welke zijn de stappen?

Wanneer u een bedrijf opricht en vervolgens R\$ 150.000 (of de tegenwaarde hiervan in een andere munt) als kapitaal inbrengt heeft u recht op een verblijfsvergunning. Het gehele proces van de aanvraag zal minstens 90 dagen in beslag nemen. Voor een visumaanvraag dient u bij aankomst in Brazilië in het bezit te zijn van een geldig paspoort en een geboortebewijs dat moet vertaald worden door een erkende vertaler.

Gedurende de periode van afwachten van die verblijfsvergunning eist de Braziliaanse wetgeving dat er een Braziliaanse partner wordt opgenomen in de statuten van uw vennootschap, m.a.w. iemand die een Braziliaanse identiteit bezit en een vast adres heeft in Brazilië. Dat kan dus ook een buitenlander zijn die reeds een verblijfsvergunning bezit. Zo iemand wordt beschouwd als 'socio-gerente' of 'não sócio administrador' met volledige zeggenschap over het bedrijf en alle bankzaken. Nadat de verblijfsvergunning wordt toegekend kan die socio-gerente uitgeschreven worden indien gewenst.

Ik wil enkel een huis kopen van R\$ 150.000. Krijg ik dan een verblijfsvergunning?

Het kopen van een woning op zich geeft geen recht op een verblijfsvergunning. U mag die woning gebruiken voor de maximale toegestane termijn van (2 x) 90 dagen per jaar. U mag die woning ook verhuren. In dat geval zal u die inkomsten moeten vermelden op uw jaarlijkse belastingaangifte. De bezitter van een CPF, zonder dewelke u geen huis kan kopen, is verplicht een jaarlijkse belastingaangifte in te dienen indien een bepaald bedrag van inkomsten/jaar overschreden wordt (wordt ieder jaar aangepast). De aankoop van een huis kan wel gebruikt worden om een verblijfsvergunning te verkrijgen indien u eerst een vennootschap opricht die het huis aankoopt om er een productieve activiteit uit te voeren, bijvoorbeeld een Bed & Breakfast.

Wat is een CPF?

De afkorting CPF betekent 'Cadastro de Pessoa Física'. Een CPF is te vergelijken met een Belgisch rijksregisternummer of een Nederlands Sofi-nummer. Men heeft een CPF nodig voor een heleboel zaken zoals bvb. het kopen van een auto of onroerend goed, uw belastingaangifte, het openen van een bankrekening (wat pas kan na de uitreiking van een verblijfsvergunning) of het registreren in computersystemen van winkelketens of online shops. Zonder een CPF zijn er veel dingen die niet kunnen gedaan worden. Wie naar Brazilië wil emigreren, zal dit best meteen in orde brengen. U kan uw CPF aanvragen in Brazilië. Daarvoor moet u naar de Receita Federal met uw paspoort (vertaald door een beëdigde vertaler) en een uittreksel uit het geboorteregister. Dit uittreksel moet vooraf geldig verklaard worden (of gelegaliseerd) bij de Braziliaanse Ambassade in Brussel of het Braziliaanse consulaat in Rotterdam. Met deze documenten bekomt men dan het CPF nummer. Een CPF kan tegenwoordig ook via het [internet](#) aangevraagd worden, of via de Braziliaanse ambassade in [België](#) of [Nederland](#).

Al het bovenstaande geeft een goede indruk van waar men allemaal tegenaan kijkt in het geval van een definitieve verhuis. Sommigen zullen besluiten dat het niets voor hen is, anderen willen verder gaan en hier een toekomst uitbouwen als ondernemer. Dat is niet onmogelijk, meer, voor doorzetters zijn er zeker genoeg kansen in dit land. Het is echter verstandig om even te wijzen op de Bijbelse uitspraak (Matth. XXII, vs. 14): 'Velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren'. Het (denkbeeldig) verhaaltje op de volgende pagina is een waarschuwing.

Er was eens...

Er was eens een investeerder die al een tijdje lonkte naar Brazilië om zijn centjes te vermenigvuldigen. Op een dag trok hij zijn stoute schoenen aan, stapte in het vliegtuig, op weg naar het Bric-land van belofte. Daar aangekomen vond hij al snel een geschikt doel voor zijn plannen. Hij kocht een fraaie oven bij Casas Bahia en de nodige ingrediënten om een lekkere cake te bakken op basis van een klassiek recept uit het kookboek van de Boerinnenbond, zo 'n cake die zijn moeder altijd maakte. Het volstond om eraan te denken en het water liep hem al in de mond. Hier zouden de Brazilianen wel pap van lusten, hij zou veel cakes verkopen en hij zou geld verdienen als slijk. Hij zocht en vond een lokale medewerker die hem zou helpen en niet veel later stak de bakvorm in de oven, gevuld met het deeg uit het kookboek van de Boerinnenbond. Hij had niet alle ingrediënten kunnen vinden, maar gelukkig bestonden er Braziliaanse alternatieven. Vervolgens sprak hij tegen zijn nieuwe werknemer: 'Hou de cake in het oog, ik moet even terug naar huis voor zaken'.

Toen hij enkele weken later terugkeerde om de zaak definitief op te starten, werd hij geconfronteerd met de teleurstelling van zijn leven. De mooie nieuwe oven was weg, zo ook zijn Braziliaanse medewerker. De cake stond nog op tafel, ten minste een uitgedroogd en in elkaar gezakt baksel.

De investeerder snapte er niets van, nog minder toen hij een aantal rekeningen gepresenteerd kreeg van zijn boekhouder. Hij werd helemaal bleek nadat de gerent van zijn bank plots belde om te zeggen dat zijn nieuwe bedrijfje op de lijst stond van wanbetalers bij Serasa. Tot overmaat van ramp kreeg hij

ook nog een aanmaning onder de neus van de arbeidsrechtbank omdat zijn werknemer hem voor het gerecht sleurde wegens het niet betalen van een ontslagvergoeding.

Uiteraard is dit een fictief verhaaltje. Maar het overkwam nogal wat buitenlandse investeerders die zonder enige voorbereiding en kennis begonnen aan een avontuur met minder goede afloop. Daar tegenover staan ook een aantal investeerders die succes boekten. Hun geheim? Voorbereiding, studie, marktonderzoek, reizen, praten, luisteren, zien, (soms) zwijgen, zich omringen met de juiste medewerkers, kortom, de Braziliaanse realiteit doorgronden en niet verlegen zijn om goede raad te aanvaarden van ervaren mensen ter plaatse. De investeerder die het zo aanpakt heeft een grote kans van slagen, zeker als hij zelf blijft toezien op het welslagen van zijn cake in de oven.

Een welbekende Braziliaanse uitspraak luidt: 'De veestapel groeit aan onder toezicht van de veehouder' (*O Olho do dono engorda o gado*). Met andere woorden: een bedrijf heeft meer kansen om te slagen wanneer de eigenaar(s) er persoonlijk op toezien. Wie dit ernstig neemt en niet zich niet laat ontmoedigen door de Braziliaanse bureaucratie, heeft zeker een kans van slagen. Wat het nu allemaal inhoudt om een bedrijf te openen en te runnen in Brazilië, leest u in het volgende hoofdstuk.

7 – Bedrijf openen

Bureaucratische hindernissen, onwetendheid, een vreemde taal, mogelijke misbruiken, een andere realiteit, het kan bij een beginnende ondernemer overkomen als een doolhof. Ik raad iedereen aan die zaken wil doen in dit land, om uit te kijken naar een vertrouwenspersoon met kennis van zaken en ervaring, vervolgens een goede advocaat, een goede boekhouder. Die zijn er zeer zeker. Begin met de eerste (vertrouwenspersoon), hij of zij zal u de weg wijzen naar dergelijke professionals.

Opstarten

Om een bedrijf op te starten in Brazilië moet men de volgende stappen volgen: een registratie bij de Junta Comercial (handelsregister) of bij het Cartório, afhankelijk van de gekozen activiteit. Een registratie bij de Receita Federal (ministerie van financiën, federaal niveau) is nodig, dit voor het verkrijgen van een CNPJ (Cadastro Nacional de Pessoas Jurídicas), het identificatienummer van het bedrijf. Hetzelfde dient te gebeuren op het vlak van de deelstaten waar men een nummer bekomt onder de noemer 'Inscrição Estadual' (enkel nodig indien het bedrijf ICMS bijdrages moet betalen (Imposto sobre Circulação de Mercadorias e Prestação de Serviços, een soort BTW op goederen en diensten). Een registratie in de gemeente (município) waar uw bedrijf gevestigd wordt, is eveneens verplicht. Deze registratie zorgt voor het uitreiken van de nodige vergunningen (vergunning = alvará). Deze registraties zijn de voornaamste, maar het is niet uitgesloten dat een

(verplichte) extra registratie nodig is, afhankelijk van de aard van het bedrijf en de activiteiten.

Autonoom of Beperkte Aansprakelijkheid

Hier moet een keuze gemaakt worden. De individuele ondernemer kiest voor een 'Empresa Individual' met onbeperkte aansprakelijkheid. De naam moet verplicht de naam van de ondernemer bevatten, bijvoorbeeld 'Robert Jansen Acougue' (Slagerij Robert Jansen). Een individueel bedrijfje kan mogelijk passen in de status 'Micro Empresa Individual' (hier komen we later nog op terug). Een wat grotere onderneming kiest best voor een 'Sociedade Limitada' (BVBA of BV) en moet twee of meer aandeelhouders hebben. De verantwoordelijkheid is beperkt tot het ingebrachte kapitaal van de aandeelhouder (sócio). De naam mag vrij gekozen worden, zolang er geen ander bedrijf bestaat in dezelfde deelstaat met dezelfde naam.

Kapitaal

Het kapitaal (capital sócial) van de onderneming bestaat uit ingebrachte gelden, roerende of onroerende bezittingen die in het bedrijf geïnvesteerd worden, vanuit het persoonlijke patrimonium van de 'sócio' of 'sócios'. Een goede raad: zorg ervoor dat uw investering niet te laag is. Banken vormen zich een oordeel over het bedrijf, mede gebaseerd op het ingebrachte kapitaal. Indien dit te klein is, dan kan dit een negatieve invloed hebben op eventuele financieringen. Voor bepaalde activiteiten is een minimum investering vereist. Een goede boekhouder kan u hierbij informeren.

Vanaf het moment dat men als fysieke persoon investeert in een bedrijf, is de jaarlijkse belastingaangifte verplicht.

M.a.w., de herkomst van het kapitaal moet duidelijk zijn en correct geregistreerd bij de Braziliaanse centrale bank (Banco Central).

Adres

Men kan niet zomaar eender waar een bedrijf vestigen. Het is absoluut noodzakelijk om eerst de gekozen gemeente raadplegen hieromtrent. Sommige gemeentes eisen dat het adres van de onderneming hetzelfde is als dat van het adres waarop een onroerend goed belasting geheven wordt op naam van het bedrijf. Er kunnen ook fiscale en/of milieuverwante limieten bestaan die bepaalde activiteiten onmogelijk maken op het gewenste adres. Eerst navragen dus.

Milieu

Mogelijk kan het nieuwe bedrijf niet uitgebaat worden zonder een milieuvergunning. Wie een vervuulende activiteit wil uitvoeren, heeft vrijwel altijd een dergelijke vergunning nodig. Die vergunningen worden meestal uitgereikt door gemeentes en deelstaten. Naast die vergunningen is het mogelijk dat het bedrijf zich verplicht moet registreren bij het federale orgaan Ibama (Instituto Brasileiro do Meio Ambiente e dos Recursos Naturais Renováveis, kortweg het verantwoordelijke milieu orgaan). Dit kan gepaard gaan met het heffen van speciale belastingen (TCFA, Taxa de Controle e Fiscalização Ambiental), en/of aan de verplichte voldoening van bepaalde milieuverplichtingen. Een goede boekhouder volgt dit op. Het is goed om vooraf goede afspraken te maken met die boekhouder voor het al dan niet aanrekenen van deze opvolging.

Registratie volgens activiteit

Sommige activiteiten vereisen een verplichte registratie bij een specifiek orgaan. Voorbeeld: een makelaar (corretor) moet verplicht aangesloten zijn bij het ‘Conselho Regional dos Corretores de Imóveis – nationale raad voor makelaars’ (Creci) die een registratienummer uitreiken. Haal het dus niet in uw hoofd om een handel te drijven in onroerend goed zonder deze registratie, dat is vragen om moeilijkheden. Dit geldt voor vele activiteiten, raadpleeg uw boekhouder. Sommige van deze registraties gebeuren op federaal niveau, bijvoorbeeld voor apothekers, drugstores, laboratoria e.d. meer.

De kleine zelfstandige

Een zelfstandige of autonome ondernemer is een individu die voor eigen rekening werkt, in Brazilië bestempeld als een ‘Micro Empreendedor Individual – kleine individuele ondernemer’ of kortweg MEI. Dit statuut werd speciaal ontworpen om de vele kleine Braziliaanse zelfstandigen, werkend in het zwart, te overtuigen om zich in regel te stellen met de fiscus en de sociale zekerheid, mede in zijn of haar eigen belang.

Een MEI mag niet meer dan R\$ 60.000 (20.000 euro) per jaar factureren om te kunnen genieten van de gunstige voorwaarden van het statuut. Hij of zij mag ook geen aandeelhouder zijn in een andere vennootschap en mag een (1) werknemer hebben met een minimumloon. Indien de aard van het werk past in een collectieve arbeidsovereenkomst van een vakbond, dan mag die werknemer betaald worden volgens het afgesproken plafond. De buitenlander die voor

dit systeem zou kiezen, moet over een verblijfs- en werkvergunning beschikken.

Een MEI wordt geregistreerd bij de Receita Federal (ministerie van financiën) en krijgt een CNPJ (Cadastro Nacional de Pessoas Jurídicas) dat hem of haar zal toelaten tot het openen van een bankrekening, het aanvragen en verkrijgen van een financiering en het uitgeven van facturen (Nota Fiscal). Het statuut van een MEI kadert ook in het gunstige fiscale systeem 'Simples Nacional' en er moeten geen federale belastingen betaald worden, behalve een (1) kleine maandelijkse bijdrage, bestemd voor de sociale zekerheid (Previdência Social) en de taksen ICMS en ISS. Dit bedrag wordt jaarlijks aangepast en schommelt momenteel rond R\$ 40,00 per maand. De kleine zelfstandige heeft hiermee recht op een ziekte- en zwangerschapsvergoeding, alsmede een pensioen op de pensioengerechtigde leeftijd. De betaling van deze maandelijkse bijdrage is eenvoudig. Iedereen met een computer en een internetverbinding kan zelf het overschrijvingsformulier genereren. De effectieve betaling kan gebeuren via internetbanking of in eender welke vestiging van de Casas Lotéricas (netwerk van kleinere kantoren van de staatsbank Caixa Econômica, overal in Brazilië).

Het MEI-statuuut is vooral geschikt voor kleine zelfstandigen zoals kappers, manicure's, metsers, elektriciens, schrijnwerkers, schoenmakers, slotenmakers, bakkers, naaisters, fotografen e.d. meer. De Braziliaanse regering stelt een [speciaal portaal](#) voor dit statuut ter beschikking op het internet waar alle informatie samengevoegd wordt. De website is in het Portugees maar via een klik op de link

‘Starting a Business in Brazil’ is er ook nuttige informatie beschikbaar in het Engels, voornamelijk m.b.t. de verschillende types van vennootschappen in Brazilië. De kandidaat ondernemer kan er zich inschrijven, maar het valt aan te raden om een boekhouder te raadplegen, gespecialiseerd in het ‘Simples Nacional’ systeem. Dergelijke, meestal kleinere boekhouders, zijn overal in Brazilië te vinden. Zij kunnen de inschrijving realiseren tegen een redelijke vergoeding, inclusief de opmaak van de eerste jaarlijkse belastingaangifte.

Voor de eventuele werknemer van een MEI moet er maandelijks een FGTS-bijdrage (Fundo de Garantia do Tempo de Serviço, een soort verplichte verzekering voor werkloosheid) betaald worden. Iedere Braziliaanse werknemer heeft recht op deze werkgeversbijdrage, bedoeld als reserve voor de werknemer in kwestie die hem of haar toelaat het geld op te nemen in geval van werkloosheid, de aankoop van een eigen woning, bij het oplopen van een ernstige ziekte, ontslagen enz. De FGTS bijdrage wordt berekend op 8% van het uitgekeerde loon. Drie procent van het loon gaat naar de sociale bijdrage. De werkgever, in dit geval de zelfstandige, stelt zichzelf hiermee veilig tegenover mogelijke juridische klachten van de werknemer. Deze laatste behoudt alle rechten zoals ziekteverzekeringen, een werkloosheidsvergoeding en pensioen. De maandelijks kost van beide bijdrages voor de werkgever bedraagt op dit moment R\$ 75,00 voor een (1) minimumloon. Bij de aanwerving wordt best de hulp van een boekhouder ingeroepen.

Een kandidaat zelfstandige moet vooraf de gemeentelijke overheid raadplegen m.b.t. het adres van de uitgeoefende activiteiten. De gemeente is verantwoordelijk voor het uitreiken van een vergunning (alvará).

De individuele ondernemer wordt vrijgesteld van een boekhouding; hij of zij moet geen boeken bijhouden. Wat wel moet bijgehouden worden: aankoopfacturen, documenten van een eventuele werknemer (vooral van de verplichte bijdrages) en een kopie van iedere uitgegeven factuur (nota fiscal). Een boekhouder kan advies geven over ontvangstbewijzen van de werknemer (m.b.t. het uitbetaalde loon) en over de manier waarop de verplichte bijdrages moeten betaald worden.

De individuele ondernemer kan zijn activiteiten op eender welk moment stopzetten, dit eveneens via de eerder vermelde website.

Vergunningen & Licenties

Het uitbaten van een eigen zaak via een vennootschap vereist in de meeste gevallen de toekenning van vergunningen en licenties. Het is belangrijk om hier wel degelijk rekening mee te houden, dit onder de noemer ‘voorkomen is beter dan genezen’. Er bestaan boekhouders en boekhoudkundige bedrijven die deze last op zich nemen. Goede afspraken met de gekozen boekhouder of boekhoudkantoor vallen dan ook sterk aan te raden.

Gemeentelijke uitbatingsvergunning (Alvará de Funcionamento)

Ieder Braziliaans município (gemeente) heeft zijn eigen wetten en regels omtrent een uitbatingsvergunning (alvará). De meeste gemeentes eisen de toekenning van een dergelijke vergunning bij het opstarten van de activiteiten, met een (meestal) jaarlijkse vernieuwing. Uiteraard moet hiervoor telkens een (bescheiden) taks voor betaald worden. De vergunning geldt voor een welbepaald adres, vooraf goed te keuren door de gemeente.

Sanitaire vergunning

Normaal gesproken gelden dezelfde regels voor een sanitaire vergunning, eveneens jaarlijks te vernieuwen. Bepaalde activiteiten kunnen vrijgesteld worden van een sanitaire vergunning. Ook hier zal het município in kwestie uitsluitel kunnen geven.

Brandweer

Als vaste regel geldt dat iedere bedrijfsactiviteit moet voldoen aan de geldende veiligheidsregels, niet in het minst de preventieve regels. De ganse infrastructuur, installaties en inboedel zijn onderworpen aan een voorafgaande inspectie van de brandweer (Bombeiros) die ter plaatse komen. Het is de plicht van het bedrijf om hen hiervoor uit te nodigen. Indien alles goed is, verleent de brandweer een licentie. Sommige gemeentebesturen koppelen de uitreiking van een ‘alvará’ aan de licentie van de brandweer; het een kan niet zonder het ander. Bepaalde organen, o.m. op het vlak van het milieu, eisen eveneens de toekenning van die licentie.

Gemeentes zonder een brandweerkazerne stellen die eisen niet of zelden.

Zichtbaarheid

Alle vergunningen & licenties moeten zichtbaar zijn voor het publiek, de klant of de bezoeker van het bedrijf. Een 'prefeitura' (gemeentebestuur) kan bijkomende inlichtingen verstrekken die eveneens zichtbaar moeten opgehangen worden, inclusief het adres en telefoon van de dichtsbijzijnde consumentendienst Procon. In sommige gevallen is het tonen van het uurrooster van de werknemers van het bedrijf verplicht (niet voor vennootschappen die opereren onder het fiscaal gunstige statuut 'Simples Nacional'). Sommige zaken zoals bars, restaurants, hotels, benzinestations e.a. moeten aan specifieke eisen voldoen inzake vergunningen en licenties.

Vervaldatum en verlenging

Het is belangrijk om de vervaldatum en verplichte verlengingen van vergunningen en licenties in het oog te houden. Een boekhouder kan dat op zich nemen, vandaar de belangrijkheid van het maken van goede afspraken omtrent de geleverde diensten en de vergoedingen die hiervoor betaald worden.

De fiscus

Alle Braziliaanse vennootschappen moeten belastingen en bijdrages betalen. Hoeveel, wanneer en waaruit bestaan die belastingen en bijdrages? Veel hangt af van het gekozen statuut.

Lucro Real (werkelijke winst)

Fiscale en andere bijdrages op basis van het systeem Lucro Real worden periodiek berekend op het effectieve resultaat van de onderneming, dit op basis van de boeken die bijgehouden worden door de boekhouder. Het systeem wordt voornamelijk toegepast door middelgrote en grote bedrijven die werkelijk moeite doen om alle inkomsten en uitgaves tot op de centavo bij te houden, gestaafd door de boekhouding. Dit vereist een vrij complexe administratie die moet toezien op de voorraden, productie, commercialisatie, facturatie, kortom een uiterst precieze controle die moet uitgevoerd worden door bekwaam personeel. Het systeem is te kostbaar voor kleinere bedrijven of anders gezegd, het sop is de kool niet waard. In sommige gevallen is een vennootschap echter verplicht om voor dit statuut te kiezen: commerciële banken, kredietmaatschappijen, bedrijven met een jaaromzet die hoger is dan 24 miljoen reals.

Lucro Presumido (geschatte winst)

Dit systeem is eenvoudiger en komt dan ook veel vaker voor. Belastingen en bijdrages worden hier berekend op basis van bestaande tabellen die verschillen naargelang de uitgevoerde activiteit. Wie winsten maakt zal procentueel belast worden op basis van de bestaande tabel voor de activiteiten in kwestie.

Simples Nacional

Simples Nacional, ook wel Super Simples genoemd, is een voordelig statuut, speciaal bedoeld voor kleinere bedrijfjes en vennootschappen. Alle bijdrages, zowel op het federaal niveau als dat van de deelstaten en gemeentes, worden

vereenvoudigd en samengevoegd waardoor de administratie eveneens vereenvoudigd wordt, in sterke mate. Simples Nacional kan enkel voor een jaaromzet tot R\$ 3,6 miljoen. Buitenlanders kunnen geen aandeelhouder zijn van een vennootschap in het Simples statuut, tenzij ze beschikken over een definitieve verblijfsvergunning, incl. een CPF nummer (Cadastro de Pessoa Física) en een RNE (Cedula de Identidade de Estrangeiro). Wie al vennoot is in een andere vennootschap met een hogere jaaromzet, kan eveneens geen 'sócio' worden van een ander bedrijf dat opereert onder de noemer Simples Nacional.

In het geval van twijfels over het te kiezen systeem, raadpleeg uw boekhouder.

Belastingen en bijdrages

ICMS – Belasting op goederen, transporten (van staat tot staat, gemeente tot gemeente) en communicatie. Van toepassing op handel en industrie in het algemeen. Is een deelstaatbelasting.

ISS – Belasting op diensten. Van toepassing op vennootschappen die diensten verlenen in het algemeen. Is een gemeentelijke belasting.

CPP – Patronale belasting voor de sociale zekerheid. Van toepassing op alle vennootschappen. Is een federale belasting. De heffing gebeurt maandelijks via een overschrijvingsformulier onder de noemer GPS (Guia da Previdência Social). Deze belasting wordt procentueel berekend volgens de uitbetaalde lonen en/of Pro Labores (vergoedingen uitbetaald aan werkende aandeelhouders/administrators).

IPI – Belasting op industriële producten. Van toepassing in alle industriën. Is een federale belasting.

IRPJ – Inkomstenbelasting voor vennootschappen. Van toepassing op alle bedrijven. Is een federale belasting.

CSLL – Sociale bijdrage op netto winsten. Van toepassing op alle bedrijven. Is een Federale belasting.

PIS – Belasting bestemd voor het programma van sociale integratie. Van toepassing op alle bedrijven. Is een federale belasting.

COFINS – Bijdrage voor de financiering van de sociale zekerheid. Van toepassing op alle bedrijven. Is een federale belasting.

De vijf laatste types van belastingen & bijdrages (IPI, IRPJ, CSLL, PIS en COFINS) worden geïnd via een DARF-document (Documento de Arrecadação de Receitas Federais). De identificatie van elk type belasting/bijdrage geschiedt via een speciale code.

Een bedrijf, opererend onder het Super Simples statuut betaalt alle mogelijke belastingen & bijdrages samengevoegd op 1 formulier (DAS – Documento de Arrecadação do Simples Nacional).

Vervaldagen

Een goede communicatie met de boekhouder is onontbeerlijk. Hij weet wanneer deze belastingen & bijdrages moeten betaald worden en zal anticiperen indien de vervaldag samenvalt met een feestdag of een verlengd weekend. Het

niet tijdig betalen van een belasting of bijdrage levert intresten en boetes op, absoluut te vermijden.

Werknemers

Naast het respecteren van de (niet zo eenvoudige) arbeidswetgeving, zijn er de speciale bijdrages zoals de hierboven vermelde CPP. Via het GPS-formulier kan men vaststellen of er ook betalingen verschuldigd zijn voor andere entiteiten (outras entidades zoals opvoeding, Incra, Senai, Sesi of Sebrae). Voor deze laatsten schommelt het percentage tussen 2,5 en 3%, afhankelijk van de uitgevoerde activiteiten van de vennootschap. Verder kunnen er nog bijdrages geheven worden voor een verzekering tegen arbeidsongevallen of het opbouwen van een speciaal pensioen, bijvoorbeeld voor risico beroepen. De FGTS-bijdrage bedraagt 2% voor leerjongens of meisjes, 8% voor de gewone werknemer en moet telkens in het begin van de maand betaald worden.

Op het salaris van een werknemer wordt een inhouding verricht die de betaling van de CPP dekt. Deze inhouding bedraagt 8, 9 of 11%, naargelang het uitbetaalde loon. Op Pro Labores moet altijd 11% ingehouden worden.

Belangrijk

Een werkgever die de nodige inhoudingen doet op de lonen van zijn werknemers maar de CPP bijdrages niet effectief betaalt, pleegt een strafbaar feit en kan daarvoor zelfs een gevangenisstraf oplopen. Dit gaat zo ver in Brazilië dat ook een opdrachtgever gestraft kan worden. Een voorbeeld: een bedrijf huurt een ander bedrijf in om werken te laten uitvoeren. Het andere bedrijf voldoet niet of te laat aan zijn

sociale verplichtingen. In dergelijke gevallen kan ook het opdracht gevend bedrijf verantwoordelijk gesteld worden. Dit geldt ook m.b.t. de arbeidswetgeving. Opletten dus in het geval van uitbestedingen; er moet altijd op gelet worden dat sociale bijdrages op tijd betaald worden!

Sociale zekerheid

Welke zijn de rechten en de plichten van de zaakvoerder(s) van een vennootschap inzake de sociale zekerheid? Ook zij kunnen immers ziek worden, overlijden, een vrouwelijke zaakvoerder kan zwanger worden... Voor alle duidelijkheid, het gaat hier over de patroon(s), niet over werknemers.

Pro Labore

Een zaakvoerder heeft geen salaris. Het inkomen van een zaakvoerder heet Pro Labore. Van die Pro Labore gaat er een deel naar de sociale zekerheid, meer bepaald 11%. Iedere mogelijke sociale uitkering zal berekend worden op die bijdrage. Het is belangrijk om te weten dat er in een LTDA (vergelijkbaar met een BV of een BVBA) twee types van vennoten kunnen bestaan:

1 – Sócio administrador, ook wel Sócio-gerente genoemd. Deze vennoot-zaakvoerder werkt daadwerkelijk in zijn bedrijf en neemt hiervoor een maandelijkse vergoeding op. Het bedrag wordt bepaald door alle vennoten, en bedraagt minstens de waarde van een (1) minimumloon (salário mínimo). Er is geen maximum.

2 – Sócio com capital, of Sócio Cotista. Dit is de aandeelhouder die investeerde in het bedrijf, maar er geen enkele taak in uitvoert en dus ook geen vergoeding opneemt.

Deze sócio neemt enkel dividenden op volgens de boekhoudkundige berekeningen, na het maken van winsten. Dit geldt ook voor de sócio administrador. Uiteraard staan die dividenden in verhouding met het ingebrachte kapitaal. Dividenden worden niet belast. Een sócio com capital betaalt dus ook geen sociale bijdrages en kan dus ook niet genieten van sociale uitkeringen. Indien hij of zij toch wenst beroep te doen op dergelijke uitkeringen indien nodig, dan moeten er autonoom bijdrages gestort worden aan de sociale zekerheid.

Eender welke uitkering wordt dus berekend op die bijdragen: pensioen, ziekte, zwangerschap, pensioen wegens overlijden (voor de partner of erfgenamen); de Previdência Social zal de berekeningen altijd baseren op de gestorte bijdragen. Het is dus van groot belang dat de zaakvoerder hier rekening mee houdt bij de bepaling van het totaal bedrag van zijn of haar Pro Labore.

Ook hier geldt dezelfde waarschuwing als die in het vorige artikel. De ingehouden 11% op de Pro Labore moet verplicht doorgestort worden via het maandelijkse GPS-formulier (Guia da Previdência Social), opgemaakt door de boekhouder. Het niet doorgeven van deze inhouding wordt beschouwd als een misdaad en heet 'apropriação indébita'. Het is eerder onwaarschijnlijk dat een patroon 11% zal laten inhouden op zijn Pro Labore zonder dit door te storten. Hij zou zichzelf hiermee benadelen, uiteraard. Maar de regel geldt voor alle sociale bijdragen. Het niet betalen van deze inhoudingen kan een gevangenisstraf van 2 tot 5 jaar opleveren, plus een forse boete (multa).

Tenslotte valt het aan te raden om niet alleen te rekenen op de sociale zekerheid (Previdência Social). Vrijwel alle banken

kunnen een behoorlijke levensverzekering aanbieden voor de sócios van een vennootschap (incl. voor de werknemers indien gewenst), al dan niet werkend in het bedrijf. Dergelijke verzekeringen kunnen via kleinere maandelijkse afhoudingen betaald worden. Het bedrijf kan eveneens ziekteverzekeringen afsluiten, meestal tegen voordeliger tarieven dan die van een privé persoon. Uiteraard mikken de verzekeraars eerder op groepen mensen (minstens 2, 3, 4...) en niet op een individu.

De boekhouder, uw beste vriend

Het zal, na het doornemen van bovenstaande informatie, duidelijk zijn dat de Braziliaanse fiscale wetgeving vrij ingewikkeld is. Fiscale verplichtingen, de arbeidswetgeving en andere administratieve geplogenheden van een vennootschap vragen veel tijd, meer nog, kennis, ervaring, stiptheid en last but not least een voortdurende actualisatie van dit alles. De vele normen worden vrijwel dagelijks aangepast of gewijzigd. Het is vrijwel onmogelijk voor een zaakvoerder om dit alles op te volgen; hij of zij heeft wel wat beters te doen, met name ervoor zorgen dat zijn business gerund wordt en dat de zaak floreert. Het een kan echter niet zonder het ander, dus moet men zich omringen met de juiste en vooral bekwame mensen.

Het is goed om binnen het bedrijf minstens 1 persoon te hebben die op de hoogte is van de Braziliaanse realiteit op het vlak van administratie en finances. Hij of zij zal samenwerken met de boekhouder of een boekhoudkantoor zodat de zaakvoerder zich op zijn eigen werk kan concentreren. Grotere bedrijven hebben meestal een eigen boekhoudkundige afdeling. Begin dus niet met een

vennootschap in Brazilië zonder een professionele begeleiding op dat vlak, tenzij als kleine zelfstandige in het eenvoudige MEI-statuuut, iets wat enkel mogelijk is na het verkrijgen van een verblijfsvergunning, gepaard gaande met de toelating om te werken in Brazilië, een CPF nummer en een identiteitskaart RNE. Zodra het iets meer is zoals het vaak voorkomende LTDA-statuuut (vergelijkbaar met een BV of een BVBA), dan moet men er heel zeker voor zorgen om zich te omringen met dergelijke bekwame en betrouwbare lui, nog meer als het bedrijf werknemers heeft.

Buitenlandse starters in Brazilië maken vaak dezelfde fout en kiezen voor een boekhouder met mooie praatjes en een goedkoop honorarium. Achteraf blijkt dan soms dat de boekhouding onvolledig is, dat verplichte aangiftes niet of te laat werden ingediend, dat bepaalde belastingen en bijdrages niet of te laat betaald werden. Dit alles kost veel geld aan de ondernemer die zich geconfronteerd ziet met intresten en boetes. Bovendien zal een dergelijke boekhouder de schuld altijd op de schouders van de ondernemer duwen. Die wordt immers geacht om de wetten en regels te kennen. Anders gezegd, een correct en eerlijk honorarium betalen aan een goede professional kan besparingen opleveren op andere vlakken. Vraag vooraf referenties, ga na wie zijn klanten zijn en aarzel niet om inlichtingen te vragen. Lees ook de kleine lettertjes na van de overeenkomst en raadpleeg desnoods een goede advocaat. Voorkomen is beter dan genezen.

Dit wil niet zeggen dat er geen kleine zelfstandige boekhouders zijn die goed werk leveren aan een betaalbaar honorarium. Echter, een nieuwkomer kan hier niet altijd

even goed over oordelen. Een ervaren vertrouwenspersoon kan dat wel, en wellicht moet men eerst hier voor zorgen. Uiteraard zijn aan dit alles kosten verbonden. Echter, goedkoop is duur, ook in Brazilië.

Eenmaal een goede boekhouder gecontracteerd, respecteer dan de afspraken die hij met u maakt. Alle documenten die periodiek worden afgeleverd bij de boekhouding moeten opgelijst worden in een protocol. Immers, de boekhouder zal geen verantwoordelijkheid op zich nemen indien er documenten zonder protocol ingediend worden, indien er intresten of boetes aangerekend worden door de bevoegde instanties omdat er documenten ontbraken, of voor rectificaties van verklaringen die niet konden gebeuren omdat er documenten ontbraken.

Documenten

Hierbij een lijstje van de in te dienen documenten, meestal eenmaal per maand, in het begin van de maand (ten laatste op de 5de dag):

- Inkomende facturen
- Facturen, kastickets en andere bewijsstukken van gemaakte onkosten
- Facturen van nutsvoorzieningen als water, telefoon, elektriciteit, allen op naam van het bedrijf
- Eventuele ontvangstbewijzen van huurgelden
- Uitgaande facturen
- Bewijzen van geldverkeer van betalingen met bankkaarten, débito en crédito.

- Overschrijvingsformulieren van alle mogelijke belastingen & bijdrages, inclusief betaalbewijzen (comprovantes)
- Ontvangstbewijzen van uitbetaalde salarissen & lonen, ondertekend door de werknemer of sócio (Pro Labore)
- Idem voor ontslagen, vakantievergoedingen, dertiende maand
- Alle documenten m.b.t. aanwervingen of ontslagen
- Verrichtingen via kassa, gestaafd door aankoopbonnetjes e.d. meer
- Verklarend bankuittreksel incl. financiële applicaties (spaarrekeningen of andere), cheques, betalingen via overschrijvingsformulieren, betaalbewijzen enz.
- Alle andere mogelijke documenten die eender welke verrichting staven

Het lijstje is niet volledig. Naargelang het gekozen systeem (Lucro Real of Lucro Presumido) kunnen er bijkomende verplichtingen zijn. Raadpleeg uw boekhouder.

In het algemeen kan men er van uit gaan dat de zaken wat ingewikkelder worden naarmate het aantal facturen stijgt, zowel inkomende als uitgaande, maar zeker wanneer er werknemers bij te pas komen. In dit laatste geval zal de boekhouder zorgen voor de loonlijst en alles wat daarbij komt kijken: mogelijke aanwervingen & ontslagen, sociale bijdrages e.d. meer. M.a.w., indien het bedrijf werknemers in dienst heeft, dan kan men er donder op zeggen dat het honorarium van de boekhouder een grotere hap zal nemen uit het maandelijks budget van het bedrijf. Komt daarbovenop dat Brazilië een protectionistische

maatschappij is. Vrouwen, kinderen en arbeiders worden beschermd door de overheid. Indien er een conflict komt met een werknemer, dan is de kans niet gering dat hij of zij een klacht indient bij het arbeidstribunaal. Rechters kiezen vaak partij voor de arbeider, ook al proberen ze meestal een bemiddelende rol te spelen waarbij de dingen wat “vereenvoudigd” worden voor het bedrijf: afzwakken van de eisen, betalen in stukjes. Maar het kost geld (gerechtskosten, advocaten) en vooral tijd, tijd die een zaakvoerder beter in het welslagen van zijn bedrijf steekt. Een goede boekhouder kan veel ellende voorkomen.

Uiteraard is de informatie onvolledig. Er zijn al tonnen papier volgeschreven over deze materie en professionelen in deze sector moeten lang studeren om een goede basiskennis op te bouwen. Bovendien moeten zij zichzelf voortdurend bijscholen om een goede en accurate service te kunnen blijven bieden aan hun klanten, de ondernemers.

Het is niet uitgesloten dat u na het kennisnemen van al die bureaucratische hindernissen denkt: *‘Laat maar zitten, ik maak er gewoon een toeristische uitstap van en keer later weer terug naar huis’*. In dat geval kan het hoofdstuk Toerisme u helpen om een keuze te maken, gezien de afmetingen van Brazilië en de vele attracties, geen gemakkelijke keuze. Een andere mogelijkheid bestaat erin dat u enkel een zakenrelatie wil uitbouwen in Brazilië, wederzijds handel wil voeren, import & export, kortom uw reisdoel is louter zakelijk zonder enige intenties om er u te vestigen. Lees er alles over in het volgende hoofdstuk.

8 – Zakendoen

Op reis naar Brazilië voor zaken? Niet denken dat men meteen kan terugkeren met een ondertekend winstgevend contractje, dat zou neerkomen op ‘wishfull thinking’. Zakendoen in Brazilië vraagt tijd, veel geklets, geduld, vertrouwen en een goede relatie. Vertrek niet op goed geluk, vooraf contacten leggen of hebben in Brazilië is een absolute noodzaak. Op voorhand weten hoe men zich dient te gedragen is mooi meegenomen. Zo niet kan men wel eens tegen een muur aanlopen, ook al werden alle internationale business etiquettes gerespecteerd. Brazilianen hebben zo hun eigen manier van zakendoen.

Het land van koffie, bossa-nova, Pelé, voetbal, samba, soja en biobrandstoffen uit suikerriet heeft een belangrijke plaats verworven tussen de grote wereldeconomieën. Zakendoen in Brazilië is aantrekkelijk, uitdagend en interessant. Brazilië is echter een groot land met behoorlijke culturele verschillen tussen de regio's. Brazilië kent daarom geen algemene zakelijke marktbenadering. In het zuiden heerst

bijvoorbeeld een meer Europese manier van zakendoen dan in het noorden. Het is belangrijk dat de kandidaat ondernemer op de hoogte is van deze verschillen.

Een Europeaan ziet een Braziliaan als luidruchtig, breedsprakig, traditioneel, hiërarchisch, emotioneel, passioneel en iemand die werkt om te leven, niet andersom. Verder zijn Brazilianen collectivisten, denken op korte termijn en proberen veel dingen tegelijk op te lossen, wat soms (in Europese ogen) tot chaos kan leiden. Het begrip deadline heeft in Brazilië meer de betekenis van richtlijn. Brazilianen spreken over het algemeen geen Engels. Het kaderpersoneel spreekt soms wel een woordje Engels, maar de secretaresses niet. Leer dus de Portugese taal. Dit is niet alleen handig, maar wordt ook enorm gewaardeerd door de Brazilianen. De secretaresse is de persoon die men moet hebben; een goede relatie met een secretaresse opent deuren die anders gesloten zouden blijven. Brazilianen hechten erg veel aan persoonlijke contacten. Het is dan ook belangrijk om een goede zakenrelatie op te bouwen. De meest gemaakte fout van buitenlanders die zaken doen in Brazilië is de keuze van een verkeerde partner. Het is erg belangrijk om te weten met wie men zaken doet. Informeren naar de reputatie van een mogelijke zakenpartner is een must. Omdat vertrouwen ook belangrijk is voor de Braziliaanse zakenpartner, is het aan te raden die zakenpartner uit te nodigen voor een etentje.

Economie

Nadat Luiz Inácio Lula da Silva de nieuwe president werd in 2003 heeft hij en zijn regering hard gewerkt aan de economie door meer te privatiseren, en door werk te maken van de vereenvoudiging van de spelregels. Het land met continentale afmetingen heeft enorm veel natuurlijke bronnen met succesrijke industrieën in de landbouw, mijnontginningen en productie. Wie houdt van uitdagingen op buitenlandse markten kan zijn hart ophalen in Brazilië. Ruim 2/3 van de Brazilianen woont dichtbij of aan de meer dan 7.000 kilometer lange kust en misschien is het daarom dat zij eerder relaxt omgaan met het leven en zakendoen.

Economisch gezien zijn er ook grote verschillen tussen het rijke zuiden en zuidoosten en het arme noorden en westen van het land. De belangrijke economische centra van Brazilië liggen in het zuidoosten: São Paulo (stad en staat), Rio de Janeiro (stad en staat), de staten Minas Gerais en Espirito Santo, en in het zuiden: Paraná, Santa Catarina en Rio Grande do Sul. Ook het noordoosten is in opkomst, zoals de deelstaten Bahia, Pernambuco en Ceará (toeristische opleving in Fortaleza, Natal, Salvador en Recife). Gezien de enorme afmetingen van het land is het al heel bijzonder als een verdeler producten in heel Brazilië kan afzetten. Het is meer waarschijnlijk dat meerdere agenten en verdelers zullen moeten aangezocht worden.

De landen waar Brazilië het meeste naar exporteert zijn de Verenigde Staten, Argentinië, Nederland, Japan en Duitsland. Goederen die Brazilië het meeste importeert zijn machines en machineonderdelen, elektronica, aardolie, chemische producten en voedingsproducten. De voornaamste

handelspartners met betrekking tot import zijn de Verenigde Staten, Argentinië, Duitsland, Japan en Italië. Kansen voor Europese ondernemers liggen vooral in de liberalisering van de Braziliaanse markt en de technologische modernisering van de industrie. Tevens liggen er kansen in de levering van kapitaalgoederen en hoogwaardige componenten.

Eerst en vooral is zakendoen in Brazilië een sociale communicatie over en weer. Beslissingen worden door mensen genomen, eerder dan uit het oogpunt van winstmarges. Een goede deal hangt meer af van de goede relatie die men met iemand heeft, en de kunst om die te onderhouden.

Wat Brazilianen willen

Potentiële Braziliaanse zakenpartners willen twee dingen: iemand waarmee ze goed om kunnen en die ze kunnen vertrouwen, ook iemand die competent is op het vlak van zakendoen. Een goede relatie komt eerst, het vertrouwen komt dan vanzelf. Dit betekent dat de nodige tijd moet geïnvesteerd worden om die relatie te bewerkstelligen vooraleer er een open en eerlijke discussie over zaken kan plaatsvinden. Brazilianen zijn niet het type zakenlui die meteen tot de orde van de dag willen overgaan. Sommigen vinden dat zelfs beledigend of agressief. Het is dus goed om eerst over koetjes en kalfjes te praten, over hun kinderen, het laatste nieuws of over voetbal. Omgekeerd zal de Braziliaanse zakenman ook onschuldige vragen stellen die er eigenlijk op gericht zijn om de tegenpartij beter te leren kennen. Hier uitgebreid op antwoorden en belangstelling hebben voor hun leven en achtergrond is dan ook de juiste aanpak.

Het is belangrijk om te beseffen dat Brazilianen geen zakendoen met bedrijven of organisaties, maar wel met mensen. Hierdoor kan het gebeuren dat de zakenrelatie weer opnieuw moet opgebouwd worden als de lokale mensen vervangen worden. De Braziliaanse communicatiestijl is hartelijk en intens met stevige handdrukken en oogcontacten. Ze houden ervan om dicht bij de ander te staan tijdens gesprekken; afstand nemen in dergelijke gevallen kan geïnterpreteerd worden als een weigering. Brazilianen houden van fysieke contacten, raken de schouder aan van de gesprekspartner. Gesprekken kunnen erg geanimeerd en passioneel zijn. Onderbrekingen zijn ook heel gewoon en hebben meestal geen negatieve invloed op de onderhandelingen.

Zakelijke ontmoetingen

Bij een eerste ontmoeting houdt men zich best aan de initiële formaliteiten. Titels zijn ongebruikelijk, die hangen in Brazilië sterk af van ouderdom, hiërarchie of andere factoren. Indien men elkaar vanaf het begin aanspreekt als 'mijnheer', dan blijft men dat best volhouden. Kledij wordt erg ernstig genomen in Brazilië. Brazilianen beoordelen elkaar graag en de kledij speelt daar een voorname rol in. Bij het zakendoen in Brazilië hult men zich best in normale stadskledij, een pak, hemd en das. Jeans is not done!

Zakelijke meetings kunnen lang duren. Hierdoor is er genoeg ruimte voor het initiële koetjes & kalfjes gesprek vooraleer men 'to the point' komt. Stiptheid kan een probleem zijn in Brazilië, maar dat mag niet verkeerdelijk geïnterpreteerd worden als nalatigheid of onbeleefdheid. Europeanen zijn veel stipter, altijd met één oog op het uurwerk gericht.

Brazilianen hebben een andere visie op tijd. Velen zijn constant met verschillende mensen en problemen tegelijk bezig. Tel daarbij de bureaucratische hindernissen, verkeersproblemen, de vele koetjes & kalfjes gesprekken en het te laat komen is verklaard. Toch komt men altijd best op tijd bij een afspraak.

Brazilianen willen goede, betrouwbare en competente partners. Bij het geven van informatie zorgt men er best voor dat alles visueel kan gestaafd worden. Uiteindelijk wordt de beslissing pas genomen als het klikt, en zolang moet men het hoofd koel houden en professioneel overkomen, dit liefst zonder confrontaties en zeker zonder het gebruik van harde verkooptechnieken.

Samengevat

1 - Om het te maken in Brazilië is kennis van het Portugees essentieel. Met toeristisch taalgebruik, drie woorden Engels en vijf woorden Spaans lukt het niet, ook al spreekt men beide talen perfect.

2 - Men moet bereid zijn om hard te werken, Brazilianen doen dat ook. Het hebben van twee of drie banen is heus geen uitzondering.

3 - Europa bureaucratisch? Neen hoor, Brazilië is een kampioen op dat vlak. Een zekere bereidheid om door die doolhof te lopen is een vereiste (aanschuiven is misschien een betere omschrijving).

4 - Hiërarchie is erg belangrijk, hang de manager/chef uit.

5 - Wees bereid om te lobbyen. Veel meer dan in Europa is het belangrijk om vrienden te hebben, vooral in hoge posities.

9 – Toerisme

Het toerisme is een belangrijke economische activiteit voor Brazilië. Gemiddeld komen er 5 miljoen toeristen naar Brazilië per jaar; het land bekleedt de eerste plaats als belangrijkste toeristische bestemming van Zuid Amerika. Die toeristen geven jaarlijks tussen 4 en 5 miljard dollar uit. Meer dan 1,8 miljoen Brazilianen werken in de toeristische sector; naar schatting gaat het om bijna 800.000 officiële jobs. De rest (1 miljoen) werkt informeel. Het binnenlands toerisme scoort ook hoog met meer dan 50 miljoen reizen per jaar. Brazilië heeft dan ook evenveel te bieden aan de Brazilianen als aan buitenlandse toeristen. Brazilianen reizen vooral naar het Amazonië gebied, de kust in het noordoosten, de Pantanal, historische plekjes in de staat Minas Gerais, de kust van de staat Rio de Janeiro en het zuidoosten, of naar de pampa's en het koudere klimaat in het zuiden. Het Braziliaanse toerisme zal nog veel meer groeien indien hinderpalen als gebreken in de informatica- en communicatie structuur van de toeristische industrie, gebrekkige wegen infrastructuur en het imago van onveiligheid uit de weg geruimd worden.

Een overzicht van wat de verschillende deelstaten te bieden hebben op het vlak van toerisme vindt u op de volgende pagina's. (*Alle foto's: Embratur/Visit Brasil*)

De Braziliaanse deelstaten

Rio de Janeiro (RJ) 16,4 miljoen inwoners

Rio de Janeiro is een kleine deelstaat die echter veel meer te bieden heeft dan de stad zelf. Binnen een reisafstand van 4 uur (vaak minder) vindt men de mooiste plekjes, stranden, bergen, wouden, alles wat kenmerkend is voor het land Brazilië. Cariocas (inwoners van de stad Rio de Janeiro) zijn al lang gewoon aan de schoonheid van hun stad en kijken er niet meer van op. Op andere plaatsen is het contact met de lokale bevolking anders, meer intiemer. Het kustgebied heeft een bergachtige streek in de rug met bekende steden als Petrópolis, Teresópolis, Nova Friburgo. Zeer de moeite waard zijn Cabo Frio, Búzios, Ilha Grande, Paraty, Angra dos Reis en het nationaal park van Itatiaia.

Espírito Santo (ES) 3,8 miljoen inwoners

Reizigers zien de staat Espírito Santo meestal vanuit het busraam als ze de trip maken tussen Rio de Janeiro en Bahia. Espírito Santo is nogal geïndustrialiseerd maar de staat heeft erg mooie stranden waar het goed is om te vertoeven. Er worden aardbeien en koffie geteeld in een bergachtig landschap en er zijn verscheidene interessante stadjes, ecologische reservaten en het fraaie nationaal park Pedro Azul. De hoofdstad Vitória heeft de bedenkelijke reputatie als meest gewelddadige stad van Brazilië. In het noorden zijn Conceição da Barra en de na bijliggende duinen het bezoeken waard.

Minas Gerais (MG) 20,7 miljoen inwoners

Minas Gerais is in vele opzichten een interessante staat, niet in het minst door koloniale historische stadjes als São Lourenço, Ouro Prêto, São João Del Rei en Tiradentes. Al deze plaatsen herbergen een geschiedenis van goudzoekers. De hoofdstad is Belo Horizonte. In het zuidwesten is het landschap erg bergachtig en zeer mooi. De Serra da Mantiquiera en de Serra do Espinhaço zijn een must voor de reiziger die houdt van natuurschoon. Ouro Prêto heeft werkelijk alles: barokke architectuur, kerken, musea en fraaie koloniale huizen. De vele toeristen zorgen voor hogere prijzen dan gebruikelijk, maar een verblijf is meer dan de moeite waard. Best bezoekt men Minas Gerais tussen maart en augustus.

São Paulo (SP) 44 miljoen inwoners

São Paulo is ongetwijfeld de rijkste staat in gans Zuid Amerika, de industriële motor van Brazilië. Dertig van de vijftig grootste Braziliaanse bedrijven alsook 50% van de Braziliaanse industrie bevinden zich in São Paulo. De hoofdstad met dezelfde naam herbergt maar liefst 17 miljoen inwoners. De kuststreek is erg mooi (Ubatuba, Ilhabela, Guarujá, Santos, Iguape) en het bergstadje Campos do Jordão is een geliefkoosde vakantieplek voor vele Paulistanen (inwoners van de stad met dezelfde naam; indien men het heeft over inwoners van de deelstaat in het algemeen, dan spreekt men van Paulistas).

Paraná (PR) 11 miljoen inwoners

Curitiba, de hoofdstad van Paraná is een van de weinige successen in vergelijking met andere Braziliaanse hoofdsteden. Het is er netjes, de lokale economie staat op een hoger peil, in gans de staat trouwens. De anderhalf miljoen inwoners zijn afstammelingen van Italiaanse, Poolse en Duitse immigranten. Het bezoeken waard in Paraná is het “Parque Nacional do Superaguí” (eilanden) en natuurlijk de immense watervallen van Foz de Iguaçu aan de grens met Argentinië en Paraguay.

Santa Catarina (SC) 6,7 miljoen inwoners

De meeste Duitse en Italiaanse immigranten die zich in de 19de eeuw in de staat Santa Catarina vestigden, bezaten hun eigen familiale boerderijen waardoor de bodemrijkdom van deze zuidelijke staat beter verdeeld is dan elders in Brazilië. Santa Catarina voelt erg Europees aan, zeker in de hoger gelegen gebieden waar het erg groen is. De meeste reizigers reizen naar Santa Catarina voor zijn vele mooie stranden met helder en mooi blauw water. De belangrijkste steden zijn Joinville, Blumenau en Florianópolis.

Rio Grande do Sul (RS) 11,2 miljoen inwoners

Rio Grande do Sul is de meest zuidelijke staat van Brazilië en grenst aan Uruguay en Argentinië. De grootste stad is Porto Alegre, gelegen aan de reusachtig grote Lagoa dos Patos. De Serra Gaúcha lijkt wat op Zwitserland met zelfs wat occasionele sneeuwval in de Braziliaanse winter. Erg mooi is ook het nationale park Aparados da Serra, een van de wonderen van de Braziliaanse natuur. Adembenemend zijn de Canyon de Itaímbezinho en de Canyon da Fortaleza. Inwoners van Rio Grande do Sul worden Gaúcho's (cowboys) genoemd. Ronaldo de Assis Moreira, beter gekend als de bekende voetballer Ronaldinho Gaúcho werd geboren in Porto Alegre.

Distrito Federal (DF) 2,8 miljoen inwoners

Distrito Federal, het kleine federale district binnen in de staat Goiás met een grote stad. Brasília is de hoofdstad van het land. Die stad was de droom van voormalig president Juscelino Kubitschek en werd in drie jaar gebouwd o.l.v. stadsplanner Lucio Costa, architect Oscar Niemeyer en landschapsarchitect Burle Marx in de jaren vijftig. Brasília moest hét symbool worden van de vaste wil en het vermogen om van Brazilië een belangrijke economische grootmacht te maken. Brasília werd de hoofdstad van de Braziliaanse regering; alle belangrijke ministeries en de drie grootmachten Palácio de Planalto, Palácio do Congresso en het Palácio da Justiça zijn er te vinden en te bewonderen.

Goiás (GO) 6,5 miljoen inwoners

De hoofdstad van Goiás is Goiânia, op 200 km van Brasília en 900km van São Paulo gelegen. In een straal van 200km zijn interessante plekjes zoals het Pirapitinga meer, de warm waterbronnen van Caldas Novas en de merkwaardige rotsen van Parauna. Op 144km afstand ligt het historische stadje Goiás Velho, vroeger Vila Boa geheten. Het stadje en zijn historische barokke kerkjes komen vooral in de belangstelling in de Paasweek (Semana Santa) met een processie en honderden figuranten met toortsen die de dood van Jezus, de verwijdering van zijn kruis en de begrafenis opnieuw tot leven brengen. Pirenópolis is een ander historisch koloniaal stadje waar 45 dagen na Pasen het 'Festa do Divino Espírito Santo' gevierd wordt, een must-see wanneer u in die periode in de buurt bent. Fraai is ook het nationale park Chapada dos Veadeiros, een populair oord voor eco-toeristen. Bezoek ook Vale da Lua met maanachtige rotsen en riviertjes gevuld met kristalhelder en fris water.

Mato Grosso en Mato Grosso do Sul (MT – MS)

Respectievelijk 3,2 en 2,6 miljoen inwoners

Mato Grosso en Mato Grosso do Sul zijn nu twee deelstaten, vroeger slechts eentje. De bekendste stad is Cuiabá. Mato Grosso betekent savanne, rimboe; Pantanal betekent niemandsland. Het overgrote deel van de Mato Grosso en de Pantanal is een moerassig gebied dat in bepaalde opzichten zelfs interessanter is dan het Amazone gebied. Vele van de overblijvende Braziliaanse Indianen wonen tot op vandaag op die stukken land die droog blijven. Mato Grosso is het wilde westen van Brazilië. De beste manier om het wildleven te bewonderen is via de Transpantaneira, een onverharde weg van 145km tussen Poconé en Porto Jofre.

Bahia (BA) 15,1 miljoen inwoners

Bahia is ongetwijfeld de meest historische staat van Brazilië. De link met de Afrikaanse erfenis van zijn inwoners is er nog zeer sterk. Salvador is de hoofdstad, een cultureel hoofdpunt van het land, ook bekend voor zijn uitbundig en traditioneel carnaval. Het loont de moeite om deze fascinerende stad te verkennen, maar eveneens de kleinere naburige steden en vissersdorpjes. U zal er maagdelijke gebieden vinden, nog niet vervuild door massa toerisme en nog minder door andere invloeden van de 21ste eeuw. Aan stranden ontbreekt het ook niet in Bahia, de enige moeilijkheid is de keuze omdat er zoveel zijn. Het binnenland van Bahia geniet minder bekendheid maar een rondreis loont beslist de moeite. Bezoek de koloniale steden Cachoeira en Lençóis. Deze laatste is een goed uitgangspunt voor natuurliefhebbers. Het nabije nationale park Chapada Diamantina is een paradijs voor wandelaars die er graag mogen genieten van het bizarre maanlandschap. Het eiland Boipeba behoort tot een van die maagdelijke plekjes die een idee geven van hoe het aardse paradijs ooit moet hebben uitgezien.

Sergipe en Alagoas (SE – AL)

Respectievelijk 2,2 en 3,3 miljoen inwoners

De kleinste staat van Brazilië is Sergipe, met dezelfde kenmerken als de overige staten in het noord-oosten: kusten, groene gebieden en de 'Sertão' (binnenland). De hoofdstad Aracaju is niet echt opwindend, leuker zijn historische stadjes als Laranjeiras of Propriá en Neópolis, beiden gelegen aan de mooie rivier van São Francisco. De staat Alagoas is niet veel groter maar biedt wel veel verrassingen. De hoofdstad Maceió is een vrij rustige en moderne badstad met mooie stranden. Het historische hoogtepunt van Alagoas is de stad Penedo, eveneens aan de oevers van de Rio São Francisco. Langs de kust zijn er veel vissersdorpjes met mooie stranden en rijen palmbomen.

Pernambuco (PE) 9,2 miljoen inwoners

De staat Pernambuco is uitgegroeid tot een belangrijke toeristische bestemming. De hoofdstad Recife wordt ook wel eens bestempeld als het ‘Venetië van Brazilië’. Erg mooi is het nabijgelegen Olinda, een historische oase met koloniale gebouwen, kunstenaars, studenten en artiesten. Het nationale park Marinho de Fernando da Noronha is een waar duikersparadijs met ongeschonden en bloedmooie stranden. De economie van Pernambuco wordt nog steeds overheerst door de suikerriet teelt en de stad Nova Jerusalem staat wereldwijd bekend voor zijn jaarlijks passiespel dat telkens vele duizenden bezoekers trekt.

Paraíba (PB) 3,9 miljoen inwoners

De kleine en zonnige staat Paraíba ligt tussen Pernambuco en Rio Grande do Norte. Pontal de Seixas is het meest oostelijke punt van Brazilië. Vandaar ook dat de hoofdstad João Pessoa bestempeld wordt als de stad waar de zon opgaat. Het is ook een groene stad met zeven vierkante kilometers groen en komt daarmee op de tweede plaats van de wereldsteden met veel groen, na Parijs. De meeste economische activiteiten gebeuren aan de kuststreek, voornamelijk toerisme, de teelt van suikerriet en ananas. Het binnenland wordt geplaagd door grote periodes van droogte en de weinige inwoners die er nog overblijven leven in armoede. Paraíba beschikt ook over een van de weinige naaktstranden van Brazilië, Praia de Tambada.

Rio Grande do Norte (RN) 3,4 miljoen inwoners

Rio Grande do Norte is enigszins vergelijkbaar met Paraíba met veel mooie stranden en vooral veel duinen. De meest bekende duinen zijn die van Genipabu, sommigen bereiken een hoogte van 50m. De hoofdstad is Natal, de jongste jaren enorm gegroeid op toeristisch vlak. Ook de handel in gebouwen en gronden kent een nooit eerder geziene boom. Het binnenland is, net als dat van Paraíba erg droog en nogal wat voormalige bewoners zijn naar andere oorden vertrokken.

Ceará, Piauí & Maranhão (CE – PI – MA)

Respectievelijk 8,8 – 3,1 en 6,8 miljoen inwoners

De trots van de staat Ceará is zijn 600 kilometer lange kustlijn met prachtige stranden. De kustbewoners leiden er een eigen, folkloristisch bestaan, maken artisanale spullen, slapen buiten in hangmatten en zeilen uit met hun 'jangadas'. De sertão is eerder droog. De 'vaqueiros' (cowboys) eten gedroogd vlees, maken gereedschappen van de knoken en kleren van de huiden van de dieren, alles wordt gebruikt. De Serra de Baturité vormt een schril contrast met de sertão door zijn fraaie heuvels, aangenaam klimaat en de vele koffie & bananen plantages. De hoofdstad van Ceará is Fortaleza, erg populair bij toeristen. Piauí is niet alleen een van de grootste noordoostelijke staten, maar ook een van de armste. Dit komt vooral door het droge en erg hete klimaat. Het binnenland wordt best bezocht rond juli en augustus, in de andere maanden kan het er overdreven warm zijn. De staat krijgt minder aandacht van toeristen, toch zijn er erg mooie stranden aan de kleine kuststrook de Delta do Parnaíba. Ook het Parque Nacional de Sete Cidades is de moeite waard met

prehistorische sites en beschilderde rotsen. Teresína, de hoofdstad van Piauí, staat bekend als de heetste stad van Brazilië. Maranhão is de tweede grootste staat van het noordoosten (na Bahia). Het westen en het noordwesten van Maranhão vormen het begin van het Amazonië gebied. De rest bestaat uit de sertão en wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van vele 'babaçu' palmbomen die de rurale economie bevoorraden met noten, olie, margarine, palmharten. De oudere boomstronken worden gebruikt voor het maken van hutten waarvan de daken bedekt worden met de bladeren van dezelfde boom. Het afval van de bewerkte noten wordt gebruikt als veevoeder. Niets van de babaçu gaat verloren! De hoofdstad van Maranhão is het koloniale São Luís, een charmante en folkloristische bezienswaardigheid.

Pará, Amapá & Tocantins (PA – AP – TO)

Respectievelijk 8 – 751.000 en 1,5 miljoen inwoners

Het oostelijke deel van het Amazonië gebied bestaat uit drie verschillende staten: Pará, Amapá en Tocantins. Pará heeft een oppervlakte van meer dan een miljoen vierkante kilometer. De almachtige rivier Amazonas wordt er zo mogelijk nog groter door de uitloop van enkele zijrivieren als de Rio Trombetas, de Rio Tapajós en de Rio Xingu. De Amazonas loopt er uit in de oceaan, nabij het grootste Braziliaanse eiland Ilha de Marajó. De hoofdstad is Belém, ook wel beschouwd als het economisch centrum van het Braziliaanse noorden. De tweede belangrijkste stad is Santarém. Amapá is veel kleiner, drie-vierde van zijn inwoners wonen in de hoofdstad Macapá. Tocantins is de jongste staat van Brazilië, ontstaan in 1989. Voorheen was dat de noordelijke helft van Goiás. De hoofdstad van Tocantins is Palmas.

Amazonas & Roirama (AM – RR)

Respectievelijk 3,8 miljoen en 479.000 inwoners

Het overgrote deel van de twee miljoen inwoners van de staat Amazonas leeft in de hoofdstad Manaus. Die hoofdstad ligt naast de Rio Negro, een rivier die samen met de Solimões rivieren de Amazonas rivier vormt. Het toerisme is de voornaamste bron van inkomsten voor de inwoners van Manaus. Ook verscheidene fabrikanten van moderne technologieën (telecommunicatie, computers, elektronica algemeen) verschaffen er veel werk. Het festival “Festival Folclórico do Amazonas” vindt plaats in de maand juni, een aanrader. Uiteraard is Manaus een bekend vertrekpunt voor zij die het regenwoud willen bezoeken. Roirama is de dunbevolktste staat van Brazilië. De bergachtige staat is het thuisgebied van de Yanomami Indianen die 1/3 vormen van de overblijvende originele Indianen uit het Amazonië gebied. Boa Vista is de hoofdstad van Roirama.

Rondônia & Acre (RO – AC)

Respectievelijk 1,7 miljoen en 790.000 inwoners

Voorheen onderontwikkeld hebben de staten Rondônia en Acre sterke wijzigingen ondergaan, niet in het minst door de constructie van de weg BR-364 die vertrekt vanuit Cuiabá (Mato Grosso) en via de steden Porto Velho en Rio Branco tot aan de Peruviaanse grens reikt. Grote delen van het gebied werden ontbost en vertonen er een desolaat landschap. Enkele nationale parken worden gecontroleerd door de Braziliaanse instelling Ibama. De hoofdstad Porto Velho aan de rivier Madeira vertoont hier en daar nog elementen die het farwest karakter van Rondônia aantonen. De staat Acre ging de geschiedenis in met het verhaal van Chico Mendes, een rubbertapper die in opstand kwam tegen de vernietiging van het regenwoud en dit met zijn leven bekocht.

10 – Wonen in Brazilië

Het lezen van het vorige hoofdstuk kan zeker helpen bij het maken van een keuze, vooral voor de Brazilië reiziger die het land alleen maar een bezoekje wil brengen. Een definitieve vestiging is een ander paar mouwen. De keuze die dan gemaakt moet worden, hangt af van andere en meer persoonlijke parameters. Een investeerder zal het uiteraard dicht bij de plaats van zijn investering zoeken. Wie om privé redenen naar Brazilië verkast, heeft andere prioriteiten, zoals de levenskwaliteit. Een recent onderzoek van Delta Economics & Finance geeft antwoorden op dat vlak na een analyse van 77 karakteristieken van elk van de meer dan 5.500 Braziliaanse steden. De gebruikte parameters: levenskwaliteit, gezondheidszorg, opvoeding, openbare veiligheid, rioleringen en afvalverwerking, economie, ontwikkeling en bestuur (incl. de schoolse graad van de burgemeester, de kwaliteit van ambtenaren & publieke diensten, wetgeving en infrastructuur).

Een vergelijking tussen de 100 eerste en grootste steden maakt al snel duidelijk dat er (minstens) twee verschillende ‘Brazilië’s’ bestaan in dit land. Van de 50 eerste in deze ranking zijn er slechts 6 steden die zich bevinden in een van de noordelijke of noordoostelijke deelstaten. Nummer 1 is niet São Paulo, maar wel de kuststad Santos in de staat São Paulo. De laatste in het rijtje van 100 is Duque de Caxias, een randstad van Rio de Janeiro in de Baixada Fluminense.

Het volledige lijstje van de eerste 100 steden vindt u [hier](#), inclusief de toegewezen punten van de diverse gebruikte parameters per stad. Een aardig hulpmiddel voor de

kandidaat emigrant die nog geen keuze maakte en een gefundeerd oordeel wil vellen vooraleer zich ergens te vestigen. We voegen er een persoonlijk oordeel aan toe.

Waar wonen?

Minas Gerais, Espírito Santo, Rio de Janeiro en São Paulo: voor hen die professioneel actief willen zijn, een breder aanbod van onderwijs & gezondheidszorg wensen en wat meer kansen willen op de arbeidsmarkt. São Paulo vormt hierbij de top. In geen enkele andere staat zijn er zoveel bedrijven actief, het BNP is er het hoogst van gans Brazilië en de kuststreek is er aantrekkelijk genoeg voor eenieder die strand, zee en zon dichtbij wil. Minas Gerais heeft geen kuststrook maar een historisch karakter, een prachtige natuur en een dynamische hoofdstad (Belo Horizonte). De reputatie van Rio de Janeiro behoeft geen toelichting. In gans de staat zijn er onnoemelijk veel mooie plekjes om te wonen. Een goed voorbeeld daarvan is de Serrana regio met veel bergen en groen. Espírito Santo heeft een bloeiende industrie (en dus meer werkgelegenheid), maar ook erg mooie stranden.

Paraná, Santa Catarina en Rio Grande do Sul: voor hen die ergens willen wonen waar een klimaat heerst dat vergelijkbaar is met dat van West-Europa. Curitiba (hoofdstad Paraná) is erg netjes en goed georganiseerd. Santa Catarina lijkt wat op Duitsland, niet in het minst door de vele Duitse tradities die er nog steeds heersen (dankzij Duitse immigranten en hun afstammelingen). Rio Grande do Sul grenst aan Uruguay en Argentinië. Het kan er bepaald koud zijn in de winter.

Maranhão, Ceará, Rio Grande do Norte, Paraíba, Pernambuco, Alagoas, Sergipe, Piauí en Bahia: voor hen die altijd zon en warmte willen. Sommige Brazilianen (vooral in zuidelijke staten) doen wat smalend over de 'Nordestinas' die volgens hen achterop hinken bij de rest van Brazilië. Dat heeft veel te maken met historische achtergronden, maar ook met de steeds aanwezige warmte (op sommige plaatsen ook veel droogtes) die de werklust ondermijnt. Hoe dan ook, er is een forse groei bezig (vooral in Bahia) en het toerisme scoort er erg hoog. Steden als Salvador, Maceió, Recife, Natal en Fortaleza zijn geliefkoosde trekpleisters voor velen, ook voor Braziliaanse toeristen. Wie kiest voor Piauí moet tegen de nooit aflatende hitte kunnen, met temperaturen die regelmatig boven de 40° uitstijgen.

Roraima, Amapá, Amazonas, Pará, Tocantins, Acre, Rondônia, Mato Grosso, Goiás en Mato Grosso do Sul: voor hen die niet terugschrikken voor avontuur en graag ergens willen wonen waar de wilde, maar ook prachtige flora en fauna nooit ver uit de buurt is. Brazilianen wonen graag dicht bij de kust en als ze het over bovenvermelde staten hebben, dan worden die vaak verzameld onder de gemeenschappelijke noemer "interior" (binnenland), ook al hebben enkele van hen ook een fraai stukje kust.

Nutsvoorzieningen als internet en kabeltelevisie zijn vrijwel overal beschikbaar. Echter, zoveel te meer men het binnenland intrekt, zoveel te groter is de kans dat men daar geen of minder dekking vindt voor de gsm, of een breedband kabelverbinding. Telefoonproviders breiden hun G3-internet aanbod wel voortdurend uit, een (nog niet steeds niet erg goed werkend) alternatief als er geen kabelverbinding

beschikbaar is (uiteraard enkel in de gebieden waar de gsm goed werkt). In bepaalde wijken van sommige grote steden (bijvoorbeeld in Copacabana, Rio de Janeiro) wordt het internet gratis en draadloos aangeboden aan de bevolking via een antenne.

Hoe wonen?

Hoe het dan is om te “wonen in Brazilië” hangt sterk af van iemands wensen en verwachtingen. Als men de keuze gemaakt heeft m.b.t. ‘waar’, dan volgt de nieuwe stap ‘hoe’. Enorm veel Brazilianen wonen in een flat of flatje. Dat is een gevolg van het steeds aanwezige besef dat veiligheid een prioriteit is voor de meesten, zeker als het om een ganse familie gaat met een of meerdere kinderen. Wie het zich kan veroorloven gaat in een ruime flat wonen, in een ‘condomínio’ (gemeenschap van eigenaars) met allerlei toeters en bellen zoals een ruimte om te feesten, barbecue (churrasco), staanplaats(en) voor de auto(s) al dan niet overdekt, fitnesszaal, sauna, zwembad en vooral een goede bewaking die ervoor zorgt dat ongewensten niet binnen kunnen. Een condomínio kan horizontaal of verticaal zijn (appartementengebouw of een verzameling woningen). De meeste Brazilianen wonen echter in een bescheiden appartement, met 1 of 2 slaapkamers, een salonnetje (geen living dus), keuken, badkamer, een bescheiden terrasje en al dan niet een extra kamertje met douche voor een inwonende meid (empregada doméstica). Ook voor hen is de veiligheid belangrijk, maar in de meer bescheiden appartementengebouwen is de toegang al wat gemakkelijker, ook al is er een portier in de buurt. En dan zijn er nog de zogenaamde ‘conjuntos habitacionais’, echte sociale

woonblokken met een minimum voorzieningen, kleine flatjes en meestal zonder terras. De gemeenschappelijke kosten zijn er erg laag en de muren erg dunnetjes. Een conjunto habitacional kan ook bestaan uit wat rijen huisjes, tegen elkaar geplakt. Die toegang tot dergelijke conjuntos geschiedt meestal via een slagboom die geopend wordt door een portier.

Huizen

Brazilianen die het zich kunnen veroorloven om in een huis te wonen (aangekocht of gehuurd) kiezen bij voorkeur voor een woning in een gesloten condominium. Dat is dan een terrein, omringd door een hoge muur, dikwijls met glasscherven of een elektrische draad bedekt. Enkel de bewoners hebben vrije toegang. De poorten zijn automatisch te openen & sluiten met een afstandsbediening, ofwel worden ze geopend door de ‘zelador’ (hoofd van het personeel van een condominium) of de “porteiro” (portier) vanuit zijn ‘guarita’ (portiershokje). De infrastructuur van een dergelijk condomínio is meestal dezelfde zoals die hierboven beschreven werd, al dan niet met meer voorzieningen, afhankelijk van de graad van het aangeboden leef comfort m.b.t. tot het prijskaartje (zowel huren als kopen).

Wie een individuele woning koopt of huurt, al dan niet losstaande of een rijtjeshuis, is op zichzelf aangewezen, en moet zorgen voor zijn eigen veiligheid. Op het platteland is dat niet onoverkomelijk. In de steden (zeker in de grote metropolen) is het risico op inbraak, overval of diefstal wel degelijk iets om rekening mee te houden. In deze categorie kunnen wel goede zaakjes gedaan worden. Wie er niet voor terugschrikt om een woning te kopen of te huren die geen

deel uitmaakt van een condomínio zal doorgaans goedkoper kunnen wonen.

Onderhoud

Woningen en appartementen in de betere condomínios worden gewoonlijk goed onderhouden en krijgen op tijd en stond een likje verf. Individuele woningen zien er dikwijls minder fraai uit. Eenieder die voor het eerst kennis maakt met Brazilië schrikt zich meestal een hoedje als hij/zij ziet hoe sommige Brazilianen hun huizen laten verkommeren aan de buitenkant: afbladderende verf, barsten in de muren, een bouwvallige indruk, rommel en afval rondom. Uitzonderingen (en die zijn er zeer zeker) bevestigen de regel.

De oorzaak van deze verkommering moet niet ver gezocht worden. Ondanks de sterke groei van het land ontbreekt het nog vaak aan de nodige middelen, en worden de beschikbare fondsen gebruikt voor andere prioriteiten (school, gezondheidszorgen, levensmiddelen e.d.). Daarnaast zijn er de vele sloppenwijken in en rond de grote steden, niet meteen een omgeving waar men graag zou wonen. In die favela's en ook elders wordt vaak illegaal gebouwd, meestal kleine bakstenen hokjes (puxadinhas) die kriskras op elkaar gestapeld worden. Langs de andere kant streven zelfs de armsten naar netheid en zal men binnenin de woningen vaak vaststellen dat ze goed onderhouden zijn, voor zover mogelijk. In het algemeen kan gesteld worden dat ruimtelijke ordening bepaald niet bovenaan het lijstje van de prioriteiten staat in Brazilië.

Huren

De groei van de Braziliaanse middenklasse is een feit. Veel meer mensen dan ooit voorheen kunnen zich nu een eigen woning veroorloven, zij het dan mits afbetaling van een lange termijn lening met knotsgekke intresten. Ondanks de steunmaatregelen van de overheid, wegen die intresten nog altijd zeer zwaar. Maar “sair do aluguel” (niet meer hoeven te huren) is de natte droom geworden van ieder jong Braziliaans gezin. Er wordt enorm veel gebouwd en de Brazilianen trekken massaal naar allerlei beurzen waar diverse bouwpromotoren hun projecten voorstellen en verkopen ‘na planta’ (op plan, de werken moeten nog beginnen, of ze zijn er net aan begonnen). De meerderheid van die opkomende middenklasse koopt een bescheiden appartementje van 2 slaapkamers zoals hoger beschreven.

Kandidaat emigranten die naar Brazilië willen en er dus ook moeten wonen, moeten kopen ofwel huren. Het is zo goed als uitgesloten dat een immigrant een hypothecaire lening zou kunnen afsluiten met een Braziliaanse bank, tenzij hij (in het bezit van een verblijfsvergunning) gaat werken en een inkomen kan aantonen. Huren is ook niet zo eenvoudig. De meeste eigenaars eisen een ‘fiador’ (iemand die zelf eigenaar is en borg wil staan) in het huurcontract. In dergelijke gevallen wordt dan dikwijls naar een fiador gezocht in eigen familie- of kennissenkring.

Braziliaanse woningen geven dikwijls de indruk veel te klein te zijn, t.t.z. naar Europese normen en het valt soms moeilijk te begrijpen hoe grote gezinnen met veel kinderen erin slagen om in vrede bij elkaar te leven op dergelijke kleine oppervlaktes. Brazilianen zijn dat evenwel gewoon.

Kinderen worden met zijn allen in stapelbedden gestopt. En er kan altijd nog wel eentje bij, ook al moet er op de sofa geslapen worden, ofwel op een matras op de vloer. Dit is trouwens een van de redenen waarom nogal wat gehuwde koppels regelmatig naar een motel trekken. Daar vinden ze de privacy die hen thuis ontbreekt. Een andere eigenaardigheid waar de Europeaan altijd even moet aan wennen, is het gebruik van elektrische douchekoppen. Dubbele beglazing & dito muren of isolerende materialen komen weinig voor, uiteraard omdat het meestal niet nodig is. Airco's en ventilatoren zijn wel algemeen aanwezig.

11 – Immo kopen

Droomt u van een tweede woning in het buitenland? Ziet u Brazilië wel zitten? Bent u onder de indruk van de vooruitgang van het land op economisch vlak in het jongste decennium, de vele bloedmooie stranden, het heerlijke subtropische klimaat, palmbomen, kokosnoten en de niet onaantrekkelijke prijzen van gronden, huizen en appartementen? Dan bent u niet de enige. Sommigen hebben de stap al gezet, anderen blijven rond surfen op het net waar vele tientallen sites te vinden zijn die de kandidaat koper willen overtuigen om toch vooral via hen te kopen. Vele van die websites blinken niet uit in duidelijkheid, schieten tekort in het geven van informatie en goede raad, zijn er enkel op uit om snel grote winsten te maken.

Vooraf

Vooraleer u overgaat tot een aankoop moet u de streek herhaaldelijk bezoeken en verkennen, liefst op gespreide tijdstippen van het jaar. De volgende stap is het uitmaken van het doel van uw aankoop. Wilt u er zelf regelmatig op vakantie, of wil u enkel kopen als investering? In het tweede geval kan u verhuren, en staat het u ook altijd vrij om weer te verkopen met winst. Wat het ook wordt, u hebt hulp nodig, niet in het minst bij de aankoop zelf. Zorg dat u vooraf goed nagaat of de verkopers u kunnen begeleiden betreffende juridische en notariële zaken. In Brazilië gelden andere regels dan in Europa. Een tweede struikelblok is de taal. Het is dan ook een goed idee om alle documenten die te pas komen bij een verkoop vooraf te laten vertalen zodat u de kleine lettertjes kan uitpluizen alvorens een handtekening

te plaatsen. De prijs van die vertaling weegt niet op tegen latere teleurstellingen.

Administratief

Kennis van de Braziliaanse administratie, wetgeving, de fiscale spelregels, ruimtelijke ordening en bouwmethodes is noodzakelijk, zeker als u op eigen houtje tewerk gaat. Er zijn in Brazilië verscheidene groepen Europese investeerders bezig die correct werken en u op professionele wijze begeleiden met deze aspecten. Hoe dan ook, zowel u als de verkoper moeten over een CPF beschikken. Brazilianen hebben allemaal een CPF (Cadastró de Pessoa Física), tenminste als ze in orde zijn met hun fiscale verplichtingen. Geregistreerde bedrijven in Brazilië hebben een CNPJ (Cadastró Nacional da Pessoa Jurídica). Het is belangrijk om na te gaan of de verkoper in regel is met die fiscale verplichtingen en dat hij geen schulden heeft, zowel voor houders van een CPF (privé personen) als van een CNPJ (bedrijven). Bij het inschrijven in het vastgoedregister moet de lokale overheid dit ook controleren.

Betalen

U kunt niet rechtstreeks storten op de bankrekening van de verkoper. Het aankoopbedrag moet naar de Banco Central (Nationale Bank van Brazilië) gestuurd worden. De verkoper moet bewijzen voorleggen aan zijn bank dat het geld dat toekwam bij de Banco Central voor hem bestemd is door het voorleggen van de verkoopovereenkomst (Contrato de Promessa de Compra e Venda), een veilige procedure. De bankier is medeverantwoordelijk. De verkoper heeft 90 dagen tijd om die bewijzen voor te leggen, zoniet gaat het

geld terug naar het land en de bankrekening van herkomst. In Brazilië wordt het eigendomsrecht zeer ernstig genomen. Het opmaken van een testament is dan ook een goed idee.

Na de aankoop

Of u er nadien zelf op vakantie gaat, ofwel verhuurt aan andere vakantiegangers, lokaal toezicht blijft noodzakelijk. Ernstige vastgoedbedrijven bieden die service aan en ontlasten u van de zorg voor uw eigendom als u afwezig bent. In andere gevallen valt het aan te raden om een 'caseiro' in dienst te nemen, iemand die de woning onderhoudt, de kleine rekeningen betaalt en een oogje in het zeil houdt. Dit is geen overbodige luxe. Wanneer uw terrein groot genoeg is, dan zou iemand tijdens uw afwezigheid een stukje in beslag kunnen nemen en er een kleine woning op bouwen. Volgens de Braziliaanse wet kan iemand nadien niet zomaar verplicht worden zijn woning te verlaten indien hij er eenmaal woont. Om eventuele moeilijkheden te vermijden valt toezicht aan te raden.

Om uw CPF in regel te houden met de fiscus moet er jaarlijks een belastingaangifte ingediend worden, tenminste als u inkomsten heeft via verhuren. Wie geen inkomsten heeft in Brazilië is vrijgesteld van aangifte.

Condomínio

Als u helemaal vrij wil zijn van alle zorgen, koop dan een woning of een flat in een condomínio (woongemeenschap). De betaling van een maandelijkse fee (gemeenschappelijke kosten) dekt diensten als huisvuilophaling, bewaking, onderhoud van de buitenaanleg en gemeenschappelijke delen van het condomínio, zwembad (indien aanwezig),

aansluiting van nutsvoorzieningen, administratie en dergelijke meer. Het bedrag is afhankelijk van de geboden diensten, de ligging en de geboden levenskwaliteit.

Andere kosten

Jaarlijks moet er een onroerend goed belasting betaald worden, de IPTU (Imposto Predial e Territorial Urbano). De waarde van de IPTU verschilt naarmate de ligging en de waarde van het eigendom. Een gemiddeld bedrag voor een normale flat aan zee kan schommelen tussen 400 en 600 euro. Vrijwel alle gemeentebesturen bieden de mogelijkheid om deze belasting in stukjes te betalen, gespreid over het jaar. Wie het bedrag in 1 keer betaalt krijgt meestal een korting van 10%.

Bij de aankoop wordt er een overdrachttaks geheven. Deze belasting wordt bepaald door het 'Município' (de gemeente). Een voorbeeld: de waarde van de ITIV (Imposto Transmissão Intervivos) in Salvador (Bahia) bedraagt 3% van de verkoopprijs.

Voor de opmaak van de verkoopakte (Escritura Pública) moet er een kleinere taks betaald worden, afhankelijk van de waarde. Idem dito voor de inschrijving in het Cartório de Imóveis.

Hoe kopen

U kunt gewoon als privé persoon kopen. Daarvoor moet u eerst een CPF aanvragen bij de Receita Federal (via het internet), of bij het Braziliaanse consulaat in uw land.

Indien u een vennootschap heeft in uw land kan u er een internationale vennootschap van maken. Daarvoor moet er in Brazilië een CNPJ nummer aangevraagd worden.

Een derde mogelijkheid bestaat erin om een LTDA (Limitada) op te richten, het Braziliaanse equivalent van een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid. Minstens twee vennoten zijn vereist en een Braziliaanse administrator.

Bij het verkopen van het eigendom moet er 15% belasting op de meerwaarde betaald worden in Brazilië. Bij overlijden gelden er successierechten. Die bedragen 4% van de officiële waarde.

12 – Drie grootste steden

Rio de Janeiro

Foto: Link2Brazil

Rio de Janeiro staat bekend als ‘Cidade Maravilhosa’ (wonderbaarlijke stad). Er zijn zowat 7 miljoen inwoners wat Rio tot een van de meest dichtbevolkte steden ter wereld maakt. Lichaamscultuur, cerveja (bier), stranden, samba, voetbal en cacháça (gestookt van suikerriet) zijn typisch maar ook gekende problemen als favela’s (sloppenwijken), drugsmisbruik, geweld en corruptie. De levenslust kent een hoogtepunt tijdens het jaarlijkse carnaval. Rio is een aantrekkelijke stad voor de wereldreiziger met leuke restaurants, gratis stranden en gemakkelijk en goedkoop openbaar vervoer. Rio de Janeiro is ongetwijfeld de culturele en toeristische hoofdstad van Brazilië.

Bezienswaardigheden

De stad is verdeeld in een Zona Norte en een Zona Sul door de Serra da Carioca, een mooi bergachtig gebied dat deel

uitmaakt van het nationaal park van Tijuca. Een zicht vanop de Corcovado berg (het Cristo beeld) geeft een klaar beeld van de geografie van Rio de Janeiro. De meeste industrie alsook de internationale luchthaven Tom Jobim, het reusachtige Maracanã voetbalstadion en de Quinta da Boa Vista (met het nationaal museum) bevindt zich in de Zona Norte. Copacabana, Ipanema en Leblon behoren tot Zona Sul.

Er is veel meer te zien in Rio dan mooie stranden: koloniale gebouwen, musea, kerken, restaurants, winkels, bars en leuke straathoekjes. Bezoek Flamengo, Botafogo, Copacabana, Leme, Arpoador, Ipanema, Leblon (drink een 'água de coco' op de 'mirante' - plek met panoramisch uitzicht), Pão de Açúcar, Cristo Redentor (op de Corcovado berg), Barra da Tijuca (het 'Knokke Zoute' van Rio), de Jardim Botânico, Santa Teresa Bondinho, het Parque Nacional da Tijuca (Alto da Boa Vista), het binnenmeer Lagoa Rodrigo de Freitas en (natuurlijk) de stranden van Ipanema, Copacabana, Leblon, Botafogo, Flamengo en Gávea.

São Paulo klopt Rio de Janeiro inzake economische sterkte, maar stad en staat Rio de Janeiro staan op de tweede plaats in de ranking van het BNP (bruto nationaal product) in Brazilië. De twee grootste Braziliaanse bedrijven, Vale (mijnen) en Petrobras (petroleum) hebben hun hoofdzetel in Rio de Janeiro, evenals mediagigant O Globo. Grote telecommunicatiebedrijven als Oi, TIM, Embratel, Net en Star One (satellietdiensten) opereren vanuit Rio de Janeiro. Rio is ook een belangrijk productiecentrum voor televisie en

film. Andere namen die vanuit Rio opereren: Coca Cola, Michelin, Peugeot Citroën, GE olie & gas, Xerox Brasil e.v.a.

Bevolking

Volgens het IBGE wonen er in de stad Rio de Janeiro iets meer dan zes miljoen mensen. Honderd jaar geleden waren er dat minder dan 1 miljoen. Die bevolking is voor meer dan 50% blank en van Europese (vooral Portugese) afkomst, maar ook veel Brazilianen die vanuit het (armere) noordoosten naar het zuiden trokken, op zoek naar een beter leven. De kleurlingen (gemengd) maken 33% uit; 12% zijn zwarten. De rest bestaat uit oosterlingen, mensen van indiaanse afkomst enzovoort. Inwoners van Rio de Janeiro worden als 'Cariocas' bestempeld.

Sociaal

Rio de Janeiro is een stad met scherpe tegenstellingen tussen arm en rijk. De contrasten zijn duidelijk merkbaar als men bekende wijken als Ipanema of Barra da Tijuca vergelijkt met de grote sloppenwijk Rocinha (tussen beiden in) of met het Complexo do Alemão (in de zona norte). Miljoenen mensen leven nog steeds in mensonwaardige omstandigheden, de meerderheid van hen in de voorsteden of op een van de vele morro's (heuvels) die de stad rijk is. Goede scholen en hospitalen zijn er niet in de arme buurten, het sociale onrecht overheerst. Het geweld en de misdaad is sinds het begin van de jaren negentig erg gestegen waardoor Rio de Janeiro de twijfelachtige reputatie bezit van een van de gewelddadigste steden ter wereld. Enkel al in 2007 kwamen er wekelijks 80 mensen om het leven door geweld: moorden, overvallen of een verloren kogel tijdens een van de

vele schietpartijen tussen de politie en de traficantes (drugshandelaren). Ook de politie van Rio de Janeiro wordt als een van de meest gewelddadige ter wereld beschouwd. Toch is er een kentering merkbaar. De jongste jaren werd de macht in vele favela's overgenomen door "milícias", privé milities die bestaan uit politiemannen, brandweerlui, militairen en zelfs politici. De favela bewoners liggen bij hen evenzeer onder de knoet maar zien liever de milities als de traficantes (drugsdealers). Die milities eisen beschermingsgeld van de bewoners, verplichten hen bijvoorbeeld om hun gasflessen enkel bij hen te kopen (aan een hogere prijs), controleren de in- en uitgangen van de favela's, zetten illegale diensten op als 'gatonet' (illegale verdeling van kabel-tv en/of internet) en dies meer. De overheid begon ook met de inplanting van eenheden van de vredespolitie in verscheidene sloppenwijken, maar het is nu al duidelijk dat dit vredesproces nog jaren zal aanslepen.

Pollutie

De schoonheid van Rio de Janeiro wordt ontsierd door pollutie die niet alleen door het hectische verkeer veroorzaakt wordt. De Guanabara baai is erg vervuild, vooral om en rond Ilha do Governador, net daar waar de meeste toeristen aankomen op de internationale luchthaven Tom Jobim. Ook de Lagoa Rodrigo de Freitas heeft van vervuiling te lijden, veelal veroorzaakt door het stijgende aantal condominiums in de buurt waarvan sommigen hun afvalwater op illegale en onverantwoorde wijze in het meer laten lopen. Dit is eveneens het geval in het nog steeds groeiende Barra da Tijuca waar er aan hoge snelheid gebouwd wordt.

Bekende carioca: Antônio Carlos Jobim

Foto: Tânia Rêgo/ABr

Antônio Carlos (Tom) Jobim (1927 – 1994) was een Braziliaans componist. Jobim wordt beschouwd als de Gershwin van de Latijns-Amerikaanse muziek. Hij heeft meer dan vijftig composities geschreven, waarvan minstens de helft echte standards zijn geworden. Zijn beroemdste stuk is ‘Garota de Ipanema’ of ‘The Girl from Ipanema’, met tekst van Vinicius de Moraes, dat tevens ook de doorbraak voor Astrud Gilberto betekende. Iedereen die voor 1970 geboren is, kan dit nummer meefluiten of kent het op zijn minst. Hij stierf in New York tijdens een hartoperatie. Hij kreeg in Brazilië een staatsbegrafenis net als formule 1-coureur Ayrton Senna. Frank Sinatra was een vriend en bewonderaar van Tom Jobim en maakte om deze vriendschap te bezegelen ook twee albums met hem. Buiten het meeslepende ritme is ook de zeer smaakvolle harmoniekeuze met verrassende melodielijnen typerend voor Jobim. [Klik hier](#) voor de website over deze legende.

São Paulo

Foto: Link2Brazil

São Paulo is in vele opzichten erg verschillend van Rio de Janeiro, het toeristische plaatje van Brazilië. Met zijn (bijna) 20 miljoen inwoners (Região Metropolitana, ofwel Grande São Paulo omvat 39 municípios die de volledige stad + rand uitmaken) mag São Paulo zich de grootste stad noemen van de zuidelijke hemisfeer, van beide Amerika's en van Brazilië zelf. De stad zelf is 1.523 vierkante kilometer groot, per vierkante kilometer wonen er 7.148 mensen. Ter vergelijking: in België wonen er 347 mensen per vierkante kilometer op een totaal van 10.296.350 inwoners, iets minder dan het aantal inwoners van São Paulo zonder de bijbehorende municípios (10.886.518).

Er wonen nogal wat immigranten in São Paulo; miljoenen Italianen en Japanners emigreerden naar São Paulo in het einde van de 19de eeuw en in het begin van de 20ste eeuw. Miljoenen Brazilianen uit het binnenland (vooral uit het noordoosten) volgden (en volgen nog steeds) hun voorbeeld. Hierdoor werd São Paulo een cultureel en industrieel

centrum dat tot het rijkste van Brazilië mag beschouwd worden. Die rijkdom bracht ook problemen mee, vergelijkbaar met de problemen van andere grote wereldsteden. Op dit moment rijden er meer dan zes miljoen voertuigen rond in São Paulo, met alle gevolgen vandien. São Paulo wordt dagelijks overvlogen door de tweede grootste helikoptervloot ter wereld, enkel voorafgegaan door New York. Inzake het gezegde 'This city never sleeps' is São Paulo de winnaar. Paulistanen (inwoners van de stad; inwoners van de staat worden Paulistas genoemd) noemen hun stad Sampa en, ondanks het niet ophoudend geklaag over de verkeersellende, straatgeweld of pollutie, zouden ze er niet aan denken om elders te gaan wonen.

São Paulo vormt een plateau op 792 meter boven de zeespiegel. Het kan er bepaald koud zijn in de (Braziliaanse) winter en erg heet in de zomer. De stad maakt een grote indruk bij een eerste bezoek, maar voor wie houdt van grote steden en de opwindende van het nachtleven kan São Paulo een aangename ervaring zijn.

Bezienswaardigheden

Interessante bezienswaardigheden van São Paulo: de Mercado Municipal, het fraaie Parque Ibirapuera, het Pátio do Colégio (waar de Jezuïeten in 1554 de stad oprichtten), het Teatro Municipal (de trots van São Paulo), diverse leuke en interessante musea (Museu de Arte Moderna of Contemporânea, Aeronautica, Museu de Arte Sacra, Museu Lasar Segall...), het Instituto Butantã (waar meer dan 1.000 slangen gehouden worden om hun venijn op te vangen voor de productie van tegengif), Casa do Bandeirante, het Museu do Ipiranga (met fraaie tuinen).

Sociale problemen

Hoewel er in São Paulo minder favela's zijn dan in Rio de Janeiro bestaat ook daar een ernstig sociaal probleem dat zich vooral vertoont in een groot tekort aan woongelegenheid. Volgens gegevens van het IBGE liep dat tekort in het jaar 2000 al op tot 800.000 woningen. Dat is het equivalent van 3 miljoen mensen die geen toegang hebben tot een normale woning en daarom hun toevlucht zoeken in favela's met de daaraan gekoppelde gevolgen van geweld en miserie.

De misdaadfractie PCC (Primeiro Comando da Capital) vond zijn oorsprong in de jaren negentig, in de gevangenis van Taubaté (op 134km van São Paulo). De PCC breidde zich uit tot andere gevangenissen en wordt momenteel beschouwd als de grootste misdadige organisatie van Brazilië, een misdaadsyndicaat met activiteiten als ontvoeringen, gevangenisopstanden, bankovervallen, drugshandel tot moorden. Hun voornaamste wapen is de gsm. Dankzij de gebrekkige controle in de Braziliaanse gevangenissen worden er gsm's binnen gesmokkeld waarmee opgesloten kopstukken van de PCC de misdaden coördineren en organiseren. Dit leidde in 2007 ondermeer tot hevige aanvallen op politieposten, banken en brandweerkazernes in São Paulo waarbij tientallen doden vielen. Er zijn signalen dat de PCC niet alleen in de stad en staat São Paulo opereert, maar ook vertakkingen heeft naar Rio de Janeiro, Minas Gerais, Bahia, Alagoas, Mato Grosso, Paraná en Rondônia. Hun macht gaat zo ver dat ze delen van hun misdaadgeld investeren in de studies van aankomende advocaten, dit met de bedoeling dat die hen verdedigen eenmaal ze afgestudeerd

zijn. Af en toe slaagt de politie erin een corrupte advocaat te betrappen terwijl hij/zij een gsm binnen smokkelt in een of andere gevangenis.

Bekende Paulistano: Ayrton Senna

Foto: Wikimedia Commons

Ayrton Senna da Silva (1960 - 1994) stond in 1993 op de derde plaats in de wereld als best betaalde atleet. In dat jaar kon hij 18,5 miljoen dollar bijschrijven op zijn bankrekening. Voor Brazilianen was Senna een levende legende, hun drievoudige kampioen en het levende bewijs dat een Braziliaan de wereld aankon en zelfs kon overwinnen. Helaas, op 1 mei 1994 sloeg het noodlot toe tijdens de Grand Prix op de Imola omloop in Italië. Om 9u13 Braziliaanse tijd vloog Senna de Tamburello bocht uit aan 300km/uur en sloeg te pletter tegen een muur. De scène werd live uitgezonden op de Braziliaanse televisie en zorgde meteen voor een nationaal trauma.

Ayrton Senna kreeg een staatsbegrafenis. Toen het vliegtuig aankwam met zijn stoffelijk overschot stonden 250.000 fans

hem op te wachten. De lijkdienst werd bijgewoond door 110.000 rouwenden; de tocht naar de begraafplaats Morumbi kreeg een gevolg van 250.000 mensen. Tot op vandaag wordt Senna aanbeden als een afgod van de sport. Nogal wat Braziliaanse autobestuurders zien zichzelf als een soort Ayrton Senna-kloon op de gewone wegen. Het mag dan ook geen verwondering wekken dat de ongevallenstatistieken van Brazilië schrikwekkend zijn. In de eerste vijf maanden van 2008 kwamen 3.000 mensen om het leven op Braziliaanse wegen op een totaal van 53.000 ongevallen. De voornaamste oorzaak van al die ongevallen is de onvoorzichtigheid van de Braziliaanse autobestuurder. De meeste slachtoffers vallen bij frontale aanrijdingen, door gevaarlijke inhaalmanoeuvres.

Salvador

Foto: Link2Brazil

Ook al is Salvador de derde grootste Braziliaanse stad, er woont nauwelijks de helft van het aantal mensen in Rio. Het is er wat properder, kleurrijker en vooral rustiger. De grote contrasten, typisch voor Brazilië, bestaan hier vooral in het verschil tussen het oude en het nieuwe gedeelte van Salvador, ruw weg omschreven als Cidade Alta en Cidade Baixa met een gemiddeld hoogteverschil van 85 meter. Het nieuwere gedeelte van Salvador is stilaan geëvolueerd naar een moderne stad gekenmerkt door opvallend gekleurde en fraaie moderne buildings met genoeg ruimte ertussen zodat de frisse zeebries de stad vrij kan houden van pollutie, iets wat ook de tropische warmte wat draaglijker maakt. Het oude historische centrum heet 'Pelourinho' en is de moeite waard om er een wandeling te maken.

Bevolking

In Grande Salvador (região metropolitana) wonen 3.677.000 mensen, in de stad zelf wonen er 2.893.000 met 4.092 mensen

per vierkante kilometer. Salvador ligt op 8 meter boven de zeespiegel. Inwoners van Salvador worden als ‘Soteropolitanos’ bestempeld, afkomstig van het Griekse woord Soterópolis (stad + verlosser). Vroeger heette de stad gewoon Bahia, nu de naam van de staat waarvan Salvador de hoofdstad is. Ook de bijnamen ‘Capital da Alegria’ (hoofdstad van de vreugde, omwille van de vele feesten zoals het carnaval) en “Roma Negra” (zwart Rome, omwille van het grote aantal zwarte inwoners) zijn niet ongebruikelijk.

Salvador beschikt over enkele populaire stranden waar het goed vertoeven is omwille van de altijd aangename temperatuur van het zeewater: Praia de Itapuá, Praia dos Artistas, Praia de Ondina, Praia de Stella Maris en Praia do Porto da Barra zijn de bekendste. De wijk Pelourinho is een toeristische attractie, de naam van een belangrijk koloniaal plein in het centrum van de hoofdstad Salvador van de Braziliaanse deelstaat Bahia. Het was vroeger de plek waar slaven werden verhandeld en ook bestraft. Tegenwoordig is het een centrum van Afro-Braziliaanse cultuur en een belangrijke toeristische bestemming. De naam Pelourinho wordt ook wel gebruikt voor het gehele historische centrum van Salvador. Men kan er veel Afro-Braziliaanse muziek horen. Ook vindt er capoeira plaats. Het plein is ook een belangrijk centrum tijdens het carnaval. In Pelourinho bevindt zich de Kerk van Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans van de Zwarten (Igreja Nossa Senhora do Rosário dos Pretos). Deze kerk is vanaf 1704 gebouwd door een broederschap van slaven en vrije Afro-Brazilianen. Zij hebben hier bijna een eeuw over gedaan. Nog steeds is de kerk een belangrijk element in de geschiedenis van de Afro-Braziliaanse bevolking. In totaal zijn er welgeteld 365

katholieke kerken in Salvador, de bewoners zeggen dan ook graag dat er iedere dag in een jaar naar een andere kerk kan bezocht worden.

Economie

Salvador is economisch het meest ontwikkeld in de staat Bahia. Landbouw komt er weinig aan te pas omdat er geen landbouwgronden zijn binnen de regio van de stad en randgebieden. De economie wordt er voornamelijk bepaald door de diensten sector (bijna 79%), de industrie is voor 21% verantwoordelijk van het lokale BNP. Het toerisme is een belangrijke bron van inkomsten.

Sociaal

Ondanks de rijkdom van Salvador die de stad op een van de hoogste niveaus brengt van alle Braziliaanse steden in het noord-oosten zijn er ook grote ongelijkheden. Ook in Salvador zijn favela's, de inwoners gebruiken echter de omschrijving 'bairro' (wijk). In sommige van die bairro's staat de levensstandaard op Afrikaans peil, in andere delen van Salvador heerst er een Europese levensstandaard. Salvador mag als het centrum van de Afro-Braziliaanse cultuur beschouwd worden. De meerderheid van de bevolking is zwart of kleurling. Slechts 18% van de inwoners zijn blanken. Salvador is de stad met het grootste aantal Afrikaanse afstammelingen ter wereld.

Toeristisch

Salvador is een belangrijke toeristische bestemming voor Brazilianen, maar ook voor internationale bezoekers. Enkel Rio de Janeiro scoort hoger bij deze laatsten. De combinatie

van fraaie stranden, de fraaiheid van de architectuur, vele goede restaurants, het jaarlijkse carnaval, de zonsondergang over de Baía de Todos os Santos, muziek & theaters e.a. is bijzonder aantrekkelijk. Een bezoek aan de Mercado Modelo is een must, men vindt er tonnen artisanale spullen zoals berimbaus en andere souvenirs, een bijzonder kleurrijk spektakel. Het carnaval in Salvador wordt als een van de grootste ter wereld beschouwd en werd als dusdanig erkend door het Guinness Book of Records in 2004. Enkele voorname attracties op een rijtje: de Lacerda lift, Pelourinho, de kerk Nosso Senhor do Bonfim, het Palácio Rio Branco, de Farol da Barra en Itapuá, Parque das Dunas, Lagoa do Abaeté, Alto do Ondina, het museum van moderne kunst van Bahia, het fort van São Marcelo, de markt van São Joaquim, Solar do Unhão en het nieuwe voetbalstadion Fonte Nova.

Belangrijke data

1 januari: Processie van Senhor Bom Jesus dos Navegantes met fraaie ontschepingen in de Baía de Todos os Santos.

2 februari: Adepten van de Afrikaanse religie Candomblé huldigen de koningin van de zee Iemanjá, gesymboliseerd door een zeemeermin. Het feest vindt plaats aan de Rio Vermelho. Bootjes met geschenken (bloemen, parfum, voedsel & drank) voor Iemanjá worden in bootjes de zee opgeduwd. Later volgt er een samba feest met veel bier tot in de vroege uurtjes.

Februari-maart: Het grootste carnavalsfeest ter wereld gedurende zeven dagen voorafgaande aan Aswoensdag met

optochten in “blocos” en “trios-elétricos” (vrachtwagen uitgerust met podium en geluid)

Juni: de maand van de “Festas Juninas” waarin São João gehuldigd wordt.

27 september: Feest van São Cosme en São Damião.

Van 29 november tot 8 december: Feesten van de “Dia da Nossa Senhora da Conceição”.

14 december: Santa Luzia.

Bekende Soteropolitano: Gilberto Gil

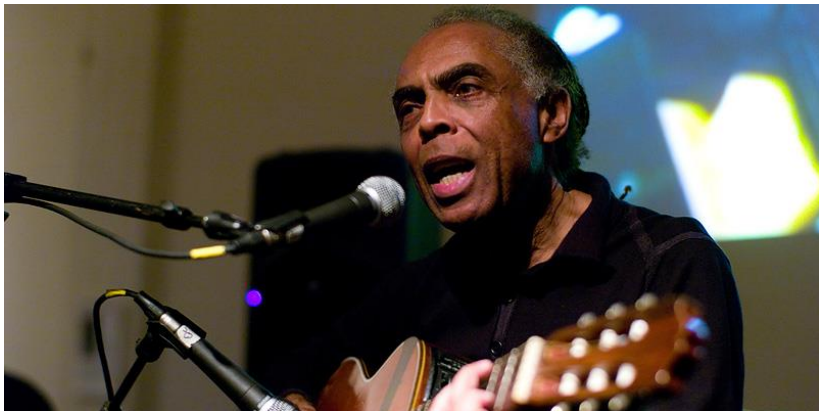

Foto: Wikimedia Commons

Gilberto Passos Gil Moreira (66) is een Braziliaanse zanger en componist, en tevens minister van cultuur in de regering Lula. Hij werd vooral bekend als een van de leiders van de cultuurstroming tropicalismo. Gilberto Gil is geboren in Salvador, de hoofdstad van de Braziliaanse deelstaat Bahia. Kort na zijn geboorte verhuisden zijn ouders naar het binnenland van deze staat. Als kind luisterde hij vaak naar een soort van gitaarbattles, waarin gitaristen het tegen

elkaar opnamen om te zien wie de beste was. Toen hij acht jaar oud was, ging hij terug naar Salvador, waar hij erg beïnvloed werd door de trios elétricos die tijdens het carnaval speelden. Aan het eind van de jaren 1950 speelde Gil forró-muziek in een band met de naam Os Desafinados (De Valsspelers). Rond deze tijd hoorde hij voor het eerst de muziek van João Gilberto. Daarop kocht hij een gitaar en leerde hij de bossa nova te spelen. In die periode studeerde hij bedrijfskunde, en nam hij jingles en reclamespotjes op. In 1965 verhuisde hij naar São Paulo, waar hij een baan kreeg bij de firma Gessy Lever, een voorloper van Unilever. Hij begon zich echter telkens meer op de muziek toe te leggen.

In 1964 waren de zangers Gilberto Gil, Caetano Veloso, diens zus Maria Bethânia, Gal Costa en Tom Zé te zien in de televisieshow *Nos por exemplo* (Wij bijvoorbeeld). Dit zou van groot belang zijn voor de carrières van deze zangers. Hierna begon Gil veel met Caetano Veloso samen te werken. In hun teksten kwam hun sociale betrokkenheid naar voren, een belangrijk element in de Tropicália-stroming die zij zouden vormgeven. De eerste opname op een elpee stamt van 1965, toen hij het lied *Iemanjá* zong tijdens het Vijfde Festival van Balança, georganiseerd door de rechtenfaculteit van de Mackenzie-universiteit in São Paulo. Van dit festival werd een elpee opgenomen. Daarna ging het snel. In hetzelfde jaar 1965 had hij zijn eerste hit, toen de zanger Elis Regina het door hem geschreven nummer *Louvação* uitbracht. Maria Bethânia, die nog sneller bekend was geworden dan Gil, hielp om zijn carrière een verdere impuls te geven. In deze periode waren Gil en Veloso qua manier van werken, bekendheid en betekenis voor de Braziliaanse

muziek een beetje vergelijkbaar met het duo Lennon & McCartney in Groot-Brittannië.

Mede door hun sociaalkritische teksten werden Gil en Veloso door het militaire bewind, dat in 1964 aan de macht kwam, echter als ‘gezagsondermijnend’ gezien. Zij werden een tijdlang gevangen gezet, waarop zij besloten het land te verlaten en naar Londen vertrokken. In zijn Londense periode nam Gil nummers in het Engels en het Portugees op, en speelde hij ook met groepen als Yes, Pink Floyd en The Incredible String Band. Door velen wordt deze tijd als een van zijn meest creatieve periodes gezien. In 1972 keerden Gil en Veloso terug naar Brazilië.

Van 1989 tot 1992 was Gil gemeenteraadslid van Salvador. In 2002 vroeg de verkozen president Luiz Inácio Lula da Silva hem als Minister van Cultuur in zijn regering. Gil werd formeel in deze functie ingewijd op 2 januari 2003. Deze beslissing kwam hem echter op kritiek te staan van diverse personen uit de Braziliaanse kunstwereld.

13 – Sport in Brazilië

Het stadion Maracanã in Rio de Janeiro. Foto: Wikimedia Commons

In Brazilië worden diverse sporten beoefend, georganiseerd door nationale confederaties. Het belangrijkste is het Comitê Olímpico Brasileiro. Het zal geen verrassing zijn dat voetbal de meest beoefende sport is van het land. Diverse sporten zijn van Braziliaanse oorsprong: Peteca (Indiaca), Zandborden, Frescobol (Matkot), Strandvoetbal, Futebol de Saco (futsac), Biribol (een soort water volley), Futetênis, Acuaride en Futevôlei. Wat vechtkunsten betreft zijn vooral Capoeira, Vale-tudo en Jiu-jitsu brasileiro van Braziliaanse aard en oorsprong.

Veel aandacht gaat ook naar bekende sporten als autorennen, basket, volley, judo en tennis. Er zijn vele clubs van liefhebbers die wedstrijden organiseren. Naast deze privé instellingen doen ook de overheden van deelstaten en gemeentes mee, door het leveren van sportinfrastructuur, zowel voor de amateurs als voor de professionele sportbeoefenaars.

In de laatste jaren verbeterden de prestaties van de delegaties die Brazilië vertegenwoordigden op sportieve samenkomsten zoals de Pan-Amerikaanse- en Olympische Spelen. De editie van de Pan-Amerikaanse Spelen 2007 vond in Rio de Janeiro plaats, voor de tweede keer. De eerste keer was in 1963, in São Paulo. Op 2 oktober van 2009 werd Rio de Janeiro uitgekozen als de locatie voor het houden van de Olympische Spelen van 2016. Het zal de eerste keer zijn dat die zomerspelen in Zuid-Amerika plaatsvinden.

Vandaag neemt Brazilië deel aan dertien verschillende Multi-sportevenementen: de Olympische zomer- en winterspelen, de Paralympische Spelen, de Pan-Amerikaanse Spelen, de Parapan-Amerikaanse Spelen, de Zuid-Amerikaanse Spelen, de Zuid-Amerikaanse Strandspelen, de Universíada de Verão/Inverno (universitaire atleten), de Lusofonia Spelen (tussen Portugees sprekende landen), de CPLP Spelen (vergelijkbaar met Lusofonia, maar ook met atleten die jonger zijn dan 16), de Militaire Wereldspelen en de Wereldspelen (internationaal sportevenement, bedoeld voor sporten en sportonderdelen die niet binnen de Olympische Spelen vallen).

Olympische Spelen

In de rangschikking van gouden medailles leverde Brazilië zijn beste prestaties in 2004, in Athene, met vijf medailles. In de totale rangschikking van alle medailles won Brazilië er zeventien in 2012, in Londen. Van die zeventien waren er drie in goud. De slechtste prestatie was in Sidney (2000): Brazilië won in dat jaar slechts 12 medailles, geen enkele

daarvan was goud. Brazilië deed voor het eerst mee aan de Olympische Spelen in 1920.

Atleet Vanderlei Cordeira, winnaar van een bronzen medaille in de marathon van 2004. Foto: Ricardo Stuckert/PR – Wikimedia Commons.

Brazilië heeft geen traditie in Olympische Winterspelen en behaalde tot nog toe geen enkele medaille. Na de editie van Vancouver in 2010, werd daarom beslist om projecten voor te stellen aan het Braziliaanse Olympische Comité om de beoefening van deze sporten te stimuleren, inclusief de bouw van trainingscomplex in São Paulo.

De populairste sporten

Zoals algemeen bekend staat voetbal vooraan op de lijst van sporten bij de Brazilianen. Dit wordt nog eens extra gestimuleerd door de media die vooral hierop focussen. De openbare televisiezenders overdrijven er vrij sterk in, tot op het punt dat ze zich moeien met de tijdstippen van belangrijke wedstrijden om ze in hun programmatie te laten passen. Kleine futiele gebeurtenissen in het leven van de voetbalvedetten worden lang en breed uitgesmeerd alsof het belangrijke feiten zijn. Ook in lofbetuigingen of kritieken

wordt overdreven. Commentators worden voornamelijk geselecteerd vanwege hun (uitsluitende) kennis van voetbal en hun talent om de kijkers op te zwepen. Kortom, alles staat in het licht van de kijkcijfers. Deze houding krijgt alsmaar meer kritiek van mensen die vinden dat andere sportvormen meer aan bod moeten komen. Die worden nu enkel getoond als er een Braziliaanse selectie aan deelneemt. Anderzijds is het volleybal in opmars, dit gezien de betere prestaties van de Brazilianen op internationaal vlak.

Bij de betaalde televisiezenders gaat er wat meer aandacht naar andere sporten, maar ook daar is er meestal voetbal te zien.

Historisch gezien zijn de Braziliaanse radiozenders verantwoordelijk voor de popularisatie van sport. Tot op vandaag luisteren veel Brazilianen naar sportprogramma's, maar ook hier gaat de meeste aandacht naar het voetbal.

Gespecialiseerde kranten als Lance! en Jornal dos Sports worden druk gelezen. Anderen zoals Gazeta Esportiva werden opgedoekt. Ook in de schrijvende pers vormt voetbal het belangrijkste onderwerp.

De meest uitgebreide sportinformatie is te vinden op het Braziliaanse internet met vrij volledige informatie over zowat alle sportmodaliteiten, inclusief live uitzendingen.

Voetbal (futebol)

Brazilië heeft een groot potentieel op het vlak van voetbal, uitblinkend in het aantal premies, maar ook in de export van spelers. Brazilië won vijfmaal de wereldbeker voetbal: Zweden 1958, Chili 1962, Mexico 1970, Verenigde Staten

1994, Zuid Korea/Japan 2002. Diverse Brazilianen kenden wereldfaam, de grootste onder hen is Pelé (Edson Arantes do Nascimento). Tijdens het jongste WK, dat van 2014 in Brazilië, kende de Braziliaanse selectie een forse nederlaag in de beslissende wedstrijd tegen het Duitse team, eindigend in 7-1.

Voetbal is zonder enige twijfel de meest beoefende sport van het land, met als belangrijkste competities het Braziliaanse kampioenschap (Campeonato Brasileiro de Futebol, ook gekend onder de bijnaam Brasileirão) en de Beker van Brazilië (Copa do Brasil). Verder zijn er ook nog de kampioenschappen van verschillende deelstaten, voornamelijk waar voetbal een sterke traditie vormt zoals São Paulo, Rio de Janeiro, Minas Gerais. Rio Grande do Sul, Paraná, Pernambuco en Bahia. Er zijn maar weinig Brazilianen die niet supporteren voor een of andere club. Dat gaat zover dat sommige uitdrukkingen uit het voetbal gerukt werden voor het dagelijks taalgebruik, zoals 'chute' (schop) en 'pisar na bola' (op de bal stappen), ook door mensen die geen enkele affectie hebben met deze sport.

V.l.n.r.: Ronaldinho Gaúcho, Kaká en Pelé. Foto's: Reto Stauffer/Roberto Vicario/Wikimedia Commons.

Het voetbal kwam in Brazilië terecht in 1895, via de Engelsen, zoals in vele andere landen. De eerste clubs dateren uit die tijd. Zowel de clubs als de spelers waren destijds exclusief voor de elite van het land. Arbeiders, kleurlingen en de lagere sociale klasse in het algemeen mochten hooguit de wedstrijden bijwonen. Het heeft enkele decennia geduurd alvorens ze ook stilaan mochten deelnemen. Alles veranderde totaal in 1933 toen het voetbal geprofessionaliseerd werd. Enkele clubs boden weerstand en bleven doorgaan op liefhebbersniveau. Langzamerhand begonnen ze zich pas later aan te passen aan de nieuwe realiteit, maar niet allemaal.

Ondanks de meer dan 70-jarige geschiedenis van het Braziliaanse professionele voetbal, is de meerderheid van de clubs nog steeds in groei, zelfs enkele grote clubs. Ook in bepaalde grote steden zijn er clubs die veel moeilijkheden kennen op het vlak van organisatie, zowel fysiek als financieel. Het WK van 2014 heeft wel voor nieuwe en/of vernieuwde stadions gezorgd.

Strandvoetbal

Met meer dan 7.000 km strand is het niet verwonderlijk dat Brazilië een sterke traditie heeft op het vlak van strandvoetbal. Het land won al dertien keer de wereldbeker. Het is een sport die voornamelijk door mannen beoefend wordt. Van alle wereldkampioenschappen (17 tot nog toe) vonden er tien plaats op het strand van Copacabana, Rio de Janeiro.

Basket

Ook in de basketsport doen de Brazilianen het niet slecht. Ooit behoorde Brazilië zelfs bij de wereldtop, kent diverse grote spelers en wordt de sport in alle uithoeken van het land beoefend. Anderzijds kende het basket een lange periode van crisis waardoor de mannelijke Braziliaanse selectie afwezig was bij drie opeenvolgende edities van de Olympische Spelen. Er kwam een reorganisatie met de oprichting van NBB (Novo Basquete Brasil) die verantwoordelijk is voor het kampioenschap van de Braziliaanse basketclubs, en het binnenhalen van een nieuwe trainer, de Argentijn Rubèn Magnano. Zijn werk zorgde ervoor dat de Braziliaanse selectie weer deelnam aan de Olympische Spelen na 16 jaren afwezigheid. Bij de Spelen van 2012 in Londen maakte de selectie een goede beurt en eindigde op de vijfde plaats. Bekende Braziliaanse basketters zijn Oscar Schmidt en Hortência Marcari. Anderen als Nenê, Leandro Barbosa, Anderson Varejão en Tiago Splitter zijn actief bij de NBA. Nog anderen spelen in Europese clubs, zoals Marcelinho Huertas (Barcelona). Het Braziliaanse basket won drie wereldbekers en vijf Olympische medailles, eentje in zilver, de andere in brons.

Volleybal

Volleybal staat op het moment op de tweede plaats wat belangstelling betreft. De competitie wordt georganiseerd door de 'Superliga Brasileira de Voleibol', opgesplitst in mannelijke en vrouwelijke deelnemers. In de jongste jaren kenden de Braziliaanse selecties erg goede resultaten; Brazilië bekleedt de eerste plaats in de ranking van de Internationale Volleybal Federatie, in beide modaliteiten. De vrouwelijke selectie behaalde vier Olympische medailles, twee bronzen en twee gouden. Het team is op dit moment vicewereldkampioen en de belangrijkste winnaar van de Grand Prix, met negen titels. Het mannelijke team werd driemaal wereldkampioen en behaalde 5 Olympische medailles, 2 gouden en drie zilveren. Ze werden tweemaal wereldkampioen en zijn de grootste winnaars van de 'Liga Mundial', met negen titels.

De Braziliaanse volleybal selectie tijdens een vriendschappelijke wedstrijd tegen de USA in Uberlândia (MG) in 2009. Foto: Miguelsola/Wikimedia Commons.

Zwemmen

De zwemsport is in opmars in Brazilië. De sport wordt vooral gepromoot bij jongeren en is adequaat in een land met een

subtropische klimaat. Hierdoor werden verscheidene Braziliaanse atleten erg bekend: Djan Madruga, Rômulo Arantes en Ricardo Prato in de jaren 70 en 80, Gustavor Borges en Fernando Scherer in de nineties. Vandaag staat César Cielo (Olympisch kampioen en wereldrecordhouder) bekend als een van de beste zwemmers ter wereld. Anderen als Felipe Franca, Thiago Pereira, Kaio Márcio de Almeida verbreken ook wereldrecords. Vrouwelijke atleten als Joanna Maranhão en Fabíola Molina zijn erg in opkomst.

Overige

Vechtsporten als Vale Tudo, Capoeira, Jiu-jitsu brasileiro en Judo zijn minder populair maar worden evenzeer druk beoefend. Capoeira werd onlangs opgenomen als cultureel erfgoed bij de Unesco. Judo is een populaire sport bij kinderen. Ook het tennis en tafeltennis worden behoorlijk druk beoefend. Maria Esther Bueno won 19 Grand Slams, en Gustavo Kuerten won driemaal op Roland Garros. Vandaag is de Braziliaanse tennisspeler Thomaz Bellucci een van de belangrijkste vertegenwoordigers van deze sport.

De autosport is sterk vertegenwoordigd op wereldvlak, voorheen met piloten als Emerson Fitipaldi, Nelson Piquet en de betreurde Ayrton Senna, vandaag met o.m. Felipe Massa en Felipe Nasr. Ook Stock Car Brasil en Fórmula Truck is behoorlijk populair. De motorsport doet het minder goed in Brazilië. Piloot Alex Barros deed het niet slecht maar schopte het nooit tot wereldkampioen. Eric Granado is een jonge belofte. Bij de turnsport zijn diverse talentvolle Braziliaanse atleten betrokken, zowel vrouwen als mannen. Enkele namen: Daiane dos Santos, Daniele Hypólito, Bruna Leal, Jade Barbosa, Laís Souza, Diego Hypólito, Arthur

Zanetti, Francisco Barreto, Sérgio Sasaki, Arthur Nory en Lucas Bitencourt.

Jade Barbosa. Foto: Wilson Dias/ABr

Andere vormen van sport in opkomst zijn skate, handbal, baseball, cricket, curling, Amerikaans voetbal, rugby, hockey en golf. Geen enkele van deze sportmodaliteiten zal echter ooit het niveau van populariteit kennen in Brazilië als dat van voetbal of volley, wegens diverse redenen.

14 – Politiek

De hoofdstad van Brazilië is Brasília. Sinds 1988 is Brazilië een federale presidentiële democratische republiek waar de president tegelijk het staatshoofd en het hoofd van de regering is. Een van de basisprincipes van de politiek in de republiek Brazilië is het meer-partijen systeem, een garantie op politieke vrijheid. De administratieve structuur van de staat is een federatie. Nochtans vormen de gemeentes autonome politieke entiteiten waardoor de federatie een tripartite wordt: de regering, de afzonderlijke deelstaten (26 + 1 'estados') en de gemeentes (municípios). De drie machten zijn de uitvoerende macht, de wetgevende macht en de juridische macht. De uitvoerende macht ligt in handen van de regering met de president aan het hoofd die gekozen wordt voor een ambtstermijn van 4 jaar die eenmaal met dezelfde periode kan verlengd worden. De wetgevende macht is genesteld in het nationaal congres, een stelsel met 2 kamers. De volksvertegenwoordigers worden vierjaarlijks gekozen in een proportioneel systeem per staat. De senatoren worden voor een termijn van 8 jaar verkozen.

De Braziliaanse presidenten van de jongste decennia op een rijtje; v.l.n.r. Fernando Henrique Cardoso, Luiz Inácio Lula da Silva, Dilma Rousseff. Foto's: Wikimedia Commons.

De 26 + 1 deelstaten worden geleid door een gouverneur die verkozen wordt voor 4 jaar, mogelijk te verlengen met dezelfde periode. Dit geldt ook voor de burgemeesters van de gemeentes. Zowel op het niveau van staat als gemeente is er slechts 1 kamer van ‘deputados estaduais’ (staat) of ‘vereadores’ (op gemeentelijk niveau). De juridische macht is in handen van 11 ministers die aangeduid worden door de president, op advies van de senaat. De ministers van het Supremo Tribunal Federal worden niet automatisch vernieuwd bij elk presidentieel mandaat, dit gebeurt enkel als een van hen op pensioen gaat, of na een overlijden.

Het gebouw van het 'Supremo Tribunal Federal' in de hoofdstad Brasília, Distrito Federal. Foto: Leandro Ciuffo/Wikimedia Commons

15 – Over Brazilië

In al die jaren in de status van ‘expat in Brazilië’ heb ik ontelbare malen antwoorden moeten geven op de meest uiteenlopende vragen over dit land. Mijn meningen & ervaringen zijn, uiteraard, persoonlijk. Er zijn vele andere expats, of toeristen die het land slechts sporadisch aan doen, emigranten die tevreden zijn, anderen teleurgesteld, investeerders die het volhielden, anderen die Brazilië de rug toekeerden, kortom evenveel mensen, evenveel meningen. Dat is goed. Het zou verkeerd zijn een mening te vormen en een beslissing te nemen, afgaande op de mening van 1 mens. ‘Get yourself a second opinion’, we schreven het al eerder.

Laboratório Nacional de Luz Síncrotron – Campinas – SP. Foto: Wikimedia Commons

Het is mijn oprechte overtuiging dat Brazilië een moderne natie is, weliswaar met gebreken op verscheidene vlakken. Sommigen zullen akkoord gaan, anderen niet. Hoe het ook zij, er zal altijd een verschil zijn tussen het vaderland en de nieuwe bestemming, welke dat ook moge wezen. Brazilië is een prachtig land, met een gastvrije bevolking. Anderzijds: een land is wat zijn bevolking ervan maakt. Een oud en bekend grapje doet hierover de ronde: *“God schiep hemel en*

aarde. Toen hij klaar was met Brazilië vroeg een engel: Heer, dit is een van de mooiste regio's op aarde geworden, een meesterwerk. Is dit het aards paradijs? God antwoordde: neen, wacht maar af tot je ziet welk volk ik er ga plaatsen“. Zelfs Brazilianen kunnen ermee lachen, maar het blijft altijd een beetje 'lachen als een boer met kiespijn'.

Een lid van de Braziliaanse inheemse bevolking in traditionele uitrusting. Foto: Agência Brasil.

Brazilië is relatief jong, kent zeker geen lange geschiedenis als het oude Europa. Er waren al inwoners toen de Portugezen aankwamen, maar de reeds aanwezige inheemse bevolking liet het land ongerept en de ontdekkingsreizigers maakten kennis met het werk van de Heer. Na de Portugezen kwamen anderen, uit alle hoeken van de wereld. En die lieten het land niet ongerept, ook de oorspronkelijke bewoners moesten het ontgelden. Er werd geroofd, vermoord, verwoest. Dankzij de enorme afmetingen van Brazilië slaagden ze er tot op heden niet in om het land totaal om zeep te helpen, gelukkig maar. Anderzijds is de schade enorm, zowel voor het land als voor zijn inwoners, niet in het minst de originele bewoners. De onafhankelijkheid kwam er, in het

begin van de 19de eeuw. De geschiedenis van Brazilië is dus nog maar net begonnen.

Vandaag bestaat de Braziliaanse bevolking uit een mengelmoes van verschillende rassen. De maatschappij werd uiteindelijk een democratie, een begrip dat zeer breed moet geïnterpreteerd worden. Sommigen vinden van niet. Natuurlijk niet, ze vergelijken Brazilië met hun eigen land en komen dan tot andere vaststellingen. Die vaststellingen kunnen onderling verschillen en hebben veel te maken met het motief van de immigrant in kwestie. Trok hij of zij naar Brazilië om emotionele redenen, werd hij of zij verliefd op een Braziliaanse inwoner (of inwonster), of ging het om economische redenen, als investeerder, of werknemer van een of ander internationaal bedrijf? Wat het ook zij, vroeg of laat zal hij kennis maken met de Braziliaanse realiteit. En die verschilt nogal van andere realiteiten, dat kon u elders al lezen in dit boek. Dat fraaie Braziliaanse kontje blijkt al snel niet te voldoen aan de verwachtingen, voor welke redenen dan ook. Op zakelijk vlak verloopt het ook niet altijd als verwacht. Goedgelovigheid wordt bestraft, en als dat nog niet volstaat, dan zal de Braziliaanse bureaucratie wel zorgen voor een nekslag. Leven, wonen en werken in Brazilië vraagt flink wat aanpassingsvermogen en vaak een ‘mens-erger-je-niet’ houding. Een goede manager kent succes omdat hij de juiste mensen inzet op de juiste plaats en op het juiste tijdstip. Dit geldt zeer zeker voor Brazilië waar men zich best omringt met goede en betrouwbare mensen. Ook zo in het beroepsleven. Het is van het allergrootste belang de juiste professionals te selecteren, iets wat niet overhaast kan gebeuren. Een beetje mensenkennis is mooi meegenomen, maar het is zo mogelijk nog veel belangrijker om de taal

onder de knie te krijgen zodat er geen misverstanden kunnen ontstaan tijdens de communicatie.

Politiek & maatschappij

De 'democratie' zoals wij die kennen in de lage landen, heeft een ietwat andere betekenis in Brazilië waar vaak nog het recht van de sterkste geldt, waar een buitenlander opkijkt van de straffeloosheid, het gebrek aan ethiek bij vele politici (niet in het minst die van de oude stempel), het vaak onnodige geweld van de mannen in uniform, de stedelijke (wan)orde, de maatschappelijke ongelijkheden, het gebrek aan respect voor het milieu. Dit alles leidde tot hevige protesten in juni 2013.

Betogers bezetten het parlement in de hoofdstad Brasília, in juni 2013. Foto: José Cruz/ABr

Niet zelden komen deze elementen aan bod in gesprekken tussen Brazilianen en buitenlanders, met alle gevolgen vandien. Brazilianen voelen zich vaak geïntimideerd, willen graag weten wat de buitenlander van hun land vindt, en moeten soms, tot hun beschaamdheid, toegeven dat hij gelijk heeft. Hij loopt echter op eieren, niemand vindt het leuk om

te horen dat zijn of haar land achterlijk is, noch minder die Braziliaan die het wel degelijk goed meent met de maatschappij waarin hij/zij leeft, hard werkt, belastingen betaalt en lijdzaam moet ondergaan dat zijn geld niet altijd even goed besteed wordt door zijn leiders. De meesten zullen het niet graag horen, maar mislukkingen zijn dikwijls het gevolg van een verkeerde inschatting, een slecht begrip, gebrek aan kennis of aanpassingsvermogen. Een eenzijdige beschuldiging in de richting van Brazilianen is meestal onvolledig en krijgt daarenboven soms het niet ontorechte antwoord 'Wat kom je hier dan zoeken als het zo slecht is'?

Foto: Ultradownloads.com.br

Critici hebben niet helemaal ongelijk. Sommige Brazilianen deugen niet. Op sommige vlakken loopt Brazilië achter, op andere behoren ze bij de voorlopers. Brazilië is niet eenzijdig. Brazilië is een kleurrijk land. Zwart/wit kijkers zien die kleuren niet. Er moet genuanceerd worden. De eindboodschap is positief, ook al heeft Brazilië en zijn bevolking nog een lange weg te gaan. Meehelpen aan die

groei, ook al is het maar een piepklein stukje, geeft een grote voldoening. Ik kan erover meepraten.

Wie op zoek is naar meer informatie over Brazilië: bezoek Link2Brazil.com. U vindt er de laatste nieuwtjes, meer informatie, diverse wetenswaardigheden en een pak links naar andere websites die te maken hebben met Brazilië.